

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová Práce

Pěstounská péče v právní úpravě a praxi v České republice

Bc. Daniela Pleskačová

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Daniela Pleskačová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Pěstounská péče v právní úpravě a praxi v České republice

Název anglicky

Foster care in legislation and practice in the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem práce je vymezení současné praxe pěstounské péče v České republice a identifikace případných nedostatků v pěstounské péči, s nimiž se potýkají pěstouni. K dílčím cílům práce patří popis stávající platné legislativy, podání přehledu forem pěstounské péče, včetně uvedení výhod a nevýhod, a též srovnání institutu pěstounské péče v České republice a pěstounské péče ve Velké Británii, která patří k zemím, v nichž má tato forma náhradní rodinné péče dlouhou tradici a kde je její realizace v praxi na vysoké úrovni. Výstupem práce bude navržení vhodných postupů eliminujících zjištěné nedostatky ve stávající praxi pěstounské péče v České republice.

Metodika

Diplomová práce bude zkoumat problematiku pěstounské péče, a to v kontextu jejího legislativního vymezení v České republice, a taktéž z pohledu osob, které jsou samy pěstouny.

V teoretické části bude věnována pozornost právní úpravě a praxi pěstounské péče v České republice. Vysvětleny budou základní pojmy, bude podán přehled forem pěstounské péče, se zřetelem na pěstounskou péči na přechodnou dobu. Popsány budou podmínky, při jejichž splnění se může jedinec stát pěstounem, a taktéž práva a povinnosti, které pěstouni ve své roli mají.

Na základě popisu stávající praxe pěstounské péče v České republice bude popsán institut pěstounské péče v jiných zemích, zejména ve Velké Británii, v níž má pěstounská péče dlouhou tradici. Vycházeno bude z odborné české i zahraniční literatury.

Ke zkoumání výše uvedených cílů bude zvolen kvantitativní výzkum. Hlavní metodou výzkumu bude dotazník vytvořený pro účely této práce. Respondenty výzkumu budou pěstouni. Získaná data budou zpracována pomocí základních statistických metod, zjišťována bude absolutní a relativní četnost odpovědí u každé položky dotazníku a taktéž modus, tj. nejčastěji se objevující hodnota v daném souboru dat.

K ověření formulovaných hypotéz bude užit chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Dítě, dávky pěstounské péče, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, soud, předběžné opatření, OSPOD, pěstoun, rodič, rodina, svěření, zákon

Doporučené zdroje informací

Hana Pazlarová. Pěstounská péče – manuál: 1. Vydání Praha: Portál 2016. 256 s., ISBN 978-80-262-1020-7

Marie Vágnerová. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči. Praha 2012, ISBN 978-80-87455-2

Úmluva o právech dítěte – schválená Valným shromážděním OSN 1989

Věduna Bubelová. Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny. 1. Vydání. Praha Středisko náhradní rodinné péče 2013

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – nakladatelství Sagit a.s. 2012, ISBN 978-80-7208-920-8

Předběžný termín obhajoby

2018/19 ZS – PEF (únor 2019)

Vedoucí práce

JUDr. Daniela Světlíková

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 07. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Pěstounská péče v právní úpravě a praxi v České republice“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce, s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou v práci citovány a uvedeny v seznamu literatury. Jako autorka diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 2.10.2019

Daniela Pleskačová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí diplomové práce JUDr. Daniele Světlíkové, za odborné vedení, konkrétní a věcné připomínky a odborné rady, které mi ochotně a trpělivě poskytovala při zpracování této diplomové práce.

Pěstounská péče v právní úpravě a praxi v České republice

Foster care in legislation and practice in the Czech Republic

Souhrn

Diplomová práce se zabývá problematikou pěstounské péče v České republice. V rámci teoretických východisek je přiblíženo legislativní vymezení pěstounské péče, možné formy pěstounské péče, uveden je i rozdíl v koncepci pěstounské péče v zahraničí, zejména ve Velké Británii. Detailněji jsou popsána práva a povinnosti pěstounů a též potřeby, které děti v pěstounské péči mají. Na teoretická východiska bylo navázáno realizací kvantitativního výzkumu, kterého se zúčastnilo 140 pěstounů. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak respondenti hodnotí nabídku služeb pro pěstouny a jaký je jejich postoj k roli pěstouna, s ohledem na jeho práva a povinnosti. Dílčím cílem bylo určit, v jakých oblastech pomoci ze strany státu spatřují respondenti nedostatky a jakým způsobem je možné tyto nedostatky zmírnit. Stanoveny byly tři výzkumné otázky a tři hypotézy, k jejichž ověření byl užit chí-kvadrát. Metodou výzkumu byl dotazník. Hlavní zjištění jsou shrnuta v závěru práce. Součástí práce je i soubor doporučení pro praxi, v němž jsou reflektovány identifikované nedostatky stávajícího stavu pěstounské péče v České republice, včetně navržení možných změn tak, aby pěstounská péče byla funkční a přínosná pro děti, které v ní pobývají.

Summary

The diploma thesis deals with foster care in the Czech Republic. In terms of theoretical background, the legislative definition of foster care, possible forms of foster care are presented, and the difference in the concept of foster care abroad, especially in Great Britain, is also mentioned. The rights and duties of foster parents and the needs of foster children are described in more detail. The theoretical part was followed by the realization of quantitative research, which was attended by 140 foster parents. The aim of the research was to find out how respondents evaluate the offer of services for foster parents and what their attitude towards the role of foster parent is, with respect to their rights and duties. The partial objective was to determine in which areas of state assistance the respondents see deficiencies and how they can be reduced. Formulated were three research questions and three hypotheses, verified by chi-square. The research method was a questionnaire. The main findings are summarized in the conclusion of the thesis. The thesis also includes set of recommendations for practice, which reflect the identified shortcomings of the current state of foster care in the Czech Republic, including the proposals of possible changes so that foster care is functional and beneficial for the children who reside in it.

Klíčová slova: dítě, legislativa, odborná příprava, pěstoun, pěstounská péče, práva, potřeby, povinnosti, sociální pracovník, vzdělávání.

Keywords: child, education, duties, foster care, foster parent, legislation, needs, rights, social worker, training.

Obsah

1 Úvod	1
2 Cíl práce a metodika.....	2
2.1 Cíl práce	2
2.2 Metodika.....	2
3 Teoretická východiska.....	7
3.1 Charakteristika pěstounské péče	7
3.1.1 Pěstounská péče jako jedna z forem náhradní rodinné péče	7
3.1.2 Základní atributy a cíle pěstounské péče.....	9
3.1.3 Formy pěstounské péče	12
3.2 Pěstounská péče v České republice a v zahraničí	15
3.2.1 Legislativní vymezení pěstounské péče v České republice.....	15
3.2.2. Legislativní vymezení pěstounské péče ve Velké Británii.....	23
3.2.3 Realizace pěstounské péče v dalších vybraných zemích.....	27
3.3 Pěstounská péče z pohledu pěstounů	30
3.3.1 Práva a povinnosti pěstounů	31
3.3.2 Potřeby dítěte v pěstounské péči	38
3.3.3 Úskalí pěstounské péče.....	41
4 Výsledky a diskuse	44
4.1 Popis výzkumného souboru	44
4.2 Výsledky dotazníkového šetření	46
4.3 Ověření hypotéz	60
4.4 Shrnutí výsledků výzkumu.....	62
4.5 Diskuse.....	64
4.6 Doporučení pro praxi	70
5 Závěr	72
6 Seznam použitých zdrojů	74
7 Přílohy.....	80
a. Příloha č. 1 – Seznam obrázků.....	80
b. Příloha č. 2 – Seznam tabulek.....	80
c. Příloha č. 3 – Dotazník.....	81

1 Úvod

O dětství se často soudí, že je obdobím krásným, bezstarostným, na které člověk rád vzpomíná. Ve skutečnosti však ne vždy je dětství radostné a v případě některých dětí je dokonce velmi traumatizující. Jedním z největších traumat je opuštění dítěte, případně selhávání rodiny natolik, že z ní dítě musí být odebráno. Šancí, jak zmírnit negativní dopad těchto událostí, je umístění dítěte do pěstounské péče. Ani ta však nemusí pro dítě znamenat změnu k lepšímu. Je velmi důležité, aby dítě bylo svěřeno do pěstounské péče osobám, které jsou k jejímu výkonu dostatečně zralé, ale též na ni vhodně připravené.

Hlavním cílem diplomové práce je vymezení současné praxe pěstounské péče v České republice a identifikace případných nedostatků v pěstounské péči, s nimiž se potýkají pěstouni. K naplnění těchto cílů sloužilo předložení základních teoretických východisek a též realizace vlastního výzkumného šetření, zaměřeného na dané téma.

Cíle práce a zvolená metodika výzkumu jsou detailně popsány v kapitole druhé. Třetí kapitola přibližuje koncept pěstounské péče v České republice, podáno je též srovnání s pěstounskou péčí ve Velké Británii. Uvedeno je legislativní vymezení pěstounské péče, formy pěstounské péče a detailněji je pojednáno o právech a povinnostech pěstounů. Ty se v základní rovině odvíjejí od potřeb dětí v pěstounské péči, které jsou též charakterizovány.

Ve čtvrté kapitole jsou uvedeny výsledky výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, jak respondenti hodnotí nabídku služeb pro pěstouny a jaký je jejich postoj k roli pěstouna, s ohledem na jeho práva a povinnosti. Dílčím cílem bylo určit, v jakých oblastech pomoci ze strany státu spatřují respondenti nedostatky a jakým způsobem je možné tyto nedostatky zmírnit. Výzkumný soubor tvořilo 140 pěstounů, kterým byl administrován dotazník. Stanoveny byly též tři výzkumné otázky, tři hypotézy, které byly ověřovány pomocí chí-kvadrátu pro čtyřpolní tabulku.

V diskusi jsou hlavní zjištění vztažena k teoretickým východiskům a výzkumům na toto téma. Nastíněna jsou možná řešení identifikovaných problematických aspektů realizované pěstounské péče, a to v rámci formulovaných doporučení pro praxi. Hlavní zjištění jsou shrnuta v závěru práce.

2 Cíl práce a metodika

Diplomová práce bude zkoumat problematiku pěstounské péče, a to v kontextu jejího legislativního vymezení v České republice, a taktéž z pohledu osob, které jsou samy pěstouny. Cíl práce a její metodika jsou blíže popsány v této kapitole.

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je vymezení současné praxe pěstounské péče v České republice a identifikace případných nedostatků v pěstounské péči, s nimiž se potýkají pěstouni. K dílčím cílům práce patří popis stávající platné legislativy, podání přehledu forem pěstounské péče, včetně uvedení dílčích výhod a nevýhod, a též srovnání pěstounské péče v České republice a institutu pěstounské péče ve Velké Británii, která patří k zemím, v nichž má pěstounská péče dlouhou tradici a kde je její realizaci v praxi na vysoké úrovni. Výstupem práce bude navržení vhodných postupů eliminujících zjištěné nedostatky ve stávající praxi pěstounské péče v České republice.

2.2 Metodika

V teoretické části bude věnována pozornost právní úpravě a praxi pěstounské péče v České republice. Vysvětleny budou základní pojmy, bude podán přehled forem pěstounské péče, se zřetelem na pěstounskou péči na přechodnou dobu. Popsány budou podmínky, při jejichž splnění se může jedinec stát pěstounem, a taktéž budou detailněji uvedena práva a povinnosti, které pěstouni ve své roli mají. Stručně bude též pojednáno o problematice attachmentu, která se zkoumaným tématem úzce souvisí, a zmíněna budou i některá úskalí pěstounské péče.

Na základě popisu stávající praxe pěstounské péče v České republice bude popsán institut pěstounské péče v jiných zemích, zejména ve Velké Británii, v níž má pěstounská péče dlouhou tradici.

Vycházeno bude z odborné české i zahraniční literatury. V literární rešerši budou využity zejména tyto knihy: *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese* od Hany Pazlarové, *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči* od Marie Vágnerové

a *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny* od Věduny Bubleové a kol. Pozornost bude věnována především legislativní úpravě institutu pěstounské péče. Vycházeno bude z publikací *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími* od Milana Holuba a kol., *Evropská úmluva o lidských právech: komentář* od Jiřího Kmece a kol., *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem* od Novotná, Burdové a Jurkové a dalších legislativních dokumentů souvisejících s danou problematikou.

Ke zkoumání výše uvedených cílů bude zvolen kvantitativní výzkum. Tento typ výzkumu umožňuje zkoumat předpokládané vztahy, získávání údajů je vysoce standardizované. Vyhodnocení dat probíhá po skončení jejich sběru, užívány jsou statistické metody, přičemž zobecnění výsledků je možné a očekávané.¹

Hlavní metodou výzkumu bude dotazník vytvořený pro účely této práce. Při jeho konstrukci budou dodrženy zásady uváděné Gavorou, který u tvorby dotazníku zdůrazňuje nutnost nejprve formulovat cíl dotazníku, který by měl být dostatečně konkrétní. Teprve poté je možné formulovat jednotlivé dotazníkové položky, přičemž je vhodné v rámci dotazníku rozlišit tři části: první je část vstupní, v níž je respondent seznámen s cílem výzkumu a způsobem vyplňování dotazníku. Druhou část tvoří sled jednotlivých otázek v dotazníku, kdy je vhodné otázky citlivé či náročné na zodpovězení umístit do středu dotazníku či na jeho konec. Závěr dotazníku by měl obsahovat poděkování respondentům za zájem a účast ve výzkumném šetření.²

Cílem výzkumu bude zjistit, jak respondenti hodnotí nabídku služeb pro pěstouny a jaký je jejich postoj k roli pěstouna, s ohledem na jeho práva a povinnosti. Dílčím cílem bude určit, v jakých oblastech pomoci ze strany státu spatřují respondenti nedostatky a jakým způsobem je možné tyto nedostatky zmírnit. Od cíle výzkumu se odvíjí i následující výzkumné otázky (VO) a hypotézy:

VO1: Jak pěstouni hodnotí proces svěřeni dítěte do pěstounské péče?

VO2: Jaký je postoj respondentů k právům a povinnostem pěstounů?

¹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, s. 41. ISBN 978-80-247-3006-6.

² GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, s. 122-123. ISBN 978-80-223-2391-8.

VO3: Jak jsou pěstouni spokojeni s nabídkou služeb určených pro pěstouny?

Stanovené hypotézy (H):

Hypotéza č. 1:

Pěstouni, kteří mají v pěstounské péči dítě s handicapem, považují odbornou přípravu k pěstounství méně často za dostatečnou než pěstouni, kteří dítě s handicapem v pěstounské péči nemají.

Hypotéza č. 2:

Nepříbuzenští pěstouni se domnívají častěji než příbuzenští pěstouni, že je potřebné, aby pěstoun absolvoval povinné vzdělávání v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců jdoucích po sobě.

Hypotéza č. 3:

Mladší pěstouni mají častěji povědomí o realizaci pěstounské péče v zahraničí než starší pěstouni.

Předtím, než bude dotazník administrován respondentům, bude proveden předvýzkum, a to na vzorku 2 pěstounů oslovených s využitím pracovníků úřadu práce, kteří nebudou následně zahrnuti do výzkumného souboru. Provedení předvýzkumu považuje Disman za významné, neboť tímto způsobem je možné otestovat nástroj výzkumu, který má být užit, tj. v našem případě dotazník vlastní konstrukce.³ Tyto osoby nebudou dále zařazeny do výzkumného souboru, avšak budou požádány o nominaci dalších osob do výzkumu. Respondenti budou získáváni především prostřednictvím pracovníků úřadů práce.

Respondenty výzkumu budou pěstouni, kteří mají s pěstounskou péčí delší zkušenost. Výběr respondentů do výzkumného souboru bude příležitostný, užita bude technika sněhové koule, která se podle Ferjenčíka užívá v případech, kdy je zkoumaná populace badateli obtížně dostupná. Výzkumník tedy osloví zástupce dané populace

³ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměněn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, s. 122. ISBN 978-80-246-1966-8.

(v případě našeho výzkumu pěstouna, který v této roli působí již delší dobu), který následně nominuje další osoby vhodné do výzkumu.⁴

Po získání dostatečného množství respondentů (uvažováno je o výzkumném souboru o velikosti 40-70 respondentů) budou data z dotazníků přeepsána do programu Microsoft Excel, verze 2016. K jejich zpracování bude užitá popisná statistika, zjišťována bude absolutní a relativní četnost odpovědí u každé položky dotazníku a taktéž modus, tj. nejčastěji se objevující hodnota v daném souboru dat. K prezentaci výsledků budou využity v případě vhodnosti tabulky či grafy.

V případě otevřených otázek bude k jejich analýze užitá metoda vytváření trsů. Dle Miovského v takovém případě badatel seskupuje výroky nebo jejich části do určitých skupin (trsů), přičemž lze zvolit překryv tematický, časový, prostorový apod.⁵ Zvolen bude překryv tematický, s následnou kvantifikací dat, tj. opět bude určováno v každém z trsů, kolik bylo uvedených odpovědí – jejich absolutní a relativní četnost.

K ověření formulovaných hypotéz bude užit chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Jak uvádí Chráska, v úvodu je nejprve zapotřebí formulovat nulovou a alternativní hypotézu (v rámci nulové hypotézy je předpokládáno, že mezi zkoumanými jevy neexistují statisticky významné rozdíly, a naopak alternativní hypotéza vyjadřuje předpoklad, že mezi zkoumanými jevy statisticky významné rozdíly existují). O přijetí nebo zamítnutí hypotéz je rozhodováno na základě výpočtu testového kritéria χ , které se počítá jako

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

kde: χ – testové kritérium,

P – pozorovaná četnost,

O – očekávaná četnost

Σ – součet dílčích výsledků pro každé pole čtyřpolní tabulky.⁶

⁴ FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000, s. 117. ISBN 80-7178-367-6.

⁵ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 221. ISBN 80-247-1362-4.

⁶ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2016, s. 65-66. ISBN 978-80-247-5326-3.

V diskusi budou zjištěné výsledky komparovány s teoretickými východisky, uvedeno bude i doporučení pro praxi. Závěr práce bude obsahovat shrnutí hlavních výsledků práce, které budou vztaženy k formulovaným cílům.

3 Teoretická východiska

3.1 Charakteristika pěstounské péče

Pěstounská péče není konceptem novým. Představuje jednu z forem náhradní rodinné péče a jako taková nabízí na rozdíl od péče ústavní vhodnější zázemí pro dítě, o které se jeho rodiče nebyli schopni optimálně postarat. I přesto se však vyznačuje mnoha úskalími. Ne vždy se v praxi pěstounům daří dostat stanoveným cílům, které se primárně týkají zajištění bezpečného prostředí, v němž dítě může vyrůstat, s ohledem na jeho vývojové potřeby.

Následující podkapitola je úvodem do problematiky pěstounské péče. Přiblíženo je postavení pěstounské péče v rámci náhradní péče, podána je její základní charakteristika a v závěru kapitoly jsou blíže popsány její jednotlivé formy.

3.1.1 Pěstounská péče jako jedna z forem náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je podle Sychrové určena dětem, které nemají možnost vyrůstat ve své rodině. Stát je povinen se o tyto děti postarat, neboť jedním z jeho priorit a úkolů je sociálně právní ochrana dětí. Jak autorka dále vysvětluje, v náhradní rodinné péči se většinou ocitají děti, které rodiče mají (ti se však o ně dlouhodobě nebo po určitou dobu nemohou optimálně starat, případně péče těchto rodičů o své děti je nevhodná – děti mohou být zanedbávány, týrány či zneužívány); jen menší část dětí, které se v náhradní rodinné péči (dále v textu též jako NRP) ocitnou, své biologické rodiče nemá.⁷

Dle Střediska náhradní rodinné péče existují následující formy náhradní rodinné péče:

- **osvojení (adopce):** dle tohoto zdroje se jedná o nejvyšší formu NRP. Pár, ale i jednotlivec, při osvojení přijímá za vlastní dítě, které bylo svými rodiči opuštěné. Adoptovat lze dítě, které je tzv. právně volné, tj. nemá své biologické rodiče, nebo je má, ale ti dali souhlas k osvojení, případně byli soudně zbaveni rodičovské odpovědnosti (soud také může stanovit nezájem rodičů, možná je i adopce v případě, kdy rodiče nemají způsobilost k právním úkonům v plném

⁷ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 8. ISBN 978-80-7395-955-5.

rozsahu). Aktem osvojení tak původní, biologičtí rodiče ztrácí vůči danému dítěti jak práva, tak i povinnosti, a zároveň vzniká nová příbuzenská vazba s osvojitelskou rodinou. Osvojitelé jsou následně zapsáni v rodném listu dítěte. V rámci osvojení se rozlišují dva jeho typy: nezrušitelné, které se týká dítěte do jednoho roku věku, a osvojení, které je možné zrušit, ovšem pouze ze závažných důvodů (na žádost osvojeného dítěte či na žádost osvojitele);

- **poručenství:** tato forma NRP se týká dítěte, jehož rodiče nemají plnou rodičovskou odpovědnost. V takovém případě má dítě poručníka, který ovšem o něj nemusí osobně pečovat. Poručenská péče podléhá pravidelné kontrole soudem a poručník soudu podává jednou ročně zprávu o aktuální situaci dítěte;
- **svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče:** k tomuto kroku dochází, pokud je v zájmu dítěte, aby o něj pečoval někdo jiný, než je jeho vlastní rodič. O této formě NRP opět rozhoduje soud, který taktéž upravuje práva a povinnosti osoby, již je dítě do péče svěřeno (je upřednostňováno, aby se jednalo o osobu dítěte blízkou – tj. např. příbuzného nebo známého rodičů, k níž má dítě vytvořenou kvalitní citovou vazbu);
- **pěstounská péče:** v případě, že o dítě nemohou pečovat jeho rodiče, a nebyla zvolena jiná, výše uvedená forma NRP, a zároveň dítě není právně volné, může být dítě svěřeno do péče pěstounské. I v tomto případě o pěstounské péči (dále v textu též jako PP) rozhoduje soud, který ji také může zrušit. Pěstounská péče zaniká v okamžiku, kdy je dítě zletilé. Při pěstounské péči nezanikají práva a povinnosti biologických rodičů, resp. biologičtí rodiče mají i nadále vyživovací povinnost, ale též mají právo být s dítětem v kontaktu. Naopak pěstoun vyživovací povinnost nemá a není ani zákonným zástupcem dítěte;
- **pěstounská péče na přechodnou dobu:** dle tohoto zdroje se jedná o institut krizový a jak již název napovídá, také přechodný. Cílem pěstounské péče na přechodnou dobu (dále též jako PPP) je zajistit biologickým rodičům dítěte, aby si upravili své životní podmínky či rodinnou situaci tak, aby dítě opět s nimi mohlo vyrůstat; zároveň tím, že je dítě svěřeno do PPP, je zamezeno umístění dítěte do ústavní péče, která se mimo jiné vyznačuje rizikem vzniku deprivčního syndromu. K dalším případům, kdy soud rozhoduje o PPP, patří situace, kdy se čeká, až uplyne doba od narození dítěte, po kterou není možné dát dítě

do osvojení (souhlas s osvojením je možné udělit až po 6 týdnech od porodu), a dále se jedná o situaci, kdy se čeká na pravomocné rozhodnutí soudu o nezájmu rodičů. Od pěstouna se v PPP očekává profesionální přístup; pěstoun musí být mimo jiné odborně proškolen.⁸

V případech, kdy dítě nemůže pobývat ve své původní rodině, uvažují odborníci, kteří situaci dítěte posuzují, o náhradní péči. Ta může být kromě NRP také ústavní. Platí, že v návaznosti na Úmluvu o právech dítěte by měl soud vždy dávat přednost náhradní rodinné péči před ústavní výchovou.⁹

Co se týče samotné pěstounské péče, o níž bude v textu práce pojednáno především, zdůrazňuje Pazlarová, že tento koncept má na území dnešní České republiky dlouhodobou tradici. Proměnily se však některé aspekty PP. Oproti minulosti je kladen mnohem větší důraz na kontakt dítěte v PP se svými biologickými rodiči, pakliže je to možné, samotným pěstounům se dostává ze strany státu více podpory: např. finanční odměna pěstounů byla dle autorky dříve spíše symbolická, a pěstouny tak daný stav značně znevýhodňoval v pozdějším věku při odchodu do důchodu. Také ocenění a podpory se pěstounům dostávalo minimální. I přesto se však pěstounská péče rozvíjela a děti tak měly potřebné zázemí, zabezpečující určitou stabilitu v životě.¹⁰

3.1.2 Základní atributy a cíle pěstounské péče

Pěstouni pečují o dítě, které je jim svěřeno. Po dobu, kdy je dítě u pěstounů, je součástí jejich rodiny. Jedním z úskalí pěstounské péče je osobní historie takového dítěte: dítě se může jevit jako zdánlivě bezproblémové, ale teprve v novém prostředí, které je pro něj bezpečné, se mohou vyjevit potíže dané tím, co dítě zažilo. Dítě pochopitelně nepřichází do rodiny pěstounů bez osobní historie: ta je mnohdy neveselá; dítě nezdědka zažilo řadu nelehkých situací, jejichž následky si s sebou nese a které se mohou projevit právě až v nové rodině.¹¹

⁸ STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Manuál klíčového pracovníka – 2013* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013.

⁹ SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 8. ISBN 978-80-7395-955-5.

¹⁰ PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 13. ISBN 978-80-262-1020-7.

¹¹ Almathea. *Pro zájemce o pěstounskou péči*. [online] Pardubice: Studio Press, 2012, s. 3.

Pěstoun, jak již bylo uváděno, není zákonným zástupcem dítěte. Mimo jiné tedy nemá k dítěti vyživovací povinnost, ta zůstává původním rodičům. Pěstoun tedy může dítě zastupovat pouze v běžných záležitostech, podobně jako může jen omezeně spravovat tyto záležitosti. Rodiče dítěte mají možnost požádat soud, aby se dítě opět vrátilo do jejich rodiny a pakliže je to v zájmu dítěte, soud žádosti vyhová. Zároveň rodiče mají právo na informace týkající se stavu dítěte (zdraví, jak se mu daří apod.) a též mají rodiče právo na pravidelný styk s dítětem; úkolem pěstouna je pak tento kontakt podporovat a vztah dítěte s rodiči co nejvíce prohlubovat.¹²

Gabriel, Novák upozorňují, že pěstounská péče má mnoho úskalí. PP není dle autorů „rychlá adopce“, ale ani „snadno dostupný lék na trauma bezdětnosti“. Do pěstounské péče často přicházejí děti handicapované, starší, s problémovým chováním. To tedy znamená, že pěstounem se nemůže stát každý a všichni žadatelé o pěstounskou péči by měli být dostatečně seznámeni s tím, s čím se mohou ve výchově dítěte setkat.¹³ Podle autorů ale také platí, že pěstounská péče je velkým benefitem pro dítě, neboť „rodina může být terapeutickým prostředím pro těžce deprivované dítě.“¹⁴ V souvislosti s touto skutečností upozorňují Bubleová, Kovařík na případy, kdy se nepodaří dítě úspěšně integrovat do rodiny a pozitivně působit na jeho další osobnostní vývoj. Důvody, proč PP selhává, mohou být dle autorů následující:

- nesprávné stanovení celkové sociální diagnózy;
- nesprávný odhad vývoje dítěte
- nesprávná volba formy náhradní péče či konkrétních pěstounů;
- přecenění schopností pěstounů, případně přecenění adaptačních mechanismů dítěte;
- nedostatečná podpora pěstounů ze strany odborníků;
- nedostatečná příprava pěstounů na výkon pěstounské péče.¹⁵

¹² SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 11. ISBN 978-80-7395-955-5.

¹³ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Portál, 2008, s. 133. ISBN 978-80-247-1788-3.

¹⁴ Tamtéž, s. 130.

¹⁵ BUBLEOVÁ, Věduna a Jiří KOVAŘÍK. Organizace náhradní rodinné péče. In MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 38. ISBN 80-7178-304-8

Být náhradním rodičem představuje podle Škoviery jakousi vyšší úroveň biologického rodiče. Milovat své vlastní dítě se většinou biologickým rodičům daří, avšak přijmout a milovat cizí dítě, navíc dítě, které může být velmi problémové, je mnohem obtížnější. Dle téhož zdroje je tak v každé populaci jen limitovaný počet osob, které jsou schopny stát se náhradními rodiči.¹⁶

Děti, které přicházejí do pěstounské péče, často trpí **poruchou attachmentu**. Ten můžeme chápat jako silnou emoční vazbu, která poutá jedince k jeho blízkým osobám. Attachment, který se také překládá jako citová vazba či pouto, se vytváří v raném dětství, a to v prvních třech letech dítěte. Mohou nastat případy, kdy se nepodaří u dítěte vytvořit bezpečnou vazbu (příčiny mohou být jak na straně dítěte, které může být např. příliš dráždivé, ale i na straně primárního pečovatele, který může být nedostatečně zralý, trpět fyzických či mentálním onemocněním apod.). Takový jedinec jen obtížně přežívá v sociálním světě, druzí lidé pro něj představují hrozbu či nejistotu.¹⁷

Pokud přijde do pěstounské péče dítě s poruchou attachmentu, často jsou první okamžiky pobytu dítěte v nové rodině relativně bez problémů. Posléze však dítě začíná testovat hranice pěstounů, snaží se odhalit jejich slabosti a de facto doufá, že bude pěstouny posláno zpět (do ústavní výchovy apod.). Takovou situaci mnohdy dítě opakovaně zažilo a představuje pro něj paradoxně určité bezpečí a jistotu, neboť dítě, které se ocitá v pěstounské péči, je většinou zvyklé na nezáměr rodičů (dospělých), neočekává od nich příliš mnoho dobrého. Nové, neznámé zacházení pro něj představuje velkou nejistotu, vzbuzuje v dítěti úzkost a obavu, k čemu takové jednání a takový vztah povede. Dítě s poruchou attachmentu se vyznačuje poruchami v oblasti emocí (jejich regulace, vyjadřování), není vybaveno vhodnými copingovými strategiemi, shromažďuje jídlo, nedodržuje zásady hygieny, ničí majetek, má nízkou sebedůvěru apod. To vše vyvolává v pěstunech mimo jiné pocity beznaděje, vztek, frustraci, hostilitu či emoční vyčerpání.¹⁸

¹⁶ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 64. ISBN 978-80-7367-318-5.

¹⁷ VYMĚTAL, Jan. *Speciální psychoterapie*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 51. ISBN 978-80-247-1315-1.

¹⁸ MALCHIODI, Cathy and David A. CRENSHAW (Eds.). *Creative Arts and Play Therapy for Attachment Problems*. New York, NY: The Guilford Press, 2014, p. 198. ISBN 978-1-4625-1270-6.

Také z tohoto důvodu se někdy o náhradním rodičovství hovoří jako o rodičovství terapeutickém. Nejistě připoutané dítě (forem attachmentu může být více, než je pouze nejistý attachment) se vyznačuje zejména neschopností regulovat emoce, postrádá sociální zapojení a chybí mu empatie. Navíc každé dítě je jedinečné: má jedinečnou genetickou výbavu, rané zkušenosti, temperament, intelekt apod. Základním cílem terapeutického náhradního rodičovství, a tedy i pěstounské péče, je „*vynahradit chybějící regulaci stresu, umožnit dítěti, aby se přizpůsobilo svým vrozeným nebo získaným vývojovým újmám...naučit je navazovat kontakty s druhými lidmi v novém světě, kde jsou děti osvobozeny od všudypřítomného a tíživého stresu a kde mohou zkoumat radosti a strasti života v lidském společenství.*“¹⁹

3.1.3 Formy pěstounské péče

V rámci pěstounské péče je možné rozlišit několik jejích forem. Dělení PP, které je v této podkapitole uvedeno, není oficiální kategorizací, reflektuje však specifika jednotlivých forem pěstounské péče.

V obecné rovině lze rozdělit pěstounskou péči na dlouhodobou a pěstounskou péči na přechodnou dobu. **Dlouhodobá pěstounská péče** je vhodná zejména pro děti, které tuto péči potřebují po delší čas, děti, které jsou jiného etnika, děti s mentálním či fyzickým handicapem a také pro děti, které jsou starší, nebo mají více sourozenců. Většinou jsou do ní umísťovány děti, u kterých selhaly možnosti návratu do původní rodiny. Naopak **pěstounská péče na přechodnou dobu** (dále v textu též jako PPPD) je určena především pro děti, které potřebují okamžitou pomoc, případně potřebují pomoc pouze po omezenou, krátkou dobu, případně jí může být využito v rámci respitní (tj. odlehčovací) péče. Je určena především pro malé děti, nebo např. děti, kterým zemřeli rodiče. Je vnímána jako přechodné řešení, tj. kompetentní osoby pracují např. na návratu dítěte do původní rodiny, hledá se vhodný pěstoun pro dlouhodobou pěstounskou péči či osvojitel. Její výhoda je nesporná, neboť dítě tak nemusí být umístěno do ústavní výchovy.²⁰

V rámci jiného dělení PP se můžeme setkat s členěním pěstounské péče na individuální a skupinovou. Individuální PP je myšlena pěstounská péče v běžném

¹⁹ CAIRNS, Kate. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem*. Praha: Portál, 2013, s. 83. ISBN 978-80-262-0370-4.

²⁰ Almathea. *Pro zájemce o pěstounskou péči*. [online] Pardubice: Studio Press, 2012, s. 8-9.

rodinném prostředí, zatímco skupinová pěstounská péče probíhá v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Dítě pobývá ve velké rodině, pěstouni mají často vlastní děti.²¹

Ke skupinové pěstounské péči patří i tzv. **SOS vesničky**. První SOS vesnička byla založená v roce 1949 Hermannem Gmeinerem v Rakousku. Do českého prostředí přenesl tento koncept psycholog Zdeněk Matějček, který společně s Josefem Langmeierem a Jiřím Dunovským spatřovali v SOS vesničkách vhodnější alternativu zázemí, než jakou do té doby představovaly dětské domovy.²²

Pěstouni, kteří pobývají s jim svěřenými dětmi v SOS vesničkách, mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče (více je o legislativním vymezení pěstounské péče pojednáno v podkapitole 3.2.1). Kromě toho je jim však v SOS vesničce k dispozici dům, v němž s dětmi pobývají a také mnoho dalších služeb, včetně pomoci odborníků. Podmínky pobytu ve vesničce jsou upraveny smlouvou. Zatímco dříve byly do SOS vesniček na pozici pěstounů přijímány pouze ženy bez partnera, v současnosti mohou v SOS vesničkách pobývat s dětmi i pěstounské páry. Po právní stránce se výkon pěstounské péče v SOS vesničkách neliší od pěstounské péče individuální, avšak v praktické rovině je rozdíl značný, neboť pěstouni v SOS vesničkách mají více dětí, v průměru 4-6. Pěstouni jsou zodpovědní za výchovu dětí, zároveň jsou však i partneři odborného týmu vesničky.²³

Kromě těchto typů se můžeme setkat i s termínem **příbuzenská pěstounská péče**. Jedná se o pěstounskou péči, při které je pěstounem některý z příbuzných dítěte. Dle Kuchařové a kol. jsou to především příbuzní, kteří se stávají dlouhodobými pěstouny. Příbuzenský vztah se téměř nevyskytuje u pěstounské péče na přechodnou dobu, ale u dlouhodobé pěstounské péče je tomu naopak. Dle téhož zdroje měly např. v roce 2015 příbuzenský vztah ke svěřenému dítěti téměř tři čtvrtiny dlouhodobých pěstounů, přičemž většinou se jednalo o prarodiče.²⁴ Pazlarová uvádí, že soudy preferují svěřeni dítěte do péče příbuzných, v praxi to však nemusí být vždy výhodou, neboť často se děti

²¹ POPELA, Libor. *Pěstounská péče je tvrdá práce*. [online] Rodina.cz, 28.5.2007.

²² HRADILEK, Ludvík. *Foto: Sen skončil, děti mizí. Jak se žije v SOS vesničkách*. [online] Aktualne.cz, 15.8.2014

²³ POKORNÝ, Pavel a Martin BUŠINA. *Specifika pěstounské péče v SOS vesničkách*. [online] SOS dětské vesničky, 23.11.2009.

²⁴ KUCHAROVÁ, Věra a kol. *Zpráva o rodině*. [online] MPSV, 2017, s. 170.

takto ocitají opět v nevhodném prostředí, mimo jiné i proto, že u příbuzenských pěstounů není příliš ověřována jejich schopnost a připravenost pečovat o svěřené dítě.²⁵

Poslední formou pěstounské péče je tzv. **předpěstounská péče**. Jedná se o péči osoby, která má zájem stát se pěstounem a doba, po kterou tato péče trvá, začíná většinou předběžným opatřením vydaným soudem a končí pravomocným rozhodnutím soudu o svěřením daného dítěte dotyčnému pěstounovi. V minulosti bývalo u této formy pěstounské péče svěřeno dítě pěstounovi do péče rozhodnutím orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále též jako OSPOD), které následně (většinou) stvrdil soud. Doba předpěstounské péče může trvat několik měsíců.²⁶ Jak vysvětlují Hrušáková, Králíčková, Westphalová, cílem předpěstounské péče je navázání vztahu mezi dítětem a pěstounem. Již od počátku předpěstounské péče má pěstoun obdobná práva a povinnosti, jako je tomu v případě, kdy se pěstounem stane.²⁷

V návaznosti na změny v oblasti pěstounské péče počet pěstounů narůstá. Přehled počtu pěstounů a dětí v pěstounské péči v České republice v letech 2006-2015 je uveden v tabulce č. 1.

²⁵ PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 17. ISBN 978-80-262-1020-7.

²⁶ MALIŇÁK, Cyril. *Zajímá vás: jaký je rozdíl mezi předpěstounskou a pěstounskou péčí*. [online] Vesnička, březen 2017, s. 11.

²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 286. ISBN 978-80-7400-552-7.

Tabulka 1 Přehled počtu pěstounů a dětí v PP v ČR v letech 2006-2016

Osoby	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Počet dětí svěřených do PP	889	1105	1403	1568	1491	1507	1622	2191	2218	1941	1892
Počet dětí v PP k 31.12.	4884	5174	5727	6722	7021	7463	7561	8606	9771	10380	10922
Počet pěstounů	4845	4927	5790	6313	8504	9302	10188	11417	10244	10467	11075
Pěstouni-prarodiče	2250	2391	2913	3290	4275	4722	4922	5640	5817	6026	6373
Pěstouni-jiní příbuzní	800	914	1009	1063	1436	1511	1630	1796	1619	1633	1636
Nepříbuzní pěstouni	1761	1688	1935	2068	2909	3083	3492	3822	2755	2805	3066

Zdroj: MPSV²⁸

Jak je z tabulky č. 1 zřejmé, počet pěstounů, ale i počet dětí umístěných do pěstounské péče každým rokem narůstá (skutečností však zůstává, že jich stále není dostatek, což se týká i pěstounů pro přechodnou dobu). Z tabulky je také zřejmé, že stále převládá příbuzenská pěstounská péče, a i v tomto ohledu je patrný nárůst: zatímco v roce 2006 bylo pěstounů v pozici prarodiče vůči svěřenému dítěti celkem 2 250, v roce 2016 bylo těchto pěstounů 6 373.

3.2 Pěstounská péče v České republice a v zahraničí

Pěstounská péče má v mnoha zemích dlouholetou tradici. Legislativní vymezení pěstounské péče se v jednotlivých státech liší, vždy je však kladen důraz na zájem dítěte. V následující podkapitole je věnována pozornost právním aspektům pěstounské péče, a to nejen v České republice, ale též ve Velké Británii, která je vzorem mnoha zemí v tom, jak pěstounskou péči koncipovat. Stručně je též charakterizována pěstounská péče i v dalších státech, konkrétně v USA, na Slovensku a v Dánsku.

3.2.1 Legislativní vymezení pěstounské péče v České republice

Způsob, jakým je možné v České republice realizovat pěstounskou péči, je dán zejména dvěma důležitými zákony. Prvním z nich je Zákon č. 89/2012 (nový občanský zákoník), ve kterém je upravena oblast rodinného práva (Zákon č. 94/196, o rodině byl

²⁸ MPSV. *Statistiky*. [online] MPSV, 2017.

zrušen a je obsažen v novém občanském zákoníku). Druhým je Zákon č. 401/2012 Sb., což je novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí.²⁹

Podle § 45 Zákona č. 89/2012 je dítě svěřeno do výchovy jiné fyzické osoby (nebo i společné výchovy manželů), pokud je to v jeho zájmu a též pokud tato osoba „poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěti.“³⁰

K tomuto Holub, Nová, Hyklová dodávají, že je to poprvé, co je v právu zakotven zájem na upevňování vztahů v rámci širší rodiny. U toho, komu je dítě svěřeno, soud zkoumá jeho zdravotní stav, materiální podmínky apod., především však citový vztah mezi dotyčným a dítětem. Může se tak např. podle autorů stát, že dítě je svěřeno prarodičům, u nichž většinu svého života vyrůstalo a k nimž má úzkou citovou vazbu, a to i přesto, že jsou rodiče řádní občané. Tím, že je dítě svěřeno do péče jiné osoby, než je rodič, nezaniká rodiči rodičovská odpovědnost, včetně vyživovací povinnosti. Soud při svěřením dítěte do péče jiné osoby určuje také rozsah práv a povinností této osoby (ty se týkají především výchovy, výživy, jednání v běžných záležitostech). Soud by měl konkrétně specifikovat, práva a povinnosti této osoby – např. to, že může žádat za nezletilého o dávky státní sociální podpory, vyslovit oprávnění pobírat za dítě výživné a hospodařit s ním apod.³¹

Co se týče výživného, v obecné rovině u pěstounské péče vyplácí výživné rodiče dítěte (nebo příbuzní dítěte), a to státu. Stát následně vyplácí výživné pěstounovi v rámci dávek pěstounské péče. Pokud osoba, které je stanoveno výživné na dítě nacházející se v pěstounské péči, výživné nehradí, nebo jej hradí se zpožděním, výživné nevymáhá po dané osobě pěstoun, ale stát.³²

V Zákoně č. 89/2012 je vymezena možnost, kdy soud může dítě svěřit do péče pěstouna. Návrh na svěřením dítěte do PPPD podává OSPOD, volí z evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče (soud musí každé 3 měsíce přezkoumat,

²⁹ PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 14. ISBN 978-80-262-1020-7.

³⁰ Česko. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online], § 45, písm. 1.

³¹ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana a JANA HYKLOVÁ. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011, s. 152-153. ISBN 978-80-87212-96-7.

³² MIKULAJOVÁ, Kateřina. *Několik úvah k příbuzenské pěstounské péči*. [online] Praha: Právní prostor, 20. 4 2015.

zda přetrvávají důvody pro PP). Při rozhodování o PP žádá soud OSPOD vyjádření k vhodnosti navrhované osoby pěstouna. Pěstounskou péči opět ruší soud, avšak pouze ze závažných důvodů; požádá-li však o to pěstoun, soud vždy pěstounskou péči zruší.³³

Samotný proces pěstounské péče začíná zprostředkováním pěstounské péče, které má na starost OSPOD. Úkolem OSPOD je nalézt pro děti, které nemohou vyrůstat se svými rodiči, vhodné pěstouny. Přípravu pěstounů zajišťuje krajský úřad³⁴ Doba této přípravy trvá dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí celkem 48 hodin a u pěstounů na přechodnou dobu 72 hodin. Této přípravě se účastní i děti, které žijí v rodině pěstouna, do níž má být ohrožené dítě přijato.³⁵

Cílem **odborné přípravy** je poskytnout budoucím pěstounům informace týkající se specifík PP, informovat žadatele o vývojových potřebách dětí v NRP, ale i zvláště jejich chování. Budoucí pěstouni by si během této přípravy měli uvědomit rizika, které s sebou pěstounství nese, a to jak pro dítě, tak i pro ně samotné a jejich rodiny. Zároveň je cílem těchto příprav motivace pěstounů k této činnosti.³⁶

Žadatelem o pěstounskou péči je fyzická osoba, která má zájem o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče. Žadatelem nemusí být pouze občan České republiky, ale také cizinec, kterému vyplývá nárok na sociální výhody z předpisu Evropské unie, přičemž v případě cizince musí mít dotýčný na území České republiky trvalý pobyt či pobyt přechodný, ovšem v tomto případě alespoň v rozsahu 365 dní, a to nepřetržitě.³⁷

Jak dále vysvětlují Hrušáková, Králíčková, Westphalová, pěstounem může být osoba žijící v manželství (v takovém případě musí manžel či manželka k tomuto vyslovit souhlas), ale taktéž manželé společně. Pěstounem ale může být i osoba nežijící v manželství, přičemž z právního hlediska se může jednat jak o osobu osamělou, tak i osobu žijící v nesezdaném soužití nebo žijící v registrovaném partnerství. Pěstounem

³³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online], § 45a-45d.

³⁴ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 130-131. ISBN 978-80-7554-022-5.

³⁵ Zákon č. 401/2012 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online], § 11.

³⁶ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 131. ISBN 978-80-7554-022-5.

³⁷ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014b, s. 21. ISBN 978-80-87455-19-7.

může být pouze jedinec plně svéprávný, bezúhonný, s věkem a zdravotním stavem, které nejsou na překážku výkonu pěstounské péče. Pěstoun může mít své vlastní děti.³⁸

Žádost bývá podávána na formuláři, který je ke stažení na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, nicméně užití jiné formy žádosti než přímo vytvořeného formuláře nemůže být důvodem odmítnutí přijetí žádosti, a to za předpokladu, že je žádost podána písemně, přičemž zároveň musí žadatel k žádosti připojit svůj písemný souhlas s tím, že je OSPOD oprávněn zjišťovat si o žadateli či žadatelích potřebné informace. Dále je nutné k žádosti přiložit souhlas s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny.³⁹

Spisovou dokumentaci o dítěte, které má být svěřeno do PP, vede obecní úřad obce s rozšířenou působností a také tomuto úřadu jsou podávány žádosti o pěstounskou péči. Ve spisu dítěte musí být mimo jiné doložen zdravotní stav a vývoj dítěte, údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů apod. Ve spisu žadatele nesmí chybět doklad o státním občanství, opis z evidence Rejstříku trestů, zpráva o zdravotním stavu žadatele, jeho ekonomických a sociálních poměrech atd. Z této dokumentace následně vychází krajský úřad při rozhodování o pěstounské péči.⁴⁰

Žadatel má právo do spisu nahlížet, nicméně OSPOD nemusí žadateli v dané žádosti ihned vyhovět, požadovat může písemnou žádost. Nahlédnutí do spisové dokumentace umožňuje žadateli zkontrolovat si údaje, které jsou o něm vedeny. Pokud OSPOD nedoporučí žádost krajskému úřadu, je možné se obrátit na Odbor sociálních věcí, oddělení OSPOD nebo magistrát v místě trvalého bydliště a požádat o prošetření případu. Není-li žadatel s řešením spokojen, může se obrátit na příslušný krajský úřad.⁴¹

Dle Zákona o sociálně-právní ochraně dětí rozhoduje krajský úřad o zařazení žadatele do evidence žadatelů neprodleně po odborném posouzení žadatele.⁴² V zákoně

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 284-285. ISBN 978-80-7400-552-7.

³⁹ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014b, s. 22. ISBN 978-80-87455-19-7.

⁴⁰ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 137-147. ISBN 978-80-7554-022-5.

⁴¹ CHCEME BÝT PĚSTOUNY. *Jak postupovat při zamítnutí žádosti o pěstounskou péči a jak se odvolat*. [online] Náhradní rodiny Ústeckého kraje, Boženina, 4. 2. 2016.

⁴² Zákon č. 401/2012 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online], § 22, písm. 6.

jsou také specifikovány případy, kdy krajský úřad může přerušit řízení o zařazení žadatele do evidence. Krajský úřad může podávat podněty ke zprostředkování PP i v případech, kdy je dítě vedeno v evidenci jiného krajského úřadu. Pokud se podaří nalézt pro dítě vhodného pěstouna, pěstoun je s touto skutečností seznámen a má právo seznámit se s dítětem (ten, u kterého se dítě nachází, má povinnost toto setkání umožnit) a podává na soud návrh na předání dítěte do péče, a to do 30 dnů od doby, kdy mu krajským úřadem bylo oznámeno, že bylo nalezeno v evidenci dítě, jemuž se může stát pěstounem⁴³

Celý tento proces je poměrně náročný, a to jak z hlediska času, tak i z hlediska psychiky budoucích pěstounů. To, že se někdo rozhodne pečovat o „cizí“ dítě, ještě není zárukou toho, že dotyčný je schopen tuto roli plně naplnit. Je tedy zapotřebí budoucí pěstouny prověřit, ale i připravit je na novou životní roli. Nastat může pochopitelně i situace, kdy není žádosti vyhověno. Dílčí kroky řízení o pěstounské péči jsou uvedeny na obrázku 1.

⁴³ Zákon č. 401/2012 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online], § 24, odst. 3.

Obrázek I: Proces řízení o pěstounské péči

Zdroj: Moravskoslezský kraj⁴⁴

Jak je z obrázku č. 1 zřejmé, je na krajském úřadu posoudit, zda je žadatel o pěstounskou péči vhodnou osobou. Krajský úřad tak může žádosti nevyhovět, proti čemuž se může dotýčný žadatel odvolat.

Odvolání obsahuje vyjádření toho, s čím žadatel nesouhlasí, může dojít i k doložení nových skutečností. Odvolání podává žadatel u příslušného krajského úřadu, a to ve lhůtě, která je uvedena v rozhodnutí. Odvolacím správním orgánem je ovšem Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), kterému krajský úřad předá jak odvolání, tak i kompletní spisovou dokumentaci žadatele s vyjádřením krajského úřadu k dané věci. MPSV je

⁴⁴ MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči a osvojení (v souvislosti s účinností nového občanského zákoníku)*. Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2014, s. 17. ISBN 978-80-87503-65-2.

oprávněno provést nové odborné posouzení žadatele. Proti následnému rozhodnutí MPSV se již nelze dále odvolat.⁴⁵

Pěstoun, kterému bylo rozhodnutím soudu svěřeno do pěstounské péče dítě, je povinen do 30 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí soudu uzavřít s obecním úřadem obce s rozšířenou působností **dohodu o výkonu pěstounské péče**. V této dohodě jsou specifikována práva a povinnosti pěstouna (více je o této problematice pojednáno v podkapitole 3.3.1). Pokud k uzavření dohody nedojde, podrobnosti týkají se práv a povinností upraví svým rozhodnutím správní orgán. Pěstounská péče zaniká opět rozhodnutím soudu, a to okamžikem, kdy dítě v pěstounské péči dosáhne zletilosti nebo plné svéprávnosti, pokud zemře pěstoun nebo dítě, v případě, že je dítě v péči manželského páru, zaniká PP rozvodem tohoto manželství, případně soud rozhoduje o navrácení dítěte do původní rodiny nebo umístění dítěte do jiného výchovného prostředí.⁴⁶

Dohodu o výkonu pěstounské péče uzavírá pěstoun s místně příslušným OSPOD, ale zvolit může i jiný subjekt (jiný OSPOD, jinou pověřenou osobu). Tato dohoda musí být opět v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte. Dohodu může pěstoun vypovědět, a to bez udání důvodu, a uzavřít ji může s jiným subjektem. Organizace, která dohodu uzavřela, ji může vypovědět také, a to v případě, kdy pěstoun nespolupracuje, nebo v případě PPPD, kdy pěstoun odmítl převzít do péče bez vážnějšího důvodu.⁴⁷

Jak vysvětluje Trnková, v praxi nejčastěji pěstouni uzavírají dohodu s tzv. doprovázející organizací, kterou si sami vyberou. Daná organizace má postavení pověřené osoby a může tak nejen uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče, ale může též poskytovat výchovnou a poradenskou pomoc při péči o svěřené dítě, sledovat výkon této péče, může také zajišťovat povinné vzdělávání pěstounů a poskytovat respitní služby pěstounským rodinám. V dohodě je vždy jasně určen tzv. klíčový pracovník, který je zaměstnancem doprovázející organizace a který je kompetentní k jednání s danou rodinou, přičemž je také legislativně stanoveno, že tento kontaktní pracovník musí být s pěstounskou rodinou v kontaktu minimálně jednou za dva měsíce. Jak autorka dále

⁴⁵ CHCEME BÝT PĚSTOUNY. *Jak postupovat při zamítnutí žádosti o pěstounskou péči a jak se odvolat*. [online] Náhradní rodiny Ústeckého kraje, Boženina, 4. 2. 2016.

⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 287-288. ISBN 978-80-7400-552-7.

⁴⁷ PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 15-16. ISBN 978-80-262-1020-7.

přibližuje, uzavírá-li pěstoun dohodu o výkonu pěstounské péče s příslušným OSPOD, úlohu klíčového pracovníka plní pověřený zaměstnanec OSPOD.⁴⁸

Bez ohledu na počet svěřených dětí uzavírá pěstoun pouze jednu dohodu o výkonu pěstounské péče. Pokud jsou pěstouny oba manželé, oba uzavírají dohodu, ovšem jednu jedinou, společnou. Účelem dohody je především zajištění pomoci pěstounům a dalším osobám pečujícím o dítě na základě rozhodnutí příslušného orgánu. V praxi tyto dohody přinesly mimo jiné častější návštěvy doprovázejících pracovníků v rodinách pěstounů, cenná je i nabídka odborných a odlehčovacích služeb. Dohoda je ovšem také dokumentem, v němž jsou jasně vymezena práva a povinnosti spojené s výkonem pěstounské péče.⁴⁹

Dohoda o výkonu pěstounské péče trvá po dobu, po kterou také trvá pěstounská péče. Smluvní strany ji však mohou též vypovědět. Subjekt veřejné správy tak může učinit pouze v zákonem stanovených důvodech (jedná se o závažné nebo opakované porušování povinností, k nimž se osoba pečující nebo osoba v evidenci zavázala – takovým případem může být situace, kdy pěstoun neumožňuje styk dítěte s biologickým rodičem, je-li to v zájmu dítěte, dalšími situacemi je maření sledování naplňování dohody či odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu osobou vedenou v evidenci). Platí však, že je na uvážení subjektu veřejné správy, zda v těchto případech dohodu vypoví, tj. nemusí tak učinit. Osoba pečující nebo osoba v evidenci má v této oblasti pravomoci větší – dohodu může vypovědět kdykoliv, a to i bez udání důvodu. Dohoda však může zaniknout i po uplynutí doby, na kterou byla sjednána, v důsledku zrušení v přezkumném řízení podle § 165 správního řádu nebo zrušením podle § 167 podle správního řádu. Smluvní strana, která dohodu s pěstounem nebo osobou v evidenci vypoví, má povinnost informovat o tomto obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt, a daný úřad pak musí do 30 dnů ode dne, kdy se o vypovězení dohody dozvěděl, vydat rozhodnutí upravující podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností uvedených v § 47a Zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pokud dohodu vypoví pěstoun, nemusí o tomto zpravovat obecní úřad s rozšířenou působností, avšak pokud pěstoun do 30 dnů od vypovězení

⁴⁸ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 87. ISBN 978-80-7552-864-3.

⁴⁹ MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči a osvojení (v souvislosti s účinností nového občanského zákoníku)*. Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2014, s. 12-13. ISBN 978-80-87503-65-2.

dohody neuzavře novou, daný orgán má povinnost upravit svým rozhodnutím výkon práv a povinností.⁵⁰

3.2.2. Legislativní vymezení pěstounské péče ve Velké Británii

Nejvýznamnější proměnou prošla právní úprava pěstounské péče ve Velké Británii v 70. letech minulého století. I s využitím výsledků psychologických studií dospěly odpovědné osoby k názoru, že náhradní rodinná výchova je oproti ústavní výchově výhodná nejen pro ohrožené dítě, ale též pro státní rozpočet. Byl tedy zahájen proces deinstitucionalizace náhradní výchovy; dětské domovy byly hromadně rušeny a výchova dětí z domovů byla nahrazena profesionální pěstounskou péčí. Co se týče forem náhradní výchovy, ty existují ve Velké Británii dvě, a to osvojení a pěstounská péče.⁵¹

V pěstounské péči se tak ocitá přibližně 70 % všech dětí, které nemohou pobývat ve svých původních rodinách. Většina těchto dětí absolvuje pouze krátkodobou PP a jen třetina dětí zůstává v PP déle než 4 roky.⁵²

Chce-li se stát ve Velké Británii jedinec pěstounem, může zvolit některou z pěstounských organizací, spojit se s ní a po zjištění základních informací podat u této organizace (nebo jakékoliv jiné) svoji žádost k pěstounství. Následně je jedinci přidělen sociální pracovník, který pěstouna procesem provádí, ale také hodnotí osobnost pěstouna, jeho poměry, trestní rejstřík, kontaktovány jsou žadatelem uvedené referenční osoby apod. Ještě předtím, než je dotyčný schválen úřady jako pěstoun, musí absolvovat odborné školení. Po prošetření všeho potřebného předává sociální pracovník zjištěné informace a potřebné dokumenty pěstounské porotě, která posoudí způsobilost jedince stát se pěstounem a která také dané pěstounské organizaci doporučí nebo nedoporučí, aby se jedinec pěstounem stal.⁵³

⁵⁰ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 348-50. ISBN 978-80-7554-022-5.

⁵¹ Nadace Sirius. *Právní úprava náhradní rodinné péče ve Velké Británii*. [online] Nadace Sirius, n.d..

⁵² Forrester et al., 2007, in ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ, Olga. *Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – Anglii a Walesu*. In NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 68. ISBN 978-80-87455-15-9.

⁵³ COLEMAN, Jeffrey. *Systém pěstounské péče ve Velké Británii – historické souvislosti a současné tendence včetně různých druhů pěstounské péče*. [online] Konference „Dítě v pěstounské péče, 1. – 2. června 2010.

Dle Sira Rogera Singletona, bývalého poradce britské vlády pro oblast sociálně-právní ochrany, je ve Velké Británii kladen velký důraz na to, aby děti nebyly odebrány ze svých původních rodin. Pakliže má např. rodina potíže s bydlením, je jí poskytnuto sociální bydlení a další podpůrné služby. Nenastává tedy situace, kdy by dítě kvůli nedostatečnému materiálnímu zázemí bylo rodičům odebráno. To se děje pouze v případě, kdy se jedná o ohrožení dítě, tj. dítě, které trpí nějakou újmou či hrozí, že touto újmou může v blízké době trpět (jedná se fyzické, psychické a sexuální zneužívání či zanedbávání dítěte). V prvé řadě se hledá pomoc dítěti v ohrožené rodině u příbuzných a teprve když toto není úspěšné, hledá se pěstoun.⁵⁴

Nadace Sirius přibližuje, že ve Velké Británii existují následující formy pěstounské péče:

- urgentní: jedná se o krátkodobou formu PP, určenou pro aktuálně ohrožené děti, v trvání většinou pouze několika dní. Pěstouni dostávají pravidelný příspěvek, musí být připraveni kdykoliv přijmout dítě a pokud se tak stane, mají nárok na finanční plnění za každé přijaté dítě;
- krátkodobá: trvá několik týdnů či měsíců a je určena pro děti, jimž se hledá stabilnější domov (pěstoun, adopce apod.);
- dlouhodobá nebo trvalá: tato forma PP je obdobou klasické pěstounské péče v České republice. Dítě je v tomto typu PP vychováváno až do své zletilosti. Jak zdroj dále vysvětluje, velmi často se dlouhodobá nebo trvalá pěstounská péče volí u dětí, které si nepřejí být osvojené, tedy zejména u dětí starších, které navíc mají kontakt se svými biologickými rodiči;
- remand fostering: je určena pro děti, které se dopustily nezákonné činnosti. Pěstounská péče se tak stává vhodnější alternativou k umístění dítěte do nápravného zařízení. Pěstouni jsou speciálně proškoleni a náročnosti této péče odpovídá i vyšší finanční ohodnocení pěstounů;
- pěstounská péče vykonávaná osobou blízkou: osobou blízkou může být někdo z příbuzných dítěte, ale i rodinný přítel apod.;

⁵⁴ LUMOS. *Seminář na téma Náhradní rodinná péče v praxi*. [online] Lumos, 9.11.2014.

- soukromá pěstounská péče: u této PP je minimální účast orgánu místní správy (tzv. Local Authority). Rodiče dítěte uzavřou dohodu s jinou osobou, která není příbuzná dítěti, a to na péči o dítě v délce více než 27 dní. Rodiče hradí této osobě veškeré náklady na péči o svěřené dítě. Local Authority však činí dohled, tj. orgán místní správy musí být o tomto aktu srozuměn a taktéž jeho zástupce navštíví prostředí, v němž má dítě pobývat. Pokud je shledáno toto prostředí jako nevhodné, dítě se vrací zpět do rodiny, nebo se pro něj hledá jiné řešení (jiný typ pěstounské péče);
- pěstounská péče pro žadatele o azyl: tato forma PP je určena pro nezletilé děti, které nemají státní občanství ve Velké Británii;
- specializovaná či terapeutická pěstounská péče: jedná se o pěstounskou péči o děti s rizikovým chováním či děti, které vyžadují zvláštní péči. I v tomto případě se o svěřené děti starají speciálně proškolení pěstouni;
- respitní péče: je určena pro děti, které potřebují zvláštní zacházení (většinou z důvodu přítomnosti fyzického či mentálního handicapu); pěstouni mají možnost zotavit se, odpočinout si tím, že dítě na pár dní předají jiným pěstounům.⁵⁵

Šmídová-Matoušová vysvětluje, že ve Velké Británii je kladen velký důraz na kontinuitu PP, její setrvalost. To mimo jiné znamená také to, že je věnována velká pozornost okamžiku, kdy děti dosažením zletilosti či ukončením studia opouštějí náhradní péči – je propracován systém pomoci, aby se děti byly schopné po skončení PP úspěšně integrovat do společnosti.⁵⁶

Také ve Velké Británii získávají pěstouni od státu finanční pomoc. Náklady na péči o dítě se v Anglii odvíjejí nejen od věku dítěte, ale též od regionu, v němž se pěstoun nachází. V roce 2017/2018 tak dostává pěstoun v Londýně minimálně každý týden £144 na kojence, u dítěte ve věku 16-17 let je to £219, zatímco v jiných oblastech Anglie (s výjimkou Londýna a Jihovýchodní Anglie) se jedná o částku £125 v případě kojence a £188 v případě dítěte ve věku 16-17 let. Tato částka se navyšuje, pokud je pěstoun

⁵⁵ Nadace Sirius. *Právní úprava náhradní rodinné péče ve Velké Británii*. [online] Nadace Sirius, n.d..

⁵⁶ ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ, Olga. Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – Anglii a Walesu. In NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 68. ISBN 978-80-87455-15-9.

vybaven k výkonu PP speciálními dovednostmi, stará se o dítě se speciálními potřebami či se dlouhodobě zaváže k výkonu pěstounské péče. Kromě toho jsou pěstouni osvobozeni z platby daní z příjmu spojeného s výkonem PP, což se týká každý rok částky £10 000 a podobně mají také úlevu na daních, v závislosti na délce péče o dítě v PP a věku dítěte (tato úspora činí u dítěte do 11 let každý týden £200, u dítěte ve věku 11 a více let £250). Doba, po kterou jedinec vykonává pěstounskou péči, je zohledněna při určování starobního důchodu.⁵⁷

Velká pozornost je věnována náboru pěstounů. Nejčastěji je realizován prostřednictvím inzerce v tisku. Cenný je příklad dětí, které samy prošly pěstounskou péčí. U některých agentur dostávají pěstouni odměnu, pokud doporučí agentuře osoby vhodné k pěstounství. Mezi jednotlivými agenturami existují konkurenční boje o pěstouny, mnohé však spolupracují, a to v případě náboru pěstounů. Větší města mají zřízena informační střediska s bezplatnou telefonní linkou, kde mají zájemci o PP možnost získat potřebné informace a kontakty. Samo pěstounství je navíc ve Velké Británii činností, která je společensky oceňována, včetně nejvyšších představitelů státu. Dokladem této skutečnosti je i fakt, že je značně propracovaný systém vzdělávání pěstounů: na mnohých univerzitách mohou profesionální pěstouni studovat bakalářské a magisterské programy a po jejich absolvování mohou působit v sociálních a zdravotnických službách a mimo jiné mohou také školit budoucí pěstouny.⁵⁸

Dobře rozvinutý systém je ve Velké Británii v oblasti pěstounské péče patrný i v samotné legislativě, resp. ve vytvoření dokumentů a zákonů či regulací, dle nichž PP na území Velké Británie probíhá (platí, že každá země ve Velké Británii má svá vlastní pravidla a zákony, v zásadě se však systém PP v těchto zemích neliší). K těm nejvýznamnějším patří podle Zumana, Vyskočila prováděcí předpisy z roku 2011 *Fostering Services (England) Regulations* či minimální standardy *National Minimum Standards for Fostering Services* vydané téhož roku: těmito standardy se musí řídit jak orgány místní správy, tak i pěstounské organizace. V obecné rovině jsou orgány místní správy základním pilířem systému zajišťování NRP. Poskytují sice také dohled a poradenství pěstounům, ale především koordinují poskytování podpory, sociálního

⁵⁷ GOV.UK. *Foster carers*. [online] Gov.UK, ©2017.

⁵⁸ ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ, Olga. Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – Anglii a Walesu. In NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 87-90. ISBN 978-80-87455-15-9.

poradenství a provádějí také potřebné úkony. Orgány místní správy také mají za úkol vést evidenci dětí, kterým je nutné zprostředkovat PP. Pěstounské organizace se soustředí především na nábor pěstounů a jejich školení. Platí také, že všechny tyto organizace musí získat ke své činnosti povolení od státu. Sociální pracovník z organizace vykonává také pravidelný dohled a organizace musí orgánu místní správy každý rok předat o každém pěstounovi, jemuž je dítě svěřeno, zprávu o dosavadním průběhu PP, včetně návrhů na možná zlepšení. Kromě toho existuje Komise pro dohled nad kvalitou péče a inspekční Úřad pro standardy ve vzdělávání, služby dětem a kvalifikace.⁵⁹

Britský systém PP je velmi propracovaný a má letitou tradici. Přesto se i ve Velké Británii potýká pěstounská péče s řadou obtíží. K těm největším patří častý přesun dětí z jedné pěstounské rodiny do druhé. Vliv na tuto skutečnost mají dle Sinclaira et al. především systémové nedostatky: nedostatečně je zohledňována historie dětí a dle toho provedeno párování dítěte s pěstounem, stále chybí dostatek pěstounů, a to zejména těch, kteří by byli dostatečně vzděláni v péči o děti s poruchami chování či děti s handicapem, nedostatečně je též zohledňováno prostředí, z něž dítě pochází, tj. etnicita dítěte a pěstouna.⁶⁰

3.2.3 Realizace pěstounské péče v dalších vybraných zemích

System pěstounské péče v USA se může v dílčích aspektech v jednotlivých státech lišit, v zásadě je však stejný. V oblasti pěstounské péče je v USA kladen velký důraz na přechod dětí do stabilnějšího zázemí, tj. podporována je následná adopce. Jednotlivých typů PP je značné množství a de facto je tento systém velmi podobný britskému (v USA existuje krátkodobá i dlouhodobá PP, příbuzenská, specializovaná či terapeutická, urgentní, respitní). Pěstounem se může stát osoba starší 21 let, bezúhonná – mimo jiné jsou v rámci přípravy snímány žadatelům a jejich blízkým otisky prstů, které jsou následně prověřovány jak ve státní a místní kriminalistické databázi, tak i v databázi FBI. Pěstounskou péči zajišťují a zprostředkovávají státní i soukromé agentury. Seznam schválených a registrovaných agentur má k dispozici Department of Human Services

⁵⁹ ZUMAN, Jakub a Filip VYSKOČIL. Právní úprava náhradní rodinné péče ve Velké Británii. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014a, s. 98-105. ISBN 978-80-87455-15-9.

⁶⁰ Sinclair et al., 2007, in ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ, Olga. Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – Anglii a Walesu. In NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 80. ISBN 978-80-87455-15-9.

a Department of Children and Family Services. Od pěstounů je požadována reference nejméně od tří osob. Dostatečně je také prověřeno zázemí žadatele a jeho schopnosti a dispozice stát se pěstounem. Prováděna je také důkladná prohlídka domova, včetně kontroly požární, dále se zjišťuje statika domu či nezávadnost vody. Ještě předtím, než se jedinec stane pěstounem, musí dotyčný absolvovat odborné školení v rozsahu 10-50 hodin. Školení však může být i delší a jeho součástí může být proškolení na schopnost poskytnout první pomoc. Následně odpovědný pracovník vypracuje zprávu pro agenturu, která žadatele schválí či neschválí jako pěstouna.⁶¹

Na **Slovensku** zaznamenal systém pěstounské péče zásadních změn v roce 2005, kdy byl přijat Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodině, Podobně jako v České republice i na Slovensku je od roku 2005 v právu zakotveno, že náhradní rodinná péče má přednost před péčí ústavní a taktéž že např. bytové či materiální podmínky rodiny nejsou považovány za vážné ohrožení dítěte, tedy nejsou důvodem, proč by mělo být dítě z rodiny odebráno. Pěstounem se může stát osoba s trvalým pobytem na území Slovenské republiky, bezúhonná, plně způsobilá k právním úkonům. Dítě je pěstounovi svěřeno na základě rozhodnutí soudu. Právní úprava pěstounské péče se zásadně neliší od právní úpravy téhož v České republice. Za pozornost stojí, že na pěstounskou péči jsou připravováni nejen budoucí pěstouni, ale též děti, které mají být do této péče svěřeny. Samotná příprava budoucích pěstounů může probíhat individuálně nebo skupinově, případně kombinací obou postupů, a trvá v rozsahu nejméně 26 hodin. V týmu osob, které žadatele připravují, nechybí psycholog.⁶²

Na Slovensku se od roku 2011 užívá standardizovaný program přípravy pěstounů **PRIDE**. Tento program vznikl v roce 1993 v USA a je užíván v mnoha evropských zemích (např. ve skandinávských zemích, v Nizozemí, Maďarsku apod.). Tento program obsahuje celkem 14 postupných kroků, které se týkají procesu zprostředkování náhradní rodinné péče, tj. příprava pěstounů je jednou z jeho součástí. Nejprve jsou stanoveny úlohy a cíle subjektů s pověřením k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Důraz je kladen i na náborové strategie. První konzultace se žadatelem o PP probíhá u něj doma. Posléze je

⁶¹ NFPA. *Becoming a foster parent*. [online] 2016.

⁶² ZUMAN, Jakub a Filip VYSKOČIL. Právní úprava náhradní rodinné péče na Slovensku. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014b, s. 153-160. ISBN 978-80-87455-15-9.

rodina posuzována a zároveň je žadateli poskytnut základní přípravný kurz PRIDE. Pokud je žádost jedinci schválena, je zařazen do evidence a započata je spolupráce v rámci profesionálního týmu. Pěstounům se dále dostává další podpory, včetně rozšířené nabídky kurzů.⁶³

Vzhledem k rozsahu práce není možné blíže popsat systém pěstounské péče ve všech zemích, v nichž je realizována. V závěru této podkapitoly tedy stručně uvádíme charakteristiku pěstounské péče v Dánsku, kde má pěstounská péče dlouhodobou tradici sahající až k počátkům 19. století.

V **Dánsku** bylo v roce 2007 ze všech dětí ve věku do 17 let umístěných do náhradní péče celkem 43 % v pěstounské péči. Za pozornost stojí, že jen minimum dětí bylo umístěno do příbuzenské pěstounské péče (jednalo se o přibližně 4 % dětí v PP). Do roku 2007 převládal v Dánsku v odborných kruzích a též u sociálních pracovníků názor, že prarodiče nemohou být dobrými pěstouny, když sami nebyli schopni optimálně vychovat své vlastní děti. Od roku 2007 však nastala v tomto ohledu v Dánsku změna a sociální pracovníci musí přednostně uvažovat právě o příbuzenské pěstounské péči. V roce 2011 byla v Dánsku zavedena nová forma PP, a to komunální/místní pěstounská péče, která je určena pro děti se speciálními potřebami. Žadatelé o pěstounství jsou podrobně posuzováni, stejně jako je pečlivě posuzováno situace dítěte, u něhož se uvažuje o PP. Dalším specifikem dánského systému PP je nutnost získání souhlasu s PP ze strany zákonného zástupce (ten nemusí být udělen pouze ve výjimečných případech) a též souhlasu samotného dítěte, je-li starší 12 let. Dítě se také k řešení rodinné situace vyjadřuje, pokud je to v jeho možnostech daných věkem. Podobně mají rodiče dítěte značná práva i při samotném průběhu PP: pěstouni např. nemohou bez souhlasu biologických rodičů dítěte rozhodovat o volbě školy pro dítě, o skončení školní docházky apod. Sociální pracovníci mají poměrně velkou moc, a ne vždy podle odborníků i laické veřejnosti rozhodují ve prospěch dítěte; pěstouni tak nejsou často vnímáni jako partneři sociálních pracovníků, ale spíše jako jejich klienti. Sociální pracovníci se mohou měnit, neboť dítě musí mít vždy určeno stejného sociálního pracovníka, jako mají jeho rodiče, tj. v případě např. přestěhování rodičů se dítěti v PP mění sociální pracovník. Pěstouni jsou za svoji práci odměňováni, důraz je kladen na profesionalizaci pěstounské péče. Má

⁶³ PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 38. ISBN 978-80-262-1020-7.

se za to, že v Dánsku však nezřídka probíhá PP na úkor jednoho z jejích hlavních cílů, tj. poskytnou dítěti bezpečné zázemí včetně dobré citové vazby k pěstounům; ta však není úřady příliš podporována. Polovina pěstounů má vzdělávání v oblasti sociální a nabízí se tedy otázka, zda i tento trend nevede k tomu, že je PP v Dánsku založena spíše na důrazu na profesionalitu, čímž je oslaben rodičovský vztah mezi dítětem a náhradním rodičem. Jako problematické se jeví i časté přerušování pěstounské péče, k čemuž často dávají podnět biologičtí rodiče, zároveň však tento jev bývá častý i v jiných zemích (např. v Anglii či v USA), což je dáno tím, že jsou do PP umísťovány i děti vyššího věku, a ne vždy se podaří realizovat PP ve prospěch dítěte, s využitím dobře navázaného vztahu mezi dítětem a náhradním rodičem. V roce 2009 však nastala legislativní změna, díky níž bylo posíleno postavení pěstounů vůči biologickým rodičům. Dítě tak může zůstat v péči pěstouna, a to i přes nesouhlas biologického rodiče.⁶⁴

Příbuzenská péče v Dánsku je nazývána jako síťová forma PP a existuje také např. ve Švédsku a Norsku, kde je však využívána častěji, než je tomu v Dánsku. Příbuzenští pěstouni nemají nárok na pravidelnou odměnu. Zatímco u profesionální PP jsou pěstouni kontrolováni sociálními pracovníky pouze jednou ročně, u příbuzenské PP je to dvakrát ročně. Co se týče umístování dětí do PP bez souhlasu biologických rodičů, v takovém případě o umístění dítěte rozhoduje výbor orgánu místní správy, který tvoří soudce, dva poradci s výchovným a psychologickým vzděláním a též dva členové obecní rady. Odměnu dostávají pěstouni dvojí, a to odměnu za výkon pěstounské péče a dále příspěvek na zajištění materiálních potřeb nezletilého. Podobně jako v Česku není odměna osvobozena od daňového systému a její výše závisí mimo jiné i na věku dítěte a potřebám, které dítě v PP má.⁶⁵

3.3 Pěstounská péče z pohledu pěstounů

V předchozích kapitolách jsme se zabývali především základní charakteristikou a legislativním vymezením pěstounské péče. Pěstounská péče se však především odehrává

⁶⁴ PALEČEK, Jan. Dánsko: Systém náhradní péče o děti v Dánsku. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 39-52. ISBN 978-80-87455-15-9.

⁶⁵ ZUMAN, Jakub a Filip VYSKOČIL. Právní úprava systému náhradní rodinné péče v Dánsku. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014c, s. 53-60. ISBN 978-80-87455-15-9.

v rodinách a odborná teoretická východiska mohou být velmi vzdálená tomu, jak pěstounská péče probíhá v praxi.

V následující podkapitole je pojednáno především o možnostech realizace pěstounské péče, a to z pohledu pěstounů. Popsány jsou potřeby, které děti v pěstounské péči mají, blíže jsou vymezena práva a povinnosti pěstounů a v závěru podkapitoly je věnována pozornost některým z úskalí, s nimiž se pěstouni mohou při výkonu své role setkat.

3.3.1 Práva a povinnosti pěstounů

Pěstounskou péčí rozumíme podle Hrušákové, Králíčkové, Westphalové „*tradiční soukromoprávní instituci s veřejnoprávními rysy, které spočívají v jejím zprostředkování, hmotném zabezpečení, kontrole ze strany státu a v neposlední řadě i v podpoře a provázení pěstounů.*“⁶⁶ Doposud jsme se zabývali tím, jak probíhá proces svěřením dítěte do péče pěstounů. Na pěstouny bývají kladeny vysoké nároky již na počátku tohoto procesu, ty však nejsou snižovány ani během samotného zabezpečování pěstounské péče. Činnost pěstounů je náročná a společensky přínosná; pěstounům z jejich role tedy vyplývají nejen povinnosti, ale i určitá práva a výhody.

Dle Zákona o sociálně-právní ochraně dětí jsou práva a povinnosti pěstouna (ale též osoby v evidenci) následující:

- právo na pomoc v zajištění krátkodobé péče (např. v době nemoci, při narození dítěte apod.);
- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě, je-li toto dítě starší dvou let, a to po dobu alespoň 14 kalendářních dní;
- právo na zprostředkování odborné (psychologické, psychoterapeutické apod.) pomoci, a to alespoň jednou za 6 měsíců;
- povinnost zvyšovat si své znalosti a dovednosti v oblasti péče o dítě, a to v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců jdoucích po sobě – zároveň v souvislosti s touto povinností mají právo na zprostředkování možnosti zvýšit si takto své znalosti a dovednosti;
- povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče;

⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 283. ISBN 978-80-7400-552-7.

- povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztah svěřeného dítěte se svými biologickými rodiči, a to v souladu s **individuálním plánem ochrany dítěte**, přičemž s touto povinností souvisí i právo na zajištění pomoci v tomto ohledu, včetně zajištění místa styku dítěte s rodičem či rodiči či zajištění asistovaného styku.⁶⁷

Tato jednotlivá práva a povinnosti dále v textu blíže specifikujeme.

Co se týče práva na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě, Novotná, Burdová, Riedlová Jurková vysvětlují, že se toto právo týká jak osob vedených v evidenci, tak osob pečujících, přičemž tato možnost využití pomoci se vztahuje na případy, kdy je daná osoba uznána dočasně práce neschopnou, pokud ošetřuje osobu blízkou, další situace, kdy je možné tuto pomoc využít, jsou spojeny s vyřizováním nezbytných osobních záležitostí nebo s úmrtím osoby blízké. Tento nárok se netýká situací, kdy osoba pečující nebo osoba v evidenci o dítě nepečuje, neboť je dítě např. ve škole, věnuje se institucionálním volnočasovým aktivitám apod. Dočasná pomoc bývá využita např. při hospitalizaci osoby v evidenci nebo osoby pečující, trvalá pomoc může představovat pomoc s péčí o zdravotně postižené dítě. Krátkodobá pomoc může mít podle autorek rozsah několika hodin, ale i několika dní, přičemž tato pomoc může být jednorázová nebo pravidelně se opakující. Forma pomoci je konkretizována v dohodě o výkonu pěstounské péče. Vždy je ovšem věnovat pozornost tomu, aby dítě v pěstounské péči nebylo těmito změnami traumatizováno. Co se týče úhrady této formy pomoci, nejedná se o službu placenou, tj. osobě pečující nebo osobě v evidenci je poskytována bezplatně, resp. k její úhradě slouží státní příspěvek na výkon pěstounské péče.⁶⁸

Mezi pěstounem a osobou hlídající dochází k uzavření smlouvy, přičemž nejpozději musí být daná smlouva uzavřena v den, kdy je hlídání svěřeného dítěte zprostředkováno. Pěstoun či osoba v evidenci následně vyplňuje žádost o proplacení výdajů spojených s výkonem pěstounské péče, kterou předává svému klíčovému pracovníkovi (resp. pracovníkovi, s nímž jedná v rámci uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče), a to spolu s uzavřenou smlouvou spolu s potvrzením o zaplacení sjednané úhrady

⁶⁷ Zákon č. 401/2012 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online], § 47a.

⁶⁸ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 333. ISBN 978-80-7554-022-5.

za krátkodobou péči. K žádosti se klíčový pracovník dále ještě vyjadřuje a následně jsou všechny dokumenty předány na ekonomické oddělení organizace, která dohodu s pěstounem uzavřela.⁶⁹

Skutečnost, že je péče o svěřené dítě náročná, je zohledněna v § 47a, odst. 2, písm. b) Zákona o sociálně-právní ochraně dětí, a to možností využít celodenní péče o dítě starší 2 let v rozsahu alespoň 14 dní v kalendářním roce. Pěstoun tedy může na danou dobu dítě opustit a zároveň jej svěřit do péče jiné osoby. Osoba v evidenci nebo osoba pečující může s daným časem pro sebe naložit dle svých představ a možností – může se jednat o dovolenou, pracovní soustředění, lázeňskou péči apod. Určených 14 dní je pouze lhůtou minimální, tj. osoba v evidenci nebo osoba pečující si může v dohodě o výkonu pěstounské péče stanovit i dobu delší, přičemž v dohodě je také možné explicitně určit, jak bude tato doba čerpána (v jakých časových intervalech). Opět je však nutné, aby pěstoun zohlednil věk dítěte – u dětí mladších je vhodné danou dobu rozdělit do kratších časových celků. Mladší děti tak mohou např. zůstat v rodině, pečuje o něj další člen rodiny, u staršího dítěte může být využití celodenní péče o dítě realizováno např. formou pobytu na letním táboře, studijním pobytu apod. Vždy však musí stát potřeby dítěte na prvním místě (více se potřebám dětí pěstounské péči věnujeme v kapitole 3.3.2), tj. není např. možné (vhodné) dítě umístit do ústavního zařízení poskytujícího celodenní péči, neboť by dítě zcela jistě prožívalo dané odloučení jako odložení své osoby po dobu, kdy si od něj pečující osoba potřebuje a chce odpočinout, což by mohlo mít na dítě negativní dopad. I tato forma pomoci pěstounům nebo osobám v evidenci je bezplatná, služba je hrazena ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče, ovšem v rozsahu, který odpovídá celodenní péči o dítě. Pokud tedy např. dítě stráví tento čas na studijním pobytu, osoba pečující nebo osoba v evidenci se může finančně podílet na úhradě nákladů spojených se studijním pobytem, přičemž s poskytnutím pomoci se spoluúčastí osoby pečující nebo osoby v evidenci musí daná osoba souhlasit, což je opět nutné podchytit i v dohodě o výkonu pěstounské péče.⁷⁰

Průběžně v rámci poradenství je pěstounům poskytována odborná pomoc, avšak při složitějších situacích může být žádoucí využít pomoc odbornou (psychoterapie,

⁶⁹ Středisko sociální prevence Olomouc. *Proplácení výdajů*. [online] Olomouc: Středisko sociální prevence Olomouc, © 2018.

⁷⁰ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 334-335. ISBN 978-80-7554-022-5.

psychologické poradenství apod.). Doprovázející subjekt má povinnost takovou pomoc zprostředkovat a v odůvodněných případech ji také může uhradit, přičemž v tomto ohledu se posuzuje, zda se jedná o potřebu, která přímo souvisí s výkonem pěstounské péče. Odborná pomoc by se tedy měla zaměřovat především na zpracování ztráty (odloučení dítěte od rodičů nebo jiných osob), navázání bezpečné citové vazby s pečující osobou, identitu dítěte, rozvíjení vztahů s rodiči nebo jinými významnými osobami, řešení traumat (může se jednat např. o práci s týráním, zneužíváním), nicméně odborná pomoc může zahrnovat také terapii pěstounů, např. v souvislosti s překonáním náročných situací souvisejících s péčí o dítě se specifickými potřebami. Odbornou pomoc může poskytovat pracovník doprovázející organizace nebo jiný odborník, jehož pomoc doprovázející organizace zprostředkuje.⁷¹ Pomoc je zacílená na celou rodinu, sledován je vždy nejlepší zájem dítěte. V dohodě o výkonu pěstounské péče je opět možné přesně vymezit, jakou konkrétní podobu tato pomoc bude mít, přičemž musí být dodržen požadavek na poskytnutí této formy pomoci alespoň jednou během 6 měsíců.⁷²

Povinné vzdělávání není pouze v zájmu pěstounů, ale i v zájmu dítěte umístěného do pěstounské péče. Dítě potřebuje žít v prostředí, které bude vnímavé k jeho potřebám, v němž budou zodpovědné osoby schopny hledat a nalézt potřebné řešení některých nepříznivých situací. Pěstoun má tedy nejen možnost bezplatně zvyšovat své znalosti a dovednosti, ale i povinnost vzdělávat se, a to v rozsahu 24 hodin v době 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Jaké znalosti a dovednosti je osoba pečující nebo osoba v evidenci povinna získat, je stanoveno ve Vyhlášce č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona sociálně-právní ochrany dětí, ale konkrétní podoba této povinnosti musí být opět jasně ukotvena v dohodě o výkonu pěstounské péče, neboť v rámci této dohody dochází ke specifikaci potřeb dítěte svěřeného do pěstounské péče. Ve vyhlášce jsou tedy stanoveny pouze obecné a hlavní okruhy vzdělávání, k nimž patří např. získávání nových informací a schopností v oblasti péče o dítě, dítě se zdravotním postižením, dítě jiného etnika apod. Pokud se obě strany (pěstoun

⁷¹ NADAČNÍ FOND J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. [online] Karlovy Vary: Centrum pro dítě a rodinu Valika, n.d., s. 15.

⁷² NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 335. ISBN 978-80-7554-022-5.

a doprovázející organizace) na formě vzdělávání nedohodnou, příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností o konkrétním vzdělávání rozhodne.⁷³

Pokud je dítě svěřeno do péče do společné péče pěstounů, povinnost vzdělávat se mají obě osoby. Pěstouni mohou absolvovat kratší kurzy, vzdělávat se mohou i formou e-learningu, samostudiem, vzdělávat je mohou i zaměstnanci doprovázející organizace. Platí však, že doprovázející subjekt je povinen sledovat a v případě potřeby kontroly také doložit skutečný rozsah vzdělávání, včetně tématu vzdělávání (k tomuto slouží osvědčení z kurzů apod.). Pěstoun může sám vyhledávat akreditované a neakreditované programy, které se však svým obsahem musí týkat vymezené problematiky. Nezřídka pěstouni využívají ke splnění této povinnosti vícedenní, většinou víkendové pobyty, přičemž do nákladů na vzdělávání, které jsou hrazeny státním příspěvkem na výkon pěstounské péče, lze zahrnout i ubytování, a to za splnění podmínky, že v každém z dnů, mezi nimiž byl nocleh využit, probíhalo vzdělávání alespoň po dobu 6 hodin.⁷⁴

Subjekt, s nímž pěstoun uzavřel dohodu, je povinen sledovat její naplňování. Dané sledování nemá za cíl pouze provádění dozoru, zda osoba pečující nebo osoba v evidenci plní rozhodnutí o výkonu pěstounské péče (tj. např. své povinnosti), především by však mělo být revidováno, zda se zvolené nástroje nemíjejí s účinkem, tedy zda není vhodné zvolit např. jiné řešení určité situace.⁷⁵ O průběhu výkonu pěstounské péče je zpracovávána jednou za 6 měsíců zpráva, která je určena pro obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt.⁷⁶ Klíčový pracovník by měl v ideálním případě rodinu navštěvovat, po dohodě, s ohlášením návštěvy např. 3 týdny dopředu. Obsahem návštěv je nejen sledování naplňování dohody, ale i její modifikace v závislosti na situaci rodiny, dítěte, potřebách apod. Klíčový pracovník by si měl během návštěv vyhradit i dostatek času pro kontakt s dítětem (hru, rozhovor). S pěstouny bývá

⁷³ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 336. ISBN 978-80-7554-022-5.

⁷⁴ NADAČNÍ FOND J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. [online] Karlovy Vary: Centrum pro dítě a rodinu Valika, n.d., s. 16-17.

⁷⁵ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 337. ISBN 978-80-7554-022-5.

⁷⁶ NADAČNÍ FOND J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. [online] Karlovy Vary: Centrum pro dítě a rodinu Valika, n.d., s. 20.

probíráno vzdělávání, čerpání rozpočtu (ten je určen především na 14 dní respitní péče, zajištění povinného vzdělávání a odbornou pomoc), plán respitní péče apod.⁷⁷

Realizace kontaktu dítěte svěřeného do pěstounské péče vychází z podstaty pěstounské péče. Rozsah kontaktu dítěte s jeho biologickým rodičem může být upraven či omezen pouze rozhodnutím soudu. Pokud tento kontakt vyžaduje prostředníka, asistenci či odbornou přípravu některé ze stran kontaktu, doprovázející subjekt poskytuje pomoc. Je-li to nutné, je možné se se žádostí o úpravu styku obrátit na soud, přičemž může být rozhodnuto, že nebude probíhat kontakt osobní, ale realizovaný jinou formou. Pokud rodiče nechtějí nebo nemohou za dítětem přijet, mohou být dítěti nebo osobě, která jej doprovází, uhrazeny náklady na dopravu. Náklady na dopravu nejsou hrazeny biologickému rodiči, ten si však může požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci.⁷⁸

Za svoji práci mají pěstouni nárok na finanční pomoc ze strany státu. Pazlarová vysvětluje, že **dávky pěstounské péče** se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a rozhodují o nich krajské pobočky Úřadu práce ČR. Vznik nároku na dávku je dán svěřením dítěte do péče osoby pečující, přináleží však také osobám v evidenci na základě rozhodnutí soudu. K dávkám pěstounské péče patří příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek na převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče.⁷⁹

Příspěvku na úhradu potřeb dítěte se pohybuje od 4 500 Kč pro dítě do 6 let až do 6 600 Kč pro dítě ve věku 18-26 let (dávka se následně nevyplácí pěstounovi, ale již zletilému dítěti, pakliže toto dítě žije s osobou, která o něj doposud pečovala, ve společné domácnosti). Pokud dítě určitou dobu nežije s pěstouny (může se jednat o situaci, kdy je v plném přímém zaopatření pro péči o děti nebo mládež, nebo v péči jiné osoby na základě rozhodnutí soudu či jiného příslušného orgánu), tato dávka se nevyplácí. Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující, ale též osoba v evidenci. Platí, že pokud jsou oba manželé pěstouni, nebo osobou v evidenci, přináleží tato odměna pouze jednomu z manželů. Tato dávka se pohybuje od 8 000 Kč měsíčně při péči o jedno dítě až po 24 000 Kč při péči

⁷⁷ Středisko náhradní rodinné péče. *Formy náhradní rodinné péče* [online] Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, © 2016, s. 8-10.

⁷⁸ NADAČNÍ FOND J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. [online] Karlovy Vary: Centrum pro dítě a rodinu Valika, n.d., s. 16-18.

⁷⁹ PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 97-98. ISBN 978-80-262-1020-7.

o dítě vyžadující pomoc jiné osoby ve stupni II, III nebo IV (poslední stupeň znamená úplnou závislost). V rámci příbuzenské péče pěstouni nemají na tuto dávku nárok automaticky, ale její přiznání se děje pouze v případech hodných zřetele (zejména s ohledem na sociální a materiální poměry těchto osob a také s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte v pěstounské péči). O této dávce rozhoduje krajský úřad. Odměna pěstouna se považuje za příjem ze závislé činnosti. Příspěvek při převzetí dítěte je přiznán jednorázově. Na tento příspěvek nemá nárok osoba v evidenci při svěřeni dítěte do PPPD. Jeho výše se pohybuje od 8 000 Kč – 10 000 Kč dle věku dítěte. Výše příspěvku na zakoupení osobního motorového vozidla je maximálně 100 000 Kč, vztahuje se maximálně na 70 % hodnoty vozidla, nebo prokázaných oprav. Příspěvek není přiznán, pakliže v uplynulých 10 letech před podáním žádosti bylo pěstounovi vyplaceno více než 200 000 při součtu těchto příspěvků. Pěstoun může získat tento příspěvek ještě před koupí vozidla, ale jeho koupi musí do šesti měsíců doložit. Prodá-li vozidlo během pěti let, vrací poměrnou část příspěvku. Jakmile dítěti zanikne nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte, a je zletilý, získá jednorázově příspěvek při ukončení pěstounské péče, a to ve výši 25 000 Kč.⁸⁰

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a soud je také jedinou institucí, která může rozhodnout o jejím zrušení. Děje se tak ovšem pouze v závažných případech, nicméně soud musí vždy vyhovět žádosti pěstouna o zrušení pěstounské péče. Pěstounská péče také může být změněna na poručnickou péči v případech, kdy rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo ta jim byla omezena, případně pokud nastalo pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti či byla omezena jejich svéprávnost. Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte, které bylo do pěstounské péče svěřeno.⁸¹ V takovém případě náleží zletilému dítěti příspěvek při ukončení pěstounské péče, který je jednou z dávek pěstounské péče a jehož výše činí 25 000 Kč. Nárok na příspěvek má již zletilé dítě ke dni zániku jeho nároku na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Doba nároku na tento příspěvek činí 1 rok.⁸²

⁸⁰ BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014a, s. 55-57. ISBN 978-80-97455-25-8.

⁸¹ FIALOVÁ, Simona. *Pěstounská péče*. [online] Praha: NICM, 2018.

⁸² PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. *Příspěvek při ukončení pěstounské péče*. [online] Praha, 2017.

Kromě toho existuje i **státní příspěvek na výkon pěstounské péče**, který je ve výši 48 000 Kč na kalendářní rok. Tento příspěvek však nedostávají přímo pěstouni nebo osoby v evidenci, ale subjekt pověřený k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, a to za každou uzavřenou dohodu. Dávka je určena k úhradě nákladů spojených se zajištěním služeb v souvislosti s výkonem PP.⁸³

3.3.2 Potřeby dítěte v pěstounské péči

Škoviera uvádí, že děti umístěné do NRP bývají často emocionálně a sociálně narušené. Nezřídka se již ve svém prenatálním věku potýkají s fyziologickým ohrožením, dané tím, že matka užívá návykové látky, nedodrжуje zdravý životní styl, nedostává se jí kvalitní lékařské péče apod. Takové dítě již v útlém věku prožije mnoho traumat – v průběhu těhotenství, během prvních let, kdy žije v nefunkční rodině, je týráno, zanedbáváno apod., ale i v okamžiku, kdy přichází do náhradního rodinného prostředí.⁸⁴

Je tedy zřejmé, že děti pobývající v pěstounské péči mají i specifické potřeby, které jsou závislé na tom, čeho se jim v životě nedostávalo. Tyto děti jen zřídka zažily pocit bezpečí, mnohdy nebyly dostatečně saturovány ani jejich základní potřeby (trpěly hladem, žily v nevhodných hygienických podmínkách atd.), mnohdy ani neměly možnost dostatečně pocítit, co je to láska. Nenaučily se vhodně se vztahovat k druhým lidem, jsou nejisté, nevěří si a necítí se hodnotné.

K potřebám, které děti obecně mají a které měly děti v PP ve své osobní historii mnohdy deprivovány, patří podle Langmeiera, Matějčka potřeba aktivace (děti musí být zejména v raném dětství dostatečně stimulovány, tj. prostředí, v němž vyrůstají, by mělo být dostatečně podnětné), potřeba vnější struktury (svět by měl být pro děti smysluplný, jasně strukturovaný a uchopitelný, neboť to snižuje vnitřní nejistotu a zlepšuje orientaci ve vnějším prostředí, ale i vztazích mezi lidmi), zejména však potřebuje intenzivní a předvídatelný, kladný vztah ke svému primárnímu pečovateli (většinou se jedná o matku).⁸⁵ Následně se *„tendence k aktivní interakci se světem projeví v úsilí o aktivní vztah k sobě samému...ve světě, k němuž se dítě obrací...setkává se dítě záhy samo se*

⁸³ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 352. ISBN 978-80-7554-022-5.

⁸⁴ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 49. ISBN 978-80-7367-318-5.

⁸⁵ LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4, dopl. Praha: Karolinum, 2011, s. 280-282. ISBN 978-80-246-1983-5.

sebou...Poznání dítěte, že může vykonávat samostatně a nezávisle řadu činností, které vycházejí z jeho „já“...dává vznik potřebě autonomního jednání...dítě je hrdo na své samostatné výkony...ve vztahu k „ty“ nalézá nyní dítě podstatu svého „já“. Uvědomuje si, co od jeho „já“ očekává „ty“, podobně jako „já“ má své očekávání vůči „ty“.⁸⁶ Děti, které se dostávají do pěstounské péče, neměly většinou možnost takto formovat svůj vztah k sobě i druhým, a právě s těmito oblastmi potřebují pomoci. V tomto tedy spočívá podstatná role pěstouna.

Koluchová, Sobotková, které vycházejí ze své třicetileté praxe s pěstounskými rodinami, považují u dětí v PP za klíčové tři oblasti. To, co dle autorek činí pěstounskou péči úspěšnou, s ohledem na potřeby dětí v ní, je hloubka a stabilita citových vztahů mezi dítětem a pěstounem, dále tolerance poruch a problémů, které se ve vývoji dítěte objeví. Tato tolerance je zároveň spojena se snahou pěstounů starat se co nejlépe o optimální vývoj jim svěřených dětí. Poslední kritérium představuje společná perspektiva dítěte s pěstounskou rodinou. V souvislosti s posledním kritériem spatřují autorky jako problematickou pěstounskou péči na přechodnou dobu, neboť v ní je tato perspektiva výrazně omezena.⁸⁷

Podle Brandejsové je pro každé dítě de facto mnohem důležitější než rodičovství biologické **rodičovství psychologické**. Děti přicházejí do PP s mnoha handicapem a často hrůznými zážitky, s nimiž se potřebují vyrovnat. V tom také spočívá obrovský přínos pěstounů: je prokázáno, že mnoho z negativních dopadů nevhodné výchovy a zacházení s dítětem je možné v pěstounské péči reparovat. Především však podle autorky mohou pěstouni naplnit hlubokou touhu těchto dětí po pocitu bezpečí. Aby se dítě mohlo cítit bezpečně, potřebuje důvěřovat lidem ve svém blízkém okolí. Pěstouni musí být vybaveni velkou empatií a trpělivostí, pomocí nichž mohou pomoci dítěti tento pocit bezpečí zažít. Nezbytné je, aby však pěstoun přijal dítě opravdu takové, jaké je. Pokud se se vším, co

⁸⁶ LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4, dopl. Praha: Karolinum, 2011, s. 283. ISBN 978-80-246-1983-5.

⁸⁷ KOLUCHOVÁ, Jarmila a Irena SOBOTKOVÁ. Význam uspokojování psychologických potřeb dětí v pěstounské péči. *Pediatric pro praxi*. 2014, číslo 1, s. 13. ISSN 1213-0494.

k dítěte v NRP přináležejí, nejprve nevyrovná pěstoun, nemůže se s těmito danostmi vyrovnat ani dítě.⁸⁸

Děti v NRP mají specifické potřeby vyplývající z jejich umístění mimo vlastní rodinu. V důsledku toho dítě především potřebuje rozumět své situaci. Potřebuje někomu nebo alespoň k někomu patřit, potřebuje poznat svoji identitu, vracet se ke biologické rodině, což znamená např. i možnost sdílet s někým svá traumata (spjatá zejména s odmítnutím vlastními rodiči). Dítě potřebuje být vnímáno a respektováno, potřebuje někomu věřit, potřebuje učit se bezpečným vztahům a v neposlední řadě dítě potřebuje zvládnout sama sebe. Způsoby, jak dítě k tomuto dospívá (za pomoci pěstounů), bývají různé. Děti testují pěstouna – kradou, lžou, zlobí. Tím vším poutají pozornost. Porozumí-li pěstoun těmto projevům, může být schopen naplnit skutečné potřeby těchto dětí.⁸⁹

V potřebě **poznat svoji identitu** jsou specifické např. romské děti. U nich je velmi důležité, pakliže se dostanou do PP, dát jim příležitost porozumět tomu, kdo jsou a odkud pocházejí. Romské děti se totiž podle Vančákové ocitají mezi dvěma světy (v případě, že vyrůstají u pěstounů patřících k majoritní společnosti): patří do obou, ale v žádném z nich se vlastně nemohou cítit jako doma. Člověk, který nemá pevné kořeny, má potíže se svojí identitou a žije v jakémsi vzduchoprázdnu. U dětí jiné kultury doporučuje autorka při rozvíjení jejich identity přijmout odlišnost těchto dětí, rozvíjet jejich identitu (včetně informování o tom, odkud pocházejí, jaké jsou jejich kořeny) co nejdříve, začleňovat do běžného života prvky kultury, z níž pocházejí, na setkávání kultur nahlížet pozitivně (je to obohacení jak pro dítě, tak i pro pěstouna), a především mít jasný plán, jak identitu dítěte rozvíjet.⁹⁰

Schofield, Beek definovali pět základních oblastí, na které by se pěstouni měli zaměřit, aby byli schopni naplnit všechny významné potřeby dětí v PP. Velkou roli hraje dostupnost náhradního rodiče, a to jak v praktické, tak i v emoční rovině. Tyto děti často po dlouhou dobu setrvávají v závislé pozici. Dle autorů bylo prokázáno, že děti v PP, kterým se vedlo dobře, měli k dispozici pěstouny, kteří pro ně představovali bezpečnou

⁸⁸ BRANDEJSOVÁ, Veronika. Psychomotorický vývoj dítěte. In *Pěstounství je profese*. Praha: MPSV, 2015, s. 5. ISBN 978-80-7421-115-7.

⁸⁹ JURAJOVÁ, Hana. Dítě se specifickými potřebami. In *Pěstounství je profese*. Praha: MPSV, 2015, s. 6. ISBN 978-80-7421-115-7.

⁹⁰ VANČÁKOVÁ, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*. [online] Praha: Rozum a cit, 2008, s. 8-11.

základnu, k níž se vracely a z níž vycházely. Druhou oblastí je senzitivita: pěstoun musí být schopen porozumět vnitřnímu světu dítěte a následně zprostředkovat dítěti vzhled do toho, jak se cítí a proč se chová určitým způsobem. Pokud se to pěstounům nedaří, jsou vůči dítěti kritičtí a na obou stranách se rozvíjí značný pocit zklamání. Další oblast, již zmíněná výše, je akceptace, která napomáhá dítěti přijmout sebe sama. Čtvrtou oblast představuje kooperace, pomocí níž se dítě cítí jako schopné; rozvíjí se u něj vědomí vlastní účinnosti. Je velmi důležité, aby případné problémy řešili vždy společně pěstoun a dítě. Jak autoři zdůrazňují, děti v PP nezdědka vnímají, že nemají věci pod kontrolou (to se týká jak jejich odebrání z původní rodiny, tak i např. časté změny pěstounské péče, kdy se dítě musí loučit s pěstouny a zvykat si na nové). Pokud však mohou pocítit, že na jejich názoru a přání záleží, pokud mohou být přizváni k rodinnému rozhodování, zvyšuje se jejich sebevědomí a víra, že na nich také záleží a že mohou o mnohém ve svém životě rozhodovat. Poslední oblast je spojena s příslušností k rodině: dítě zažívá, že někam a k někomu patří. V tomto ohledu je také dle téhož zdroje důležité, aby pěstouni podporovali diskusi v rodině a děti měli možnost otevírat i konfliktní témata, hovořit o svých pocitech týkajících se jejich života v původní, ale i nové, pěstounské rodině.⁹¹

3.3.3 Úskalí pěstounské péče

Z dosud uvedených poznatků vyplývá, že práce pěstounů je velmi náročná, zároveň však je velmi přínosná jak pro společnost, tak především pro samotné děti, které se do pěstounské péče dostávají. Mnohá z předchozích selhání biologických rodičů mohou pěstouni více či méně napravit. Jejich moc a kompetence však nejsou neomezené.

Sychrová upozorňuje, že existují situace či případy, kdy se výchovný proces v náhradní rodině nemůže obejít bez odborné pomoci, kterou představuje především terapeutické působení. Děti, které zažily trauma a citovou deprivaci, odcházejí z těmito zkušenostmi a naučenými vzorci chování do nových, pěstounských rodin. Negativní zkušenosti se dle autorky též zapisují do mozkové struktury a funkcí mozku, a tak ne vše lze změnit pouze tím, že se dítě přemístí do vhodnějšího prostředí. Jak autorka dále uvádí, nevhodné chování těchto dětí tak může být příčinou, proč je nakonec pěstounská péče

⁹¹ Schofield, Beek, 2005, in CAW, Jeannette and Judy SEBBA. *Team Parenting in Foster Care: A Model for Integrated and Therapeutic Care*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2014, pp. 46-48. ISBN 978-184905-445-4.

neúspěšná a pěstouni ve své roli selhávají. Je tedy velmi důležité, aby si pěstouni byli této skutečnosti vědomi (měli by o ní být také zpraveni např. během příprav na pozici pěstouna) a v případě nutnosti využili nabízených služeb, případně vyhledali jinou odbornou pomoc.⁹²

Uváděli jsme, že nejčastějším typem pěstounské péče je v České republice příbuzenská péče. Pazlarová se zabývá jejími nevýhodami a riziky. Není výjimkou, že mezi prarodiči, kteří se nejčastěji v tomto typu péče stávají pěstouny, a vnoučaty jim svěřenými do PP, existují četné a velmi silné konflikty (ty mohou být mimo jiné dány i generačním rozdílem). Tito prarodiče se již dlouhou dobu potýkali se selháním svých dětí; bývá pro ně tedy obtížné podporovat dítě v kontaktu s nimi. Do vzájemného vztahu mezi pěstounem a dítětem v příbuzenské PP často vstupují nevyřešené konflikty z minulosti, což ztěžuje komunikaci a obecně spolupráci. Pro pěstouny bývá velmi obtížné nehovořit o rodičích dětí negativně; pokud se tak děje, vztah mezi pěstounem a dítětem se narušuje. Příbuzenští pěstouni tak podle autorky potřebují podporu ve výchově (součástí poradenství by mělo být také zprostředkování kontaktu na vhodné odborníky, kteří mohou pěstounům s výchovou pomoci), měli by využívat respitní péče (sociální pracovník by ji měl pěstounům nabízet), vhodná je též podpora v kontaktu s dalšími subjekty (jednat se může např. o doprovázení na úřady) a pochopitelně i emocionální podpora (právě prarodiče potřebují mít možnost sdílet své zkušenosti i případná selhání, neboť se sami již v počátcích PP obávají, že selžou podobně jako jejich děti).⁹³

Aby byla pěstounská péče úspěšná, tedy především přínosná pro děti, ale i pěstouny, je nezbytné, aby se i sami pěstouni dostatečně adaptovali na novou situaci. Reparovat (částečně nebo zcela) škody, které napáchali biologičtí rodiče na svých dětech, vyžaduje i roky trpělivého vytváření vztahu pěstouna k dítěti. Pěstoun (resp. pěstounská rodina) nezřídka musí zcela změnit svůj dosavadní způsob života. Nelze budovat kariéru

⁹² SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015, s. 72-73. ISBN 978-80-7395-955-5.

⁹³ PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 134-139. ISBN 978-80-262-1020-7.

a nemít čas na přijaté dítě. Potřeby přijatého dítěte se musí stát prioritou pěstouna. Mnohé, co pěstoun považuje ve svém životě za důležité, může počkat; dítě však čekat nemůže.⁹⁴

⁹⁴ PURVIS, Karyn B., CROSS, David R., SUNSHINE, W. L. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013, s. 28. ISBN 978-80-247-4535-0.

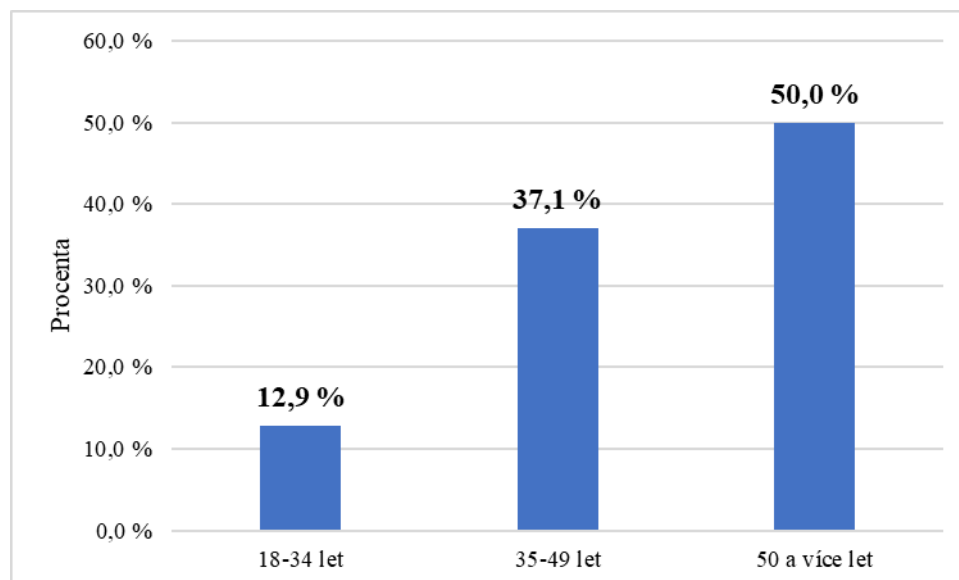
4 Výsledky a diskuse

V kapitole je nejprve prostřednictvím identifikačních otázek charakterizován výzkumný soubor. Dále jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, a to v pořadí, v jakém byly v dotazníku jednotlivé otázky uspořádány. V závěru kapitoly je věnována pozornost verifikaci hypotéz. Výsledky jsou v případě dvou a více odpovědí prezentovány graficky (grafy, tabulky), s doplněním o slovní komentář.

4.1 Popis výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořilo celkem 140 osob. Jednalo se o 30 (21,4 %) mužů a 110 (78,6 %) žen. Věk respondentů je uveden v grafu 1.

Graf 1 Věk respondentů

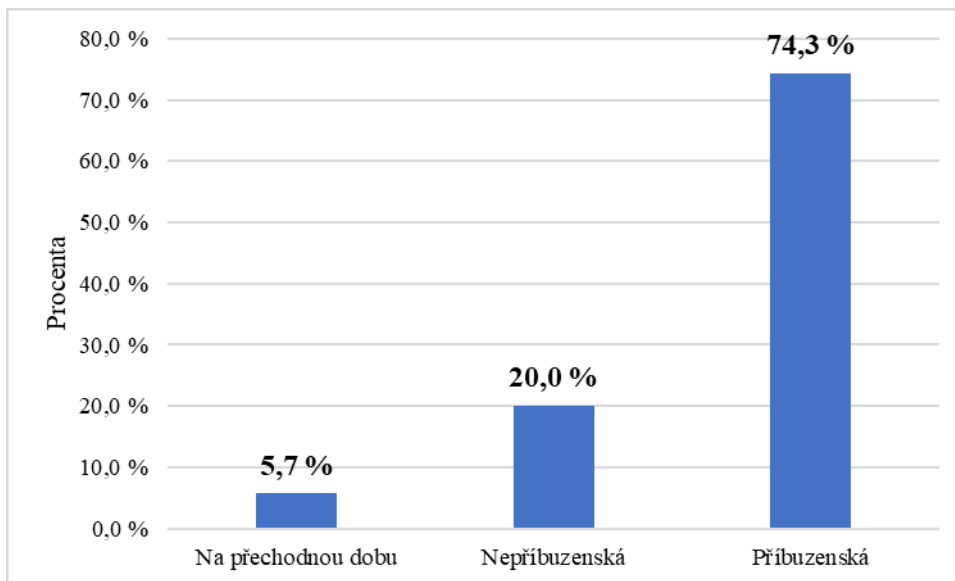

Zpracování : vlastní

Z grafu 1 je zřejmé, že polovina respondentů (konkrétně 70 (50 %) respondentů) je ve věku 50 a více let. Dále 52 (37,1 %) respondentů uvedlo, že je jim 35-49 let, dalších 18 (12,9 %) respondentů odpovědělo, že je jim 18-34 let.

Další identifikační otázkou bylo zjišťováno, v jakém typu pěstounské péče respondenti svěřené dítě mají. Zjištěné výsledky jsou uvedeny v grafu 2.

Graf 2 Typ pěstounské péče

Zpracování : vlastní

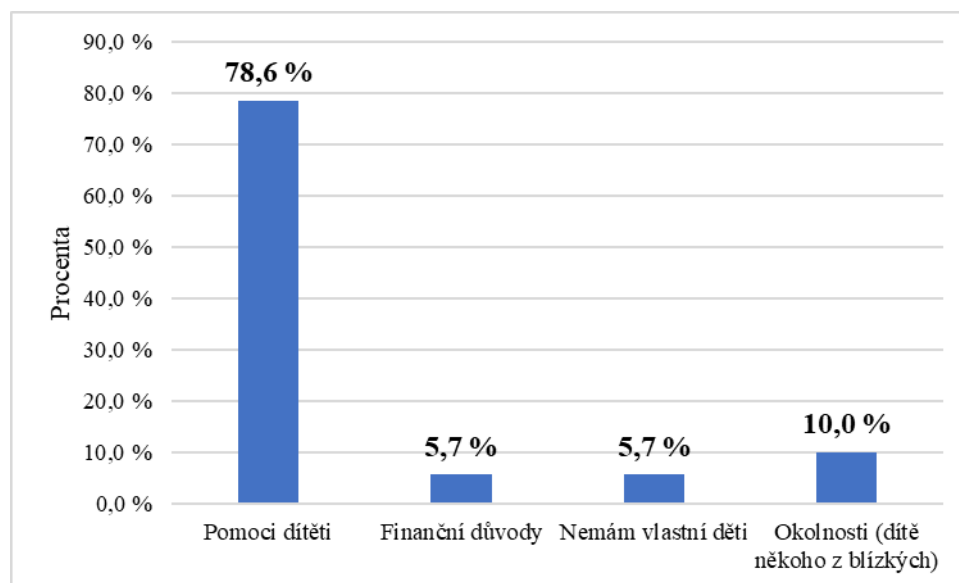
Respondenti mohli vybírat ze čtyř možných odpovědí, ovšem variantu „předpěstounská péče“ nezvolil žádný z respondentů. Celkem 104 (74,3 %) respondentů uvedlo, že mají dítě v příbuzenské pěstounské péči, dalších 28 (20 %) respondentů má dítě v nepříbuzenské pěstounské péči. Pouze 8 (5,7 %) respondentů odpovědělo, že má dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu.

Poslední identifikační otázka se týkala toho, zda má dítě, které mají respondenti v pěstounské péči, handicap. Voleno bylo z možností „ano“ a „ne“. Celkem 16 (11,4 %) respondentů odpovědělo, že má dítě handicap, dalších 124 (88,6 %) respondentů uvádělo, že dítě žádný handicap nemá. Respondenti, jejichž svěřené dítě handicap má, měli uvést, o jakou disabilitu se jedná. Celkem 6 respondentů uvedlo ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou), 2 respondenti uvedli diabetes mellitus, 2 respondenti celiakii, 2 respondenti zhoršený zrak, 3 respondenti snížený intelekt a 1 respondent uvedl, že se jedná o „*dítě narkomana*“.

4.2 Výsledky dotazníkového šetření

Otázka č. 5. Z jakého důvodu jste se stal/a pěstounem?

Graf 3 Motivace k pěstounství

Zpracování : vlastní

Většina respondentů (konkrétně 110 (78,6 %) respondentů) uváděla, že jejich motivací k pěstounství bylo přání pomoci dítěti, které nemůže vyrůstat ve vlastní rodině. Jen 14 (10 %) respondentů odpovídalo, že se jednalo o vliv okolností, kdy dítě v blízkém sociálním okolí respondentů potřebovalo náhradního rodiče. Jak však bylo uváděno v předchozí podkapitole, 104 respondentů má dítě v příbuzenské pěstounské péči, tedy tito respondenti mohli uvést možnost „d) Vlivem okolností – dítě v mém blízkém okolí potřebovalo náhradního rodiče“, patrně však primárně bylo motivací pomoci samotnému dítěti, což by vysvětlovalo preferenci možnosti „a) Chtěl/a jsem pomoci dětem, které nemají možnost vyrůstat ve své rodině“.

Otázka č. 6. Jaké pro Vás bylo získat k pěstounské péči potřebné informace, abyste se mohl/a rozhodnout, zda se o pěstounství ucházet:

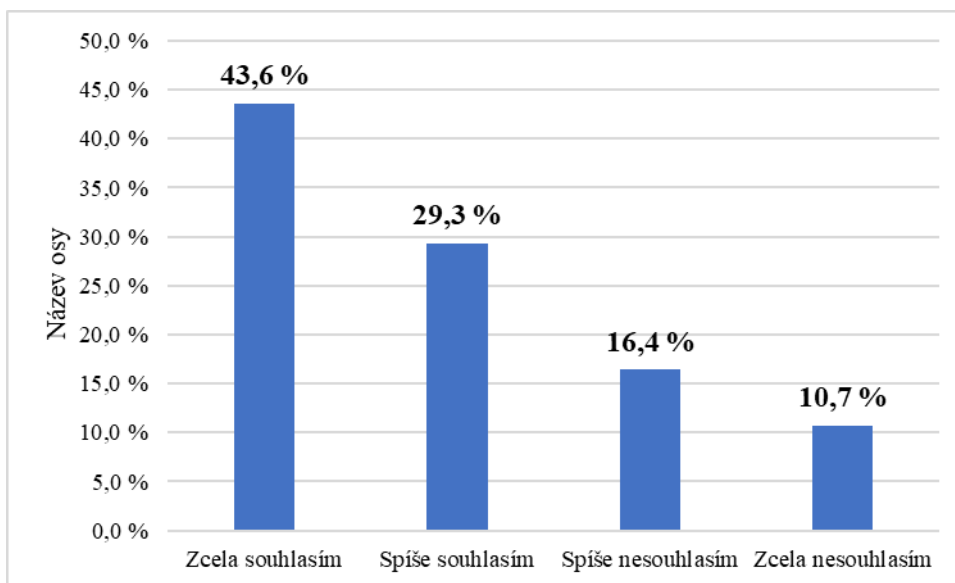
U této otázky volili respondenti pouze ze dvou možností, a to „snadné“ a „obtížné“. Odpověď „snadné“ zvolilo 126 (90 %) respondentů, odpověď „obtížné“ uvedlo 14 (10 %) respondentů.

Respondenti měli též svoji odpověď doplnit, čehož však využilo pouze 21 respondentů, většinou se jednalo o respondenty, pro které bylo obtížné potřebné

informace získat. Tito respondenti kromě obtížnost získávání informací (nedostatek informací), které si často zajišťovali sami (internet, známí, jiní pěstouni), též uváděli, že úřednice byla nepříjemná (jeden respondent). Druhá skupina respondentů naopak oceňovala podání informací ze strany úředníků.

Otázka č. 7. V rámci odborné přípravy (než jsem se stal/a pěstounem) jsem byl/a dostatečně připraven/a na roli pěstouna:

Graf 4 Hodnocení připravenosti respondentů v rámci odborné přípravy

Zpracování : vlastní

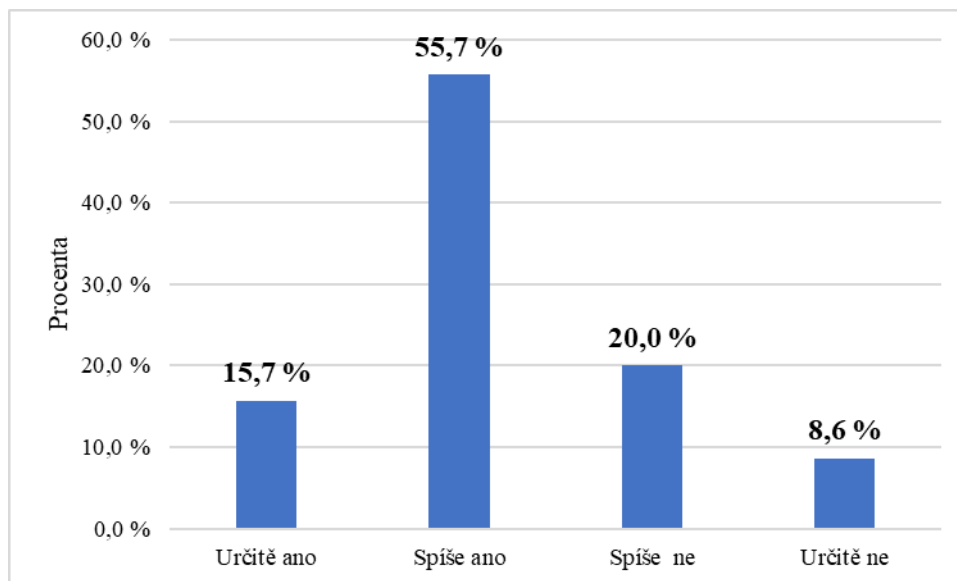
Z grafu 4 je zřejmé, že většina respondentů (konkrétně 102 (72,9 %) respondentů) považuje připravenost na pěstounství v rámci odborné přípravy za dostatečnou. Odpověď „zcela souhlasím“ zvolilo 61 (43,6 %) respondentů, možnost „spíše souhlasím“ 41 (29,3 %) respondentů. S výrokem zcela nesouhlasilo 15 (10,7 %) respondentů.

V doplňujících informacích, kterých bylo získáno pouze 11, byl uváděn opět nedostatek informací a dále se jednalo o následující odpovědi: „nelze se připravit“, „příprava spočívala v jedné návštěvě na OSPOD“.

Otázka č. 8. Dostalo se mi dostatek informací o dítěti, které mi bylo svěřeno do pěstounské péče:

U této otázky mohli respondenti volit ze čtyř variant odpovědí. Zjištěné výsledky jsou uvedeny v grafu 5.

Graf 5 Hodnocení množství předaných informací o dítěti

Zpracování : vlastní

V grafu 5 si můžeme povšimnout, že s výrokem většina respondentů souhlasila. Odpověď „určitě ano“ zvolilo 22 (15,7 %) respondentů, odpověď „spíše ano“ 78 (55,7 %) respondentů. S výrokem celkově, ať již volbou možnosti „spíše ne“ nebo „určitě ne“, nesouhlasilo 40 (28,6 %) respondentů.

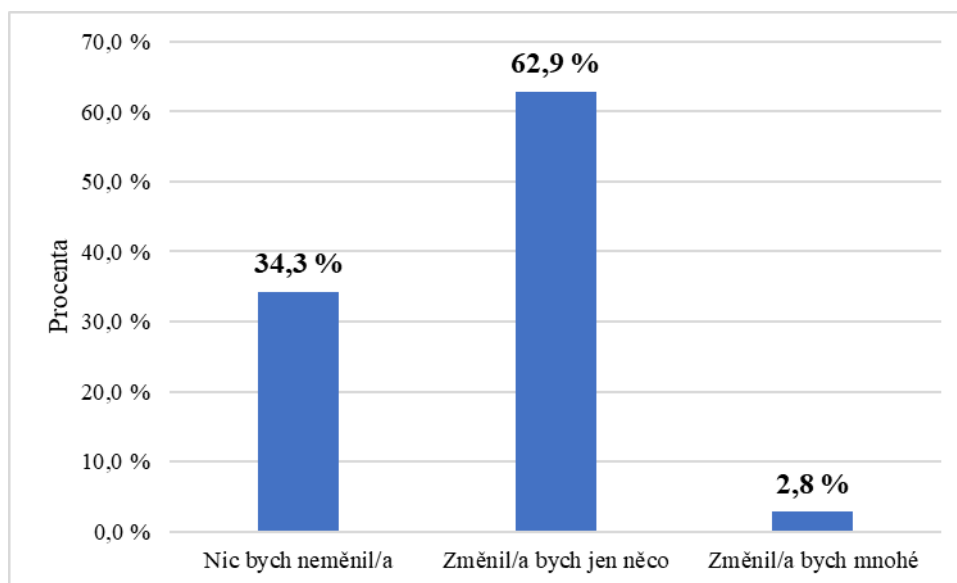
Doplňující odpovědi, které respondenti uvedly, byly následující: „*dítě přišlo s prasklým bubínkem, nikdo nic neřekl*“, „*dostali jsme očkovací průkaz a pár informací o zdravotním stavu*“, „*nedozvěděli jsme se vůbec nic*“, „*nevěděli jsme ani, že bere léky*“, „*nikdo s námi před předáním moc nekomunikoval.*“

Otázka č. 9. Celý proces „stávání se pěstounem“ (od podání žádosti po schválení a zápis do evidence pěstounů) byl z mého pohledu:

U této otázky se respondenti rozhodovali mezi třemi odpověďmi, nicméně možnost „krátký“ nezvolil žádný z respondentů. Celkem 72 (51,4 %) respondentů odpovídalo, že byl pro ně proces „stávání se pěstounem“ příliš dlouhý, dalších 68 (48,6 %) respondentů vnímá jeho délku jako „tak akorát“.

Otázka č. 10. Na procesu „stávání se pěstounem“ (od podání žádosti až po její schválení a zápis do evidence pěstounů):

Graf 6 Možnosti změnu v procesu stávání se pěstounem

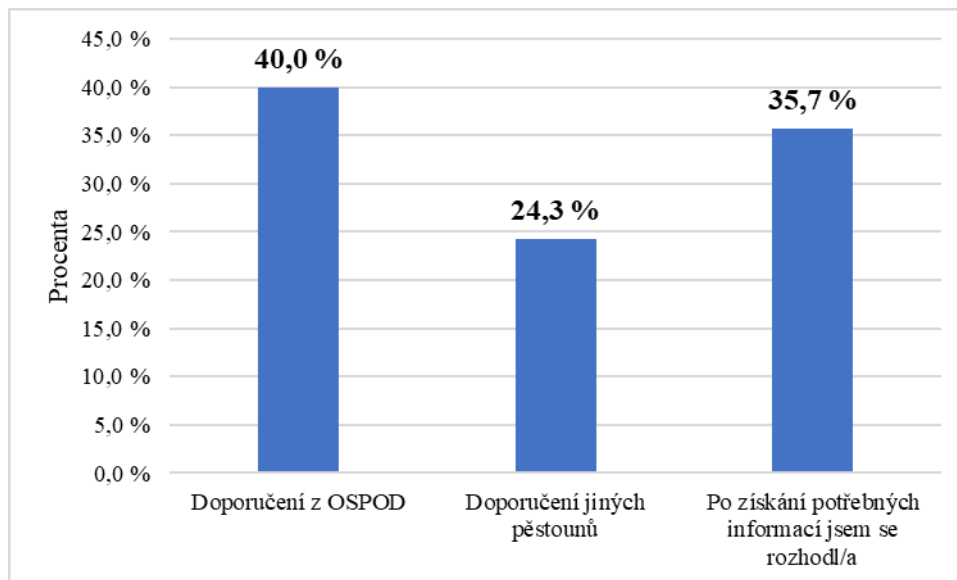
Zpracování : vlastní

Pouze 48 (34,3 %) respondentů by na celém procesu, kdy se postupně stávali pěstouny, neměnilo vůbec nic. Dílčí aspekty by změnilo 88 (62,9 %) respondentů a mnoho okolností by změnili 4 (2,8 %) respondenti.

Slovní doplnění odpovědi uvedlo 13 respondentů. Celkem 9 respondentů zmiňovalo délku řízení (např. „od podání žádosti o zařazení do evidence jsme čekali dva roky pro údajné nenaplnění potřebného počtu uchazečů“, „zdlouhavé řízení“), další odpovědi byly následující: „dát větší prostor ze strany krajů, a ne jet jen podle jednoho systému příprav (PRIDE)“, „není relevantní pro dnešní dobu“, „nevyhovující OSPOD“, „příliš byrokracie.“

Otázka č. 11. Na jakém základě jste se rozhodoval/a, s kým uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče?

Graf 7 Proces rozhodování při uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče

Zpracování : vlastní

Nejčastěji se respondenti rozhodovali o uzavření dohody o výkonu PP na základě doporučení OSPOD, který tuto dohodu respondentům nabídl, jiné možnosti již respondenti nezvažovali. Tento postup zvolilo 56 (40 %) respondentů. Dalších 34 (24,3 %) respondentů dalo na doporučení jiných pěstounů a 50 (35,7 %) respondentů nejprve získalo potřebné informace a rozhodovali se na základě nich.

Otázka č. 12. Změnil/a jste během svého výkonu pěstounské péče instituci (organizaci), s níž jste měl/a uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče?

U této otázky volili respondenti pouze z možností „ano“ a „ne“. Kladnou odpověď uvedlo 12 (8,6 %) respondentů, zápornou 128 (91,4 %) respondentů. Doplňující odpovědi uvedlo 11 respondentů, většinou se opět jednalo o respondenty, kteří nebyli spokojeni, tj. změnili instituci, s níž měli uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Respondenti, kteří volili možnost „ano“, v doplňujících odpovědích (jednalo se o 2 respondenty) uváděli, že byli spokojeni, tedy neměli důvod ke změně. Respondenti z druhé skupiny nejčastěji uváděli, že měli zkušenost se špatnou spoluprací, a to konkrétně s OSPODem, dále byla uváděna nedostatečná komunikace.

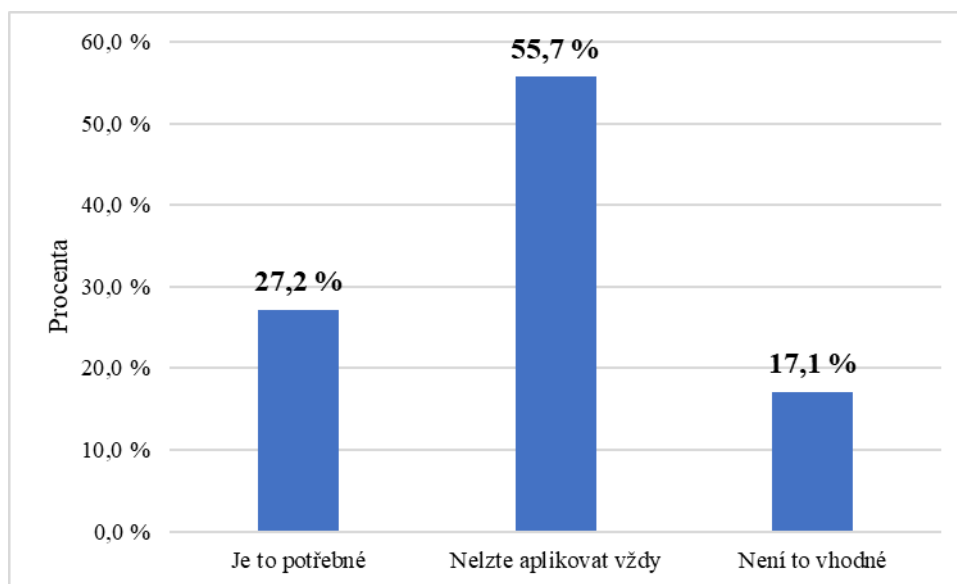
Otázka č. 13. V následující tabulce uveďte prosím u každé položky, jak často danou službu využíváte:

Respondenti se měli vyjádřit k využívání zajištění krátkodobé péče, pomoci s celodenní péčí u dítěte staršího dvou let a zprostředkování odborné pomoci.

Zajištění krátkodobé péče nevyužil žádný z respondentů, stejně jako využití pomoci s celodenní péčí u dítěte staršího dvou let. V případě zprostředkování odborné pomoci uvedlo 12 (8,6 %) respondentů, že tuto pomoc využívá výjimečně, dalších 128 (91,4 %) respondentů odpovídalo, že tuto pomoc nikdy nevyužilo.

Otázka č. 14. Co si myslíte o požadavku udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztah svěřeného dítěte se svými biologickými rodiči:

Graf 8 Vztah dítěte v pěstounské péči s biologickými rodiči

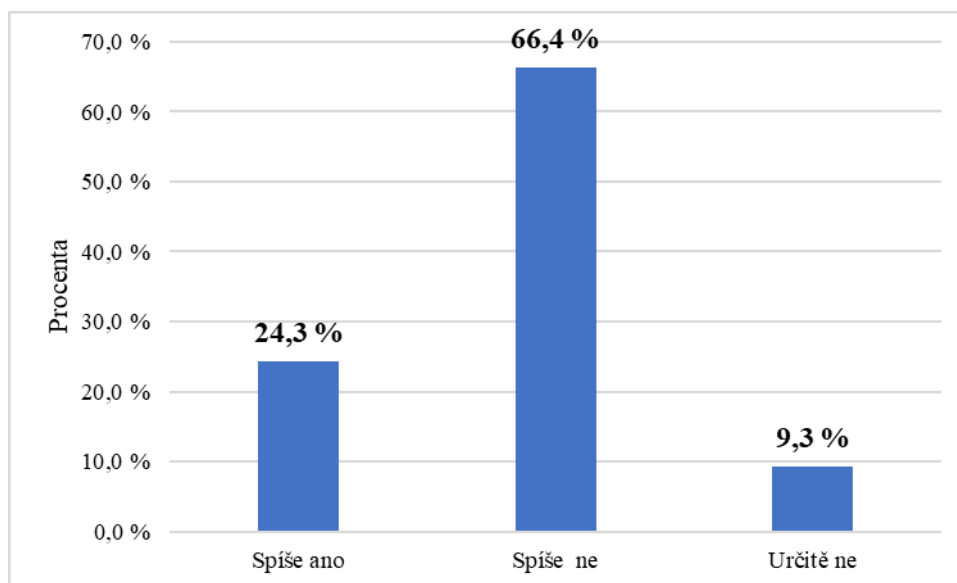

Zpracování : vlastní

Většina respondentů (konkrétně 78 (55,7 %) respondentů uvedlo, že tento požadavek nelze aplikovat vždy, v některých případech to není vhodné. Dále se 38 (27,2 %) respondentů domnívá, že je to potřebné, pouze 28 (17,1 %) respondentů uvedlo, že to vhodné není, činí to obtíže ve vztahu pěstoun-svěřené dítě. Možnost „jiné“ ne zvolil žádný z respondentů.

Otázka č. 15. Jsem spokojen/a s tím, jaká má pěstoun práva vůči dítěti při zajišťování potřebných úkonů, zastupování dítěte apod.

Graf 9 Spokojenost s právy pěstounů

Zpracování : vlastní

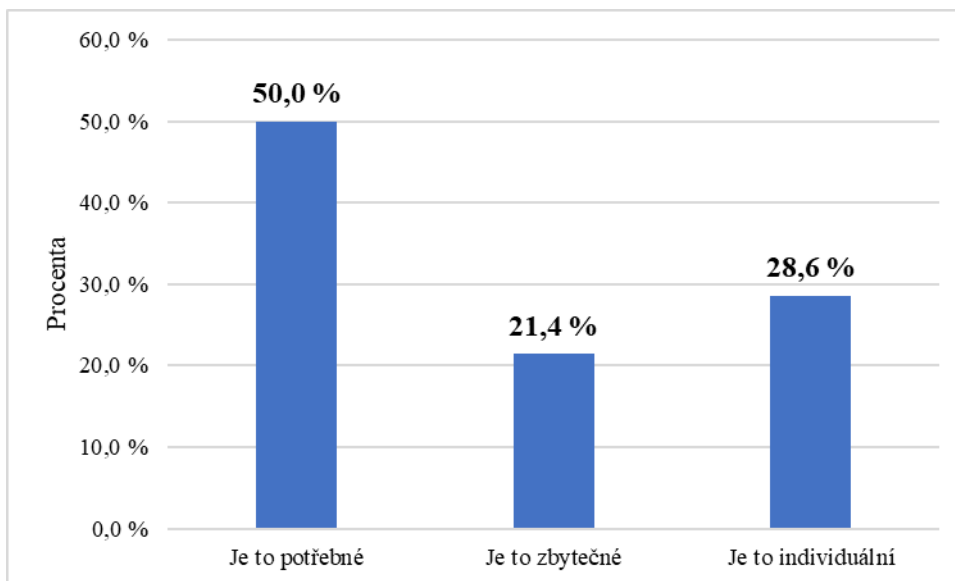
Žádný z respondentů nezvolil možnost „určitě ano“, pouze 34 (24,3 %) respondenti zvolili možnost „spíše ano“. S výrokem tedy většina respondentů nesouhlasila, přičemž 93 (66,4 %) respondentů zvolilo možnost „spíše ne“ a dalších 13 (9,3 %) respondentů zvolili možnost „určitě ne“.

Doplňující odpověď uvedlo 17 respondentů. Celkem 13 respondentů s různými obměnami uváděli, že pěstoun nemá takřka žádná práva, nemůže téměř nic nebo nic. Další, konkrétnější odpovědi byly následující: „*dle zákona nemůžete souhlasit ani s ošetřením u lékaře*“, „*je velice těžké zajistit podpis biologického rodiče*“, „*nemůžete bez souhlasu podepsat ani žákovskou knížku*“, „*složitě při nástupu do školy, pas, občanský průkaz apod.*“

Otázka č. 16. Co si myslíte o povinnosti vzdělávat se každý rok v rozsahu 24 hodin?

Zjištěné výsledky vztahující se k této otázce jsou uvedeny v grafu 10. Žádný z respondentů nezvolil možnost „jiné“. Polovina respondentů (70 (50 %) osob) zvolila možnost „je to potřebné, pěstoun z toho může vždy profitovat“. Dalších 30 (21,4 %) respondentů odpovědělo, že je to zbytečné, pěstoun vše potřebné ví.

Graf 10 Názor pěstounů na povinné vzdělávání

Zpracování : vlastní

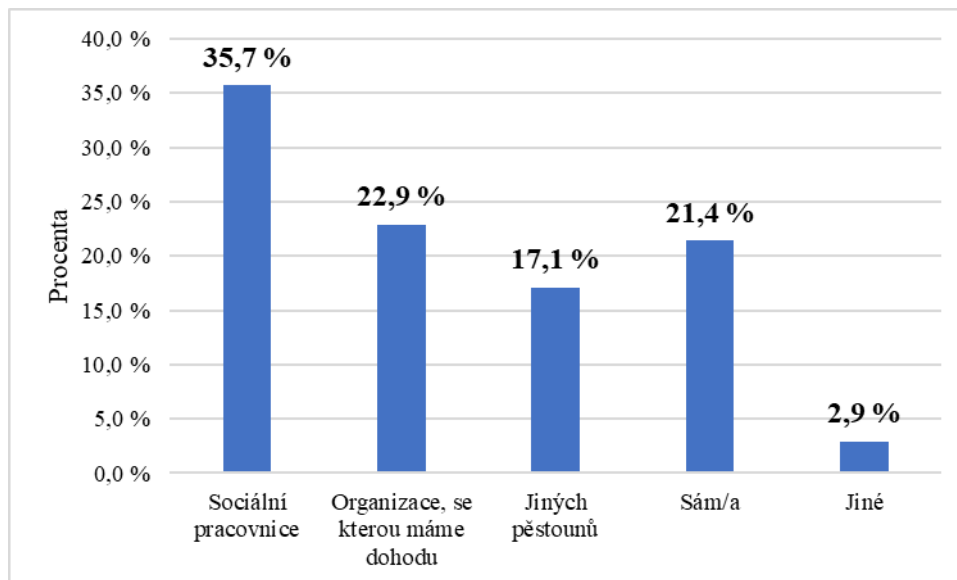
Dále 40 (28,6 %) respondentů uvedlo, že „je to individuální, záleží na pěstounovi – nemělo by to být povinné, ale když má o tuto službu pěstoun zájem, mělo by mu být umožněno vzdělávat se.“

Otázka č. 17. Jaké pro Vás je zorientovat se v nabídce služeb pro pěstouny (které nabízejí např. různé neziskové organizace apod.)

U této otázky vybírali respondenti ze dvou možných odpovědí. Celkem 136 (97,1 %) oslovených pěstounů uvedlo, že pro ně tato orientace byla snadná, pouze pro 4 (2,9 %) respondenty byla obtížná. Doplnující odpověď uvedli 3 respondenti. Dva z nich odpovídali, že pro ně orientace v nabídce služeb byla snadná a jejich doplňující odpovědi byly následující: „nabídka služeb je vyjmenovaná ve smlouvě o výkonu pěstounské péče“, „sama jsem pracovnice neziskové organizace, která pěstouny doprovází“, pro třetího respondenta byla naopak tato orientace obtížná, neboť „všichni moc papírují“.

Otázka č. 18. Odkud nejčastěji čerpáte informace o službách a možnostech (ale i právech), které jako pěstoun/ka máte?

Graf 11 Čerpání informací o službách a možnostech pro pěstouny

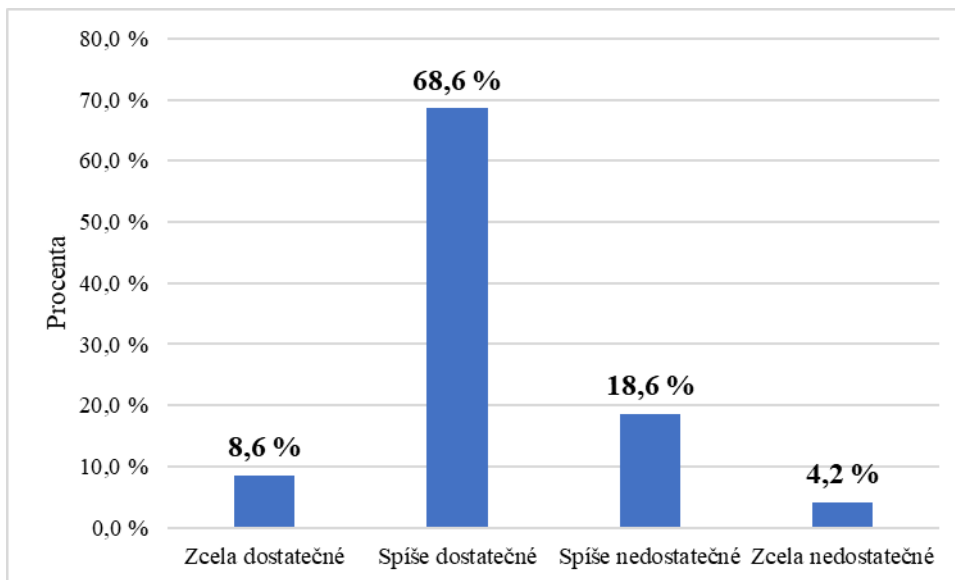
Zpracování : vlastní

Jak je z grafu 11 patrné, nejčastěji čerpají oslovení pěstouni informace o svých právech a možnostech od sociální pracovníce, kterou mají přidělenou, což uvedlo 50 (35,7 %) respondentů. Dalších 32 (22,9 %) respondentů je čerpá od organizace, s níž mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče, celkem 24 (17,1 %) respondentů získává potřebné informace od jiných pěstounů. Dále 30 (21,4 %) respondentů uvedlo, že si tyto informace vyhledávají sami. Celkem 4 respondenti uvedli vlastní odpověď a uváděli, že se jedná o kombinaci více uvedených zdrojů, jeden respondent uváděl, že je dobře obeznámen s legislativou, metodikou apod. („*nám svá práva, ale i povinnosti zákon 359/1999, MPSV, metodiky*“).

Otázka č. 19. Finanční prostředky, které pěstouni v souvislosti s výkonem pěstounské péče od státu dostávají, hodnotím jako:

Zjištěné výsledky jsou prezentovány v grafu 11, ve kterém si lze povšimnout, že většina respondentů hodnotí finanční prostředky určené pro pěstouny jako dostatečné, přičemž 12 (8,6 %) respondentů je hodnotí jako zcela dostatečné a dalších 96 (68,6 %) respondentů je považuje za spíše dostatečné. Dalších 26 (18,6 %) respondentů je považuje za spíše nedostatečné a jako zcela nedostatečné je vnímá 6 (4,2 %) respondentů.

Graf 12 Hodnocení finančních příspěvků pro pěstouny

Zpracování : vlastní

Doplňující výroky uvedli respondenti, kteří nejsou s výší finančních příspěvků pro pěstouny spokojeni (jednalo se o 14 pěstounů). Nejčastěji bylo uváděno, že by respondenti uvítali zvýšení, a to vzhledem k zvyšujícím se cenám služeb, zboží apod. Výroky ostatních respondentů byly následující: „*děti mají i jiné potřeby než jíst a být oblečení, chtějí lyžovat, jet k moři, mít pěkný mobil, na to už dávky nestačí*“, „*chtěli bychom dětem dopřát vše, co mají děti v tzv. normálních rodinách*“, „*zákon počítá s tím, že pěstoun to dotuje ze svého*“, „*zvýšení bychom určitě uvítali a využili ho pro děti, zatím jsme investovali mnohem víc, než jsme od státu dostali*“.

Otázka č. 20. Jak hodnotíte pomoc ze strany odborníků a institucí v udržování a rozvíjení vztahu svěřeného dítěte se svými biologickými rodiči:

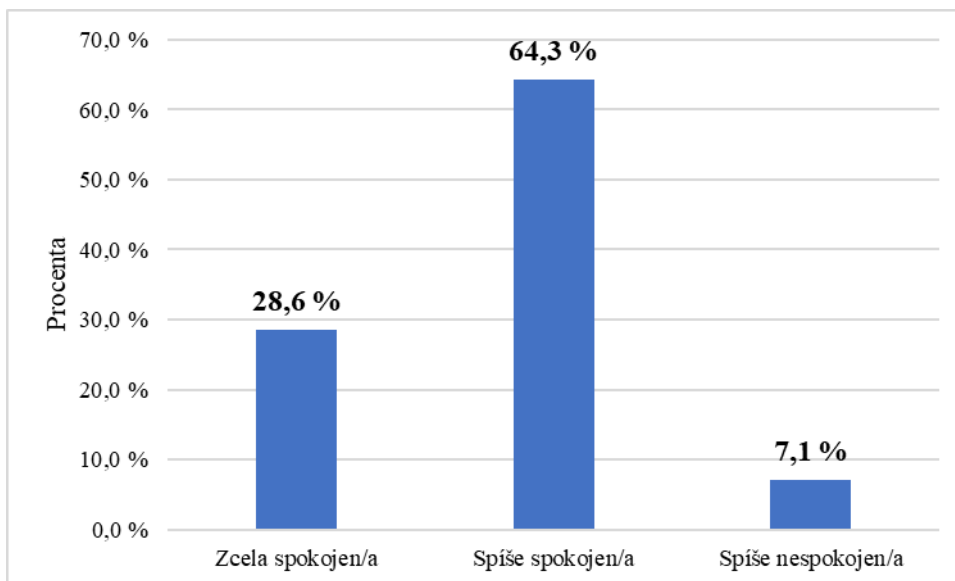
U této otázky volili respondenti pouze ze dvou možných odpovědí (spokojen/a nebo nespokojen/a) a dále měli uvést doplňující odpověď. Převažovala spokojenost pěstounů (92 (65,7 %) respondentů) nad nespokojeností (48 (34,3 %) respondentů).

Vysvětlující odpověď byla získána od 11 respondentů, kdy nejčastěji tito pěstouni uváděli, že i při využití odborné pomoci se jim nedostala potřebných rad, pomoci, neboť téma je natolik specifické, že ani odborníci nedokáží pomoci, nebo jen někteří („*je to citlivé téma pro všechny zúčastněné a málokdo z odborníků skutečně rozumí této problematice*“, „*málokdo umí dát srozumitelnou a kompletní informaci*“, „*rádoby*

odborníci kolikrát sami nevědí jak poradit“, „vím a znám více informací než odborníci“), případně bylo uváděno, že se jim pomoci nedostalo („byla jsme se zeptat na úřadu práce, nic moc nevěděli“). Ostatní respondenti zmiňovali, že tuto pomoc nepotřebovali, vztahy v rodině jsou pěkné.

Otázka č. 21. Jak hodnotíte kvalitu nabízených služeb?

Graf 13 Hodnocení kvality nabízených služeb

Zpracování : vlastní

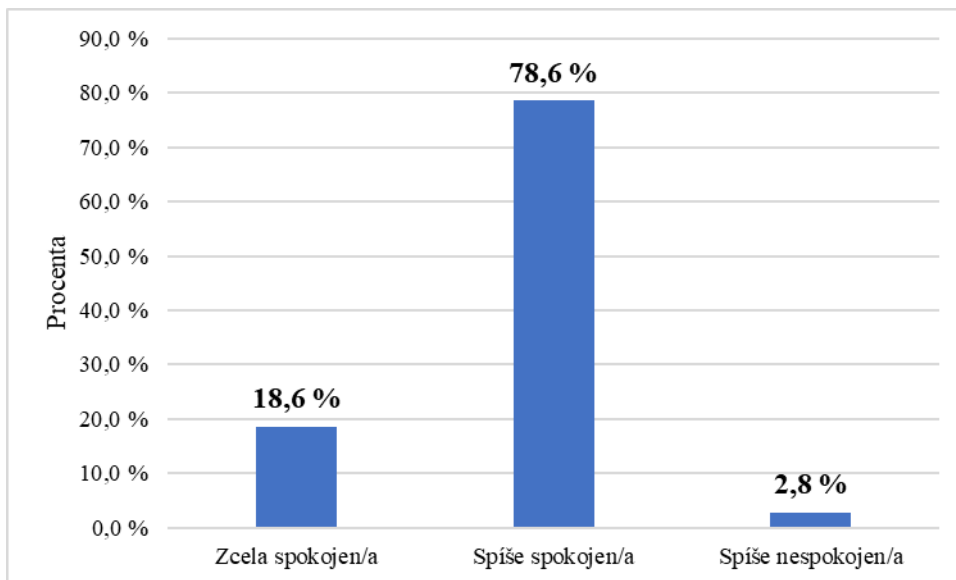
S kvalitou nabízených služeb je většina oslovených pěstounů spokojena, přičemž 40 (28,6 %) respondentů je zcela spokojeno, 90 (64,3 %) respondentů je spíše spokojeno. Pouze 10 (7,1 %) respondentů uvedlo, že je spíše nespokojeno. Odpověď „zcela nespokojen/a“ nezvolil žádný z respondentů.

Doplňující odpověď uvedli jen tři respondenti a jejich odpovědi byly následující: „moje organizace nenabízí kvalitu jako naše organizace jiným pěstounům – bohužel sama se sebou nemohu dohodu uzavřít“, „nemohu hodnotit“, „od novely v r. 2013 je to lepší“.

Otázka č. 22. Jak hodnotíte kvantitu nabízených služeb (tj. rozsah nabídky)?

Odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v grafu 14. I v tomto případě vyjadřovala většina respondentů spokojenost: 26 (18,6 %) respondentů zvolilo možnost „zcela spokojen/a“, 110 (78,6 %) respondentů uvedlo možnost „spíše spokojen/a“ a 4 (2,8 %) respondenti jsou spíše nespokojeni.

Graf 14 Hodnocení kvantity nabízených služeb

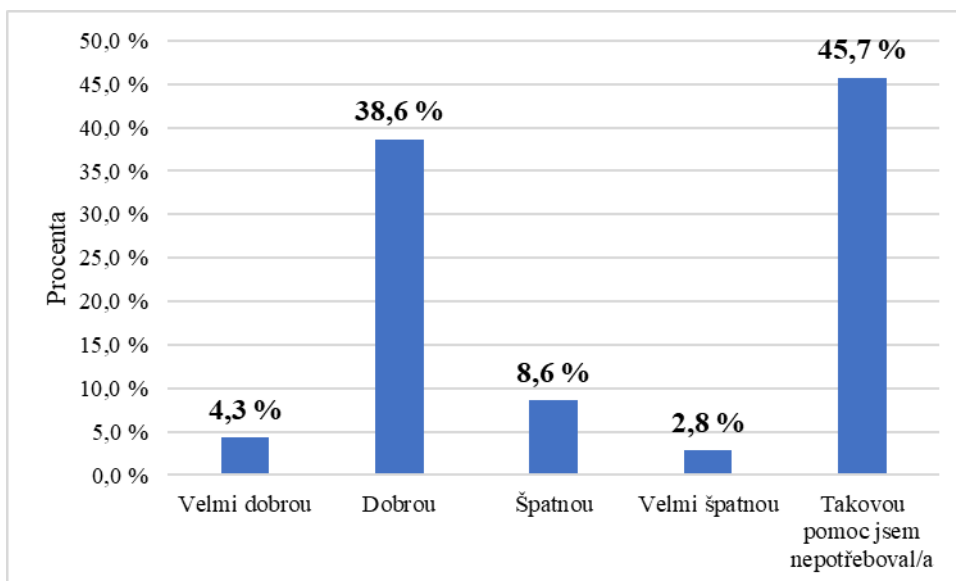

Zpracování : vlastní

Doplňujících odpovědí bylo 5 a byly následující: „alespoň neprudí a nedělají naschvály“, „nemohu hodnotit“, „opět je to lepší od novely 2013“, „proplatí, co požaduji, najdu a vyberu si sama“, „umím si vybrat, co potřebuji a co je smysluplné“.

Otázka č. 23. Jakou máte zkušenost s tím, když jste potřeboval/a pomoc od státu (sociální pracovníce, úředníků) při výkonu pěstounské péče?

Graf 15 Zkušenost s pomocí ze strany státu

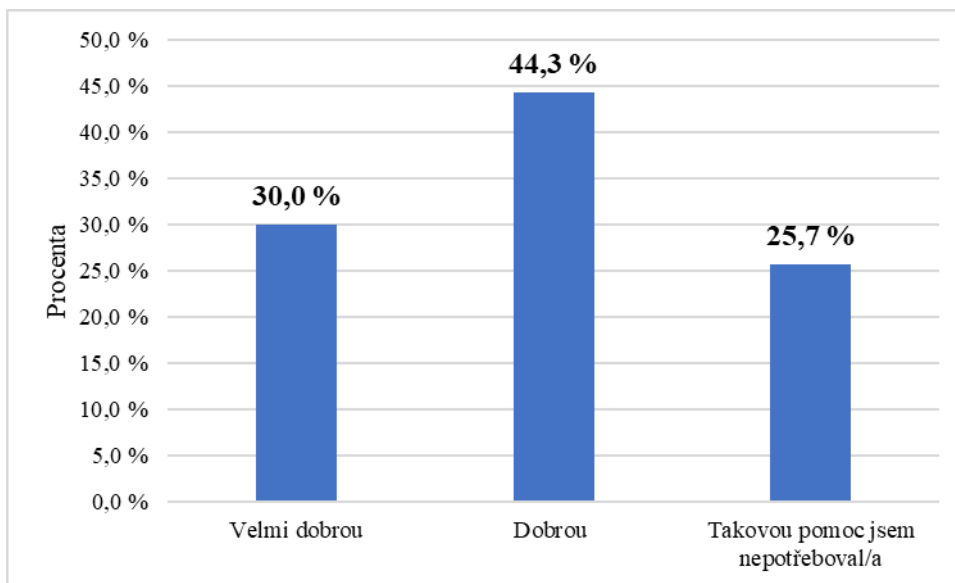
Zpracování : vlastní

V grafu 15 si lze povšimnout, že celkem 64 (45,7 %) respondentů, tj. téměř polovina oslovených pěstounů, pomoc ze strany státu (úředníků apod.) při výkonu pěstounské péče dosud nepotřebovala. Pěstouni, kteří tuto pomoc využili, ji nejčastěji hodnotili kladně: celkem 6 (4,3 %) respondentů ji označilo za velmi dobrou, dalších 54 (38,6 %) ji označilo za dobrou. Jen 12 (8,6 %) respondentů hodnotí tuto pomoc jako špatnou a další 4 (2,8 %) oslovených pěstounů ji hodnotí jako velmi špatnou.

Doplňujících odpovědí byly celkem 4, jednalo se o vyjádření nespokojenosti s poskytnutou pomocí: „neobracím se na ně, případné křivdy ze strany systému umím řešit legislativní cestou“, „neobracím se raději na ně“, „nic moc“, „spíše uškodí než pomohou“.

Otázka č. 24. Jakou máte zkušenost s tím, když jste potřeboval/a pomoc od neziskových organizací při výkonu pěstounské péče?

Graf 16 Hodnocení pomoci ze strany neziskových organizací

Zpracování : vlastní

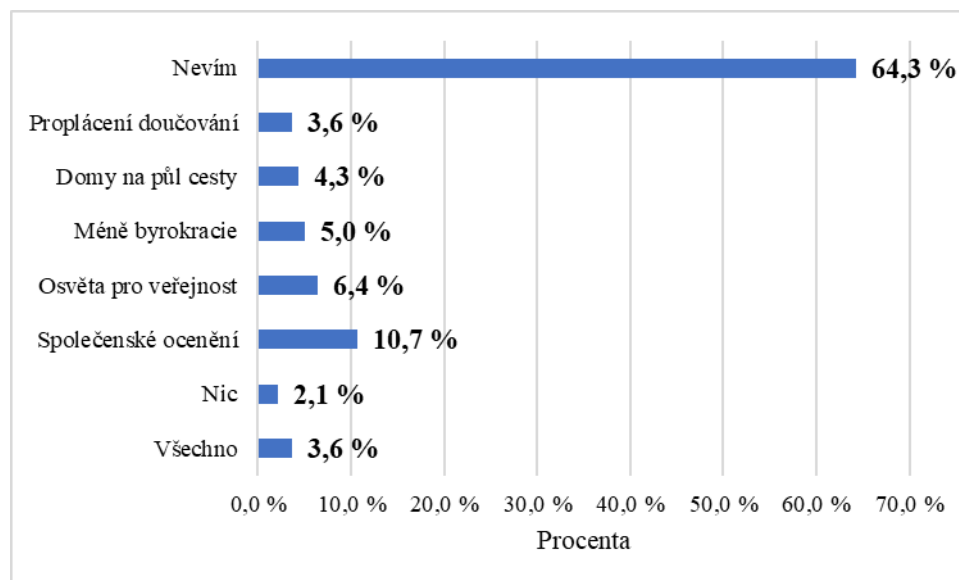
Nabízené možnosti vyjadřující negativní zkušenost nevedl žádný z respondentů. Tuto pomoc nevyužilo 36 (25,7 %) respondentů. Dalších 104 respondentů ji využilo a hodnotí ji kladně, přičemž 42 (30 %) respondentů ji vnímá jako velmi dobrou a dalších 62 (25,7 %) respondentů ji považuje za dobrou.

Respondenti byli opět požádáni o doplňující odpověď, získány byly pouze dvě následující: „umím si najít organizaci, kde seženu fundovanou radu“, „vím, na které neziskové organizace se s čím mohu obrátit“.

Otázka č. 25. Jaké služby ze strany státu (organizací, institucí) Vám jako pěstounovi/pěstounce chybí, jaké byste uvítal/a?

Tato otázka byla otevřená. K analýze dat byla užitá metoda vytváření trsů. Graf 17 zachycuje přehled vytvořených trsů, včetně relativní četnosti odpovědí, které ke každému z vytvořených trsů přináležely.

Graf 17 Jaké služby respondentům chybí

Zpracování : vlastní

Nejčastěji respondenti uváděli jako svoji odpověď „nevím“, což se týkalo 90 (64,3 %) respondentů. Druhou nejčastěji uváděnou odpovědí, s různými obměnami, bylo společenské uplatnění (15 (10,7 %) respondentů) či osvěta pro veřejnost (9 (6,4 %) respondentů). Zmiňováno bylo méně byrokracie (7 (5 %) respondentů), domy na půl cesty (6 (4,3 %) respondentů) a proplácení doučování (5 (3,6 %) respondentů). Celkem 3 (2,1 %) respondentům nic nechybí, naopak 5 (3,6 %) respondentům chybí „všechno“.

Otázka č. 26. Co byste změnil/a v současné koncepci pěstounské péče?

Tato otázka byla otevřená, ovšem všichni respondenti uváděli zvýšenou byrokracií, což se odráží v délce celého procesu stávání se pěstounem.

Otázka č. 27. Máte povědomí o tom, jak je pěstounská péče realizována v zahraničí?

U této otázky volili respondenti pouze ze dvou možných odpovědí. Odpověď „ano“ zvolilo 17 (12,1 %) respondentů, zápornou odpověď „ne“ uvedlo 123 (87,9 %) respondentů.

Doplňující odpověď (respondenti měli uvést, jaké zahraniční koncepty pěstounské péče znáte a jaké prvky z nich by případně uvítali i v českém konceptu pěstounské péče) uvedl pouze jeden respondent, jeho odpověď byla následující: „Anglický – už se stalo, Americký – už se stalo, Norský – nic“.

4.3 Ověření hypotéz

První hypotéza byla ve znění (tj. znění alternativní hypotézy): Pěstouni, kteří mají v pěstounské péči dítě s handicapem, považují odbornou přípravu k pěstounství méně často za dostatečnou než pěstouni, kteří dítě s handicapem v pěstounské péči nemají.

K této hypotéze se vztahovala otázka č. 7, v níž měli respondenti uvést, zda byli v rámci odborné přípravy dostatečně připraveni na roli pěstouna. Kladnou odpověď uvedlo z celkového počtu 140 respondentů celkem 102 oslovených pěstounů. Pěstouni volili mezi možnostmi „zcela souhlasím“, „spíše souhlasím“, „spíše nesouhlasím“ a „zcela nesouhlasím“. Vzhledem k nízkému počtu respondentů byly sloučeny vždy do jedné skupiny souhlasné a nesouhlasné odpovědi. Přehled zjištěných výsledků, získaných ověřením hypotéz pomocí chí-kvadrátu pro čtyřpolní tabulku, jsou uvedeny v tabulce 2.

Tabulka 2 Ověření hypotéza H1

Respondenti	Dostatečná	Nedostatečná	Celkem
	Skutečná (očekávaná) četnost	Skutečná (očekávaná) četnost	
Dítě s handicapem	5 (11,66)	11 (4,34)	16
Dítě bez handicapu	97 (90,34)	27 (33,66)	48
Celkem	102	38	140

Zpracování : vlastní

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,833$. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria 15,833 je větší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu **byla přijata alternativní hypotéza** a zamítnuta byla hypotéza nulová (tj. byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými proměnnými).

Na základě ověření hypotézy H1 lze tvrdit, že pěstouni, kteří mají v pěstounské péči dítě s handicapem, považují odbornou přípravu k pěstounství méně často za dostatečnou než pěstouni, kteří dítě s handicapem v pěstounské péči nemají.

Druhá hypotéza byla ve znění: Nepříbuzenští pěstouni se domnívají častěji než příbuzenští pěstouni, že je potřebné, aby pěstoun absolvoval povinné vzdělávání v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců jdoucích po sobě.

Tato hypotéza se vztahovala k otázce č. 16, v níž měli respondenti uvést, co si myslí o povinnosti vzdělávat se 24 hodin ročně. Celkem 70 respondentů uvádělo, že je to potřebné, 30 respondentů soudilo, že je to zbytečné a dalších 40 respondentů volilo odpověď, že je to individuální, tj. pokud o to pěstoun má zájem, mělo by mu být umožněno toto vzdělávání. Při ověření hypotézy byly tedy vyřazeny odpovědi vyjadřující, že by mělo být vzdělávání individuální. Přehled zjištěných výsledků je uveden v tabulce 3.

Tabulka 3 Ověření hypotézy H2

Respondenti	Potřebné	Zbytečné	Celkem
	Skutečná (očekávaná) četnost	Skutečná (očekávaná) četnost	
Nepříbuzenští	22 (18,93)	5 (8,07)	27
Příbuzenští	46 (49,07)	24 (20,93)	70
Celkem	68	29	97

Zpracování : vlastní

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 2,308$. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria 2,308 je menší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu **byla přijata nulová hypotéza** a zamítnuta byla hypotéza alternativní (tj. nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými proměnnými).

Na základě ověření hypotézy H2 lze tvrdit, že nepříbuzenští pěstouni se domnívají stejně často jako příbuzenští pěstouni, že je potřebné, aby pěstoun absolvoval povinné vzdělávání v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců jdoucích po sobě.

Alternativní znění hypotézy H3 bylo následující: Mladší pěstouni mají častěji povědomí o realizaci pěstounské péče v zahraničí než starší pěstouni. Za věkově mladší respondenti byli považováni oslovení pěstouni ve věku 18-49 let, za věkově starší osoby ve věku 50 a více let. K hypotéze H3 se vztahovala otázka č. 27, na kterou respondenti mohli uvést buď kladnou odpověď „ano“, nebo zápornou odpověď „ne“. Zjištěné výsledky jsou uvedeny v tabulce 4.

Tabulka 4 Ověření hypotézy H3

Respondenti	Znají	Neznají	Celkem
	Skutečná (očekávaná) četnost	Skutečná (očekávaná) četnost	
Mladší	10 (8,5)	60 (61,5)	70
Starší	7 (8,5)	63 (61,5)	70
Celkem	17	123	140

Zpracování : vlastní

Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 0,603$. Kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$.

Vypočítaná hodnota testového kritéria 0,603 je menší než kritická hodnota. Z tohoto důvodu **byla přijata nulová hypotéza** a zamítnuta byla hypotéza alternativní (tj. nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi zkoumanými proměnnými).

Na základě ověření hypotézy H3 lze tvrdit, že mladší pěstouni mají povědomí o realizaci pěstounské péče v zahraničí stejně často jako starší pěstouni.

4.4 Shrnutí výsledků výzkumu

Ve výše popsaném výzkumu bylo zkoumáno, jak oslovení pěstouni hodnotí nabídku služeb pro pěstouny a jaký je jejich postoj k roli pěstouna. **První výzkumnou otázkou bylo zjišťováno, jak pěstouni hodnotí proces svěření dítěte do pěstounské péče.**

Většina respondentů (90 %) uváděla, že pro ně bylo snadné získat informace potřebné k výkonu pěstounské péče a 72,9 % respondentů soudilo, že je odborná příprava dostatečně připravila na roli pěstouna, 71,4 % respondentů uvedlo, že získalo dostatečné množství potřebných informací. Více než polovina respondentů hodnotila proces stávávání

se pěstounem jako dlouhý, na tomto procesu by nic neměnilo jen 34,3 % respondentů. Jen 35,7 % respondentů volilo subjekt, s nímž uzavřeli dohodu o výkonu pěstounské péče, na základě vlastního získávání informací.

Druhá výzkumná otázka zněla: Jaký je postoj respondentů k právům a povinnostem pěstounů? Celkem 75,7 % respondentů není spokojeno s právy, které pěstoun má. Dle poloviny respondentů je potřebné povinné vzdělávání pěstounů, podle 55,7 % respondentů není vždy možné naplnit požadavek na rozvíjení vztahu dítěte v pěstounské péči s jeho biologickými rodiči. Celkem 66,4 % respondentů není spokojeno s právy, jaká mají v souvislosti se zajišťováním potřebných úkonů v rámci pěstounské péče, při zastupování dítěte apod. 77,2 % respondentů hodnotí finanční prostředky, které jim v souvislosti s výkonem pěstounské péče přináležejí, jako zcela či spíše dostatečné.

Třetí výzkumnou otázkou bylo zkoumáno, jak jsou pěstouni spokojeni s nabídkou služeb určených pro pěstouny. Co se týče využívání krátkodobé péče nebo využití celodenní péče o dítě mladší dvou let, tyto služby nevyužil žádný z respondentů. Pouze 8,6 % respondentů využilo odborné pomoci. Odbornou pomoc při udržení a rozvíjení vztahu svěřeného dítěte s rodiči hodnotí většina respondentů (65,7 %) kladně, s kvalitou nabízených služeb je většina respondentů (72,9 %) spokojena. S využíváním konkrétní pomoci, vycházející z individuální situace pěstouna, má zkušenost pouze 54,3 % respondentů, z nichž většina hodnotí tuto pomoc kladně. Spokojenost převládala u pomoci ze strany neziskových organizací, kterou vnímá jako dobrou nebo velmi dobrou 74,3 % respondentů.

Co se týče **ověření hypotéz**, potvrzena byla hypotéza H1, že pěstouni, kteří mají v pěstounské péči dítě s handicapem, považují odbornou přípravu k pěstounství méně často za dostatečnou než pěstouni, kteří dítě s handicapem v pěstounské péči nemají (vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,833$, kritická hodnota testového kritéria činila 3,841), další dvě hypotézy potvrzeny nebyly. Nebylo potvrzeno, že nepříbuzenší pěstouni se domnívají častěji než příbuzenší pěstouni, že je potřebné, aby pěstoun absolvoval povinné vzdělávání v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců jdoucích po sobě a dále že mladší pěstouni mají častěji povědomí o realizaci pěstounské péče v zahraničí než starší pěstouni. Za věkově mladší respondenti byli považováni oslovení pěstouni ve věku 18-49 let, za věkově starší osoby ve věku 50 a více let.

4.5 Diskuse

Z výzkumu vyplynulo, že pro většinu respondentů bylo snadné získat informace potřebné k výkonu pěstounské péče. Pokud respondenti zmiňovali obtíže, jednalo se zejména o nedostatek informací, které si museli obstarávat sami, případně vnímali jako problém chování úředníků. Na tuto oblast se v rámci vlastního výzkumu zaměřila Vágnerová, která realizovala polostrukturované rozhovory s 22 rodinami s osvojeným dítětem a 30 rodinami pěstounskými. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že pěstouni i adoptivní rodiče hodnotili celý proces předcházející přijetí dítěte do rodiny jako velmi zdlouhavý, rodičům chyběla řada informací: jednalo se např. o informaci o době převzetí dítěte. V rámci přípravných kurzů někteří rodiče nedostávali potřebné informace, chyběli jim poznatky o možných rizicích (jak pěstounská péče zasáhne do partnerského vztahu, vztahu s biologickými dětmi v rodině), ne vždy byly předávány poznatky dostatečně konkrétní. Jako problematický se jevil i přístup těchto rodičů k přípravným kurzům: často byl jejich přínos zpočátku podceňován, efektivita kurzů byla doceněna až později.⁹⁵

V závislosti na těchto poznacích je tedy možné uvažovat o vhodnější koncepci přípravné fáze: pro pěstouny je tato situace zcela nová a mnohdy patrně ani nevědí, jaké informace získávat, na co se zeptat apod. Lze také uvažovat o nedostatečné průpravě pěstounů na absolvování těchto příprav. Sami pěstouni v rámci výzkumu Vágnerové (2014, s. 86) uváděli, že oceňovali kontakt s již stávajícími pěstouny, vzájemné předávání poznatků. Pokud má být příprava efektivní, je zapotřebí připravit pěstouny na to, co je čeká, na co by se měli zaměřit v rámci vlastní aktivity, za důležité lze považovat začlenění dlouhodobých pěstounů do těchto příprav. Tato praxe je běžná např. v Anglii či Walesu, kde jsou pěstounům kromě odborníků realizujících vzdělávání a průvodcovství pěstounstvím k dispozici také konzultační skupiny tvořené jinými pěstouny, které primárně slouží k výměně informací a zkušeností a které jsou podporovány jak agenturami působícími v této oblasti, tak i místními orgány. Kromě toho jsou též vytvářeny různé internetové portály, které též slouží jako podpora výměny informací a zkušeností.⁹⁶ Bylo

⁹⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. Rozhovory s náhradními rodiči. In BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 84-86. ISBN 978-80-97455-25-8.

⁹⁶ Tamtéž, s. 86.

též zjištěno, že poskytování podpory (účinná podpora, poradenství, pomoc sociálních pracovníků apod.) je prevencí před ukončením pěstounství.⁹⁷

Respondenti realizovaného výzkumu též většinou uváděli, že je odborná příprava dostatečně připravila na roli pěstouna, byť se objevil i názor, že na tuto roli nemůže být jedinec nikdy zcela připraven. Pochopitelně není možné v rámci pěstounských příprav hovořit o všech možných úskalích a rizicích pěstounství, neboť každé dítě, které do pěstounské péče přichází, je jiné, stejně jako je jiná i přijímající rodina. Celkem 71,4 % respondentů uvádělo, že se jim dostalo dostatečného množství informací, ovšem někteří zmiňovali, že absence informací byla závažná, což se týkalo např. zdravotního stavu dítěte (prasklý ušní bubínek, nutnost dítěte pravidelně brát léky apod.). Tato situace by pochopitelně neměla nastávat, nicméně jak uvádí Burgetová, není zcela ojedinělé a pěstouni bývají často překvapeni tím, jak málo informací o dítěte a jeho biologické rodině dostanou, což se týká i zdravotního stavu dítěte. Situace bývá závažnější v případě dítěte umístěného v ústavní péči.⁹⁸

K aspektu kvality odborné přípravy, ve smyslu její dostatečnosti, se vázala hypotéza H1, v níž bylo předpokládáno, že pěstouni, kteří mají v pěstounské péči dítě s handicapem, považují odbornou přípravu k pěstounství méně často za dostatečnou než pěstouni, kteří dítě s handicapem v pěstounské péči nemají. Hypotéza H1 byla potvrzena (hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,833$, kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrátu pro hladinu významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$) a je tedy možné uvažovat o tom, že každý pěstoun potřebuje odlišné informace či odlišný přístup v rámci odborné přípravy, přičemž některé skupiny pěstounů, jako např. právě pěstouni, mající v péči dítě s handicapem, potřebují jiný druh informací.

Přípravy na pěstounství jsou procesem relativně dlouhým, nic by na něm neměnilo pouze jen 34,3 % respondentů, což vypovídá o složitosti tohoto procesu a obtížnému naplňování potřeb budoucích pěstounů. Respondenti byli nespokojeni zejména s délkou celého procesu, příliš velkou byrokracií, centralizací celého systému, jeho nízkou pružností

⁹⁷ ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ, Olga. Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – Anglii a Walesu. In NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 92. ISBN 978-80-87455-15-9.

⁹⁸ BURGETOVÁ, Hana. Dilemata pěstounské péče u dětí se závažnými problémy pohledem psychologa. In *Dilemata pěstounské péče u dětí se závažnými problémy. Sborník příspěvků z II. Visegrádské konference pěstounské péče*. [online] Brno: Sdružení pěstounských rodin, 2016, s. 43.

s ohledem na individuální situaci a potřeby žadatelů o pěstounskou péči. Nicméně lze uvažovat také o nízké aktivitě pěstounů, neboť např. jen 35,7 % respondentů volilo subjekt, s nímž uzavřeli dohodu o výkonu pěstounské péče, na základě vlastního získávání informací. Ne vše pochopitelně mohou pěstouni ovlivnit, a především v úvodní fázi, kdy dochází k realizaci mnoha vyšetření pěstounů, je hledáno vhodné dítě apod., je možnost aktivní účasti pěstounů na tomto procesu značně limitována. Nicméně v dalších fázích lze doporučit spíše další získávání informací, nespolehání se pouze na rady úředníků (celkem 40 % respondentů vycházelo z doporučení pracovníka OSPOD), vhodnější je obrátit se např. na již stávající pěstouny, což však učinilo jen 24,3 % respondentů. Pokud následně dochází ke změně strany, s níž je uzavřena dohoda o pěstounské péči, jedná se o situaci ne příliš častou. Uvedlo ji pouze 8,6 % respondentů, důvodem byla nejčastěji nedostatečná komunikace ze strany druhé strany dohody.

Z těchto poznatků tedy vyplývá, že proces stávání se pěstounem, včetně svěřeni dítěte do pěstounské péče, nebývá vždy optimální, ovšem nejedná se o běžnou praxi a nedostatky jsou spíše parciální a individuální. Přesto je samozřejmě vhodné zvažovat o optimalizaci tohoto procesu: žadatelé o pěstounskou péči by měli být dobře informováni o tom, co je čeká, jaký bude postup, včetně délky celého procesu. Je vhodné zprostředkovat těmto osobám kontakt na stávající pěstouny, samotní žadatelé by k celému procesu měli přistupovat co nejvíce aktivně, tedy sami si zjišťovat informace, své dotazy na úředníky je možné si sepsat, důležité je však též uvědomit si, že koncepce tohoto procesu není svévolná: i čas má vliv na samotnou přípravu jedince na pěstounství. I když může být celý proces frustrující, pěstouni následně zažívají mnohdy velkou míru rozčarování, kdy dítě není takové, jaké si vysnili, objevují se potíže, které nečekali apod., je zapotřebí si uvědomit, že i samotná příprava je formou testování odolnosti pěstouna, včetně odolnosti rodičovského páru, který dítě přijme. Neznamená to, že by měly být přípravy svévolně protahovány, ovšem i možná úskalí lze vnímat jako ověřování vhodnosti žadatele či možnost žadatele dostatečně zvážit své prvotní rozhodnutí.

Co se týče postojů respondentů k právům a povinnostem, které v roli pěstounů mají, respondenti vyjadřovali zejména nespokojenost s požadavkem styku dítěte v pěstounské péči s jeho biologickými rodiči, neboť ne vždy je možné či vhodné tento kontakt podporovat. Tři čtvrtiny respondentů nejsou spokojeny se svými právy. V doplňujících odpovědích respondenti zmiňovali zejména nutnost získat souhlas

biologického rodiče k řadě běžných úkonů, které pěstoun činí v rámci péče o svěřené dítě. Jeden z pěstounů uváděl, že nemůže ani svěřenému dítěti podepsat žákovskou knížku, což ovšem není zcela pravda a v tomto ohledu mají dle Kubíčkové pěstouni stejná práva jako zákonní zástupci dítěte.⁹⁹ Povinné vzdělávání je potřebné jen dle poloviny respondentů.

Pokud se pozastavíme o způsobu, jak je toto vzdělávání zajišťováno, platí, že zákonem, resp. Vyhláškou č. 473/2012 Sb., jsou vymezeny základní okruhy vzdělávání, pěstoun má však možnost být v tomto ohledu aktivní, je však zapotřebí shody v koncepci vzdělávání s doprovázející organizací.¹⁰⁰ Pěstouni mají relativně značné možnosti při výběru vzdělávání, nicméně nezřídka jsou v tomto ohledu pasivní, jak již bylo zmíněno. Obdobně Cichá na základě vlastního výzkumného šetření na vzorku 64 pěstounů uvádí, že oslovení pěstouni byli v tomto ohledu pasivní, jen málo z nich přicházelo s nápady, na jaká témata by se vzdělávání mělo zaměřovat. Preferovali kurzy kratší, do dvou hodin, případně maximálně čtyřhodinové, mimo pracovní dobu, ideálně formou semináře, nebránili se ani samostudiu.¹⁰¹

Je tedy zřejmé, že v popsáných případech pěstouni nahlízejí na vzdělávání spíše jako na nutnou povinnost, neoznačují sami oblasti, které jsou z hlediska disponování informacemi pro ně deficitní, nechťejí vzdělávání věnovat příliš času či na něj např. čerpat dovolenou. Lze však doplnit, že by vzdělávání nemělo být podceňováno, zcela jistě by ale mělo být užitečné: jako příklad vhodné koncepce lze uvést organizaci Dobrá rodina (2019), která nabízí pěstounům vzdělávání na klíč. Pěstouni si mohou volit z kratších seminářů (4 hodiny, 8 hodin), ale v nabídce jsou i víkendové pobyty, včetně zajištění hlídání dětí. Konkrétní nabídka vzdělávacích seminářů se tvoří dle účastníků, voleno je z různých témat (Proč děti zlobí, Jak si vytvořit s dítětem dobrý vztah, Jak mluvit s dítětem o tom, že se mi nenarodilo apod.), speciální kurzy jsou určeny pro pěstouny na přechodnou dobu, opět s možností volit si témata (Právní otázky v PPPD, Deník dítěte, podklady

⁹⁹ KUBÍČKOVÁ, Marcela. *Školní řád* [online] Miřetice, 2018.

¹⁰⁰ NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016, s. 336. ISBN 978-80-7554-022-5.

¹⁰¹ CICHÁ, Helena. *Vzdělávání pěstounů. Analýza vzdělávacích potřeb pěstounů a zjišťování preferencí metod vzdělávání*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 38. Filosofická fakulta. Vedoucí práce Vít Dočekal.

pro knihu života dítěte v PPPD), dále se jedná např. o Minimum příbuzenské pěstounské péče atd. a nabídka se týká i vzdělávání pro zájemce o pěstounskou péči z řad veřejnosti.¹⁰²

Z těchto výsledků tedy vyplývá, že respondenti nejsou zcela spokojeni s právy a povinnostmi, které mají, nicméně aby byla jejich situace příznivější a více vyhovovala jejich potřebám, nedochází z jejich strany většinou k realizaci kroků, které by tuto spokojenost mohly zvýšit. Pěstouni jsou spíše pasivní, spoléhají na to, co jim je zajišťováno např. doprovázejícími organizacemi, což tedy může vyjadřovat rezignaci na stávající situaci, nebo může být odrazem sice nikoliv vysoké, ovšem relativně dostatečné spokojenosti s daným stavem.

Oslovení pěstouni příliš nevyužívají služby, které jsou pro ně určeny. Krátkodobou péčí nebo celodenní péčí o dítě mladší dvou let nevyužil žádný z respondentů, což ovšem může být dáno i skutečností, že 74,3 % pěstounů má dítě v příbuzenské pěstounské péči, kdy lze předpokládat, že rodina disponuje širší sociální sítí, panuje v ní určitá solidarita a je tedy možné v případě potřeby využít pomoci s hlídáním dítěte někoho z příbuzných nebo pomoci blízké osoby. Z výzkumu Institutu projektového řízení však vyplynuly odlišné závěry, kdy pomoc při zajištění osobní péče o dítě považovali pěstouni příbuzenští za důležitější než pěstouni z nepříbuzenských rodin.¹⁰³ Zde je zapotřebí zdůraznit, že data získaná realizovaným výzkumem nelze považovat za obecně platná, neboť výzkum nebyl proveden na reprezentativním vzorku. Je tedy možné, že nízké využívání této pomoci vychází ze specifické situace oslovených pěstounů a zcela jistě by bylo vhodné např. v navazujícím výzkumu dále zjišťovat, v čem tato potřebnost spočívá, kdo tvoří skupinu pěstounů, která tuto pomoc nejvíce využívá, což by mohlo vést i k uzpůsobení nabídky této pomoci potřebám pěstounů.

Pouze 8,6 % respondentů využilo odborné pomoci. Je otázkou, zdali toto číslo vyjadřuje skutečnou potřebnost odborné pomoci. Z výzkumu Vágnerové vyplynulo, že důvodem nevyhledání odborné pomoci může být i strach či nejistota pěstouna.¹⁰⁴ Tyto pocity je však vhodné překonat a jednat v případě prvního výskytu problémů dříve, preventivně než později, s menším úspěchem na optimální řešení situace. Dle Vágnerové

¹⁰² DOBRÁ RODINA. *Vzdělávání na klíč*. [online] 2019.

¹⁰³ Institut projektového řízení. *Analýza situace příbuzenské pěstounské péče*. [online] 2017, s. 91.

¹⁰⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. Rozhovory s náhradními rodiči. In BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 139. ISBN 978-80-97455-25-8.

navíc existují situace, které jsou náročnější (např. příchod dítěte do rodiny, jednání s biologickými rodiči dítěte v pěstounské péči) a v nichž je vhodné odborné pomoci, byť jen krátkodobě, využít.¹⁰⁵

Respondenti dále uváděli, že mají kladnou zkušenost s odbornou pomocí při udržení a rozvíjení vztahu svěřeného dítěte s rodiči, většina respondentů je též spokojena s kvalitou nabízených služeb. Spokojenost převládala u pomoci ze strany neziskových organizací, kterou vnímá jako dobrou nebo velmi dobrou 74,3 % respondentů. V tomto ohledu respondenti uváděli, že vědí, na koho se obrátit, je tedy možné, že nabídka neziskových služeb je pro ně mnohem více přehledná, což ovšem může být dáno i tím, že se každá nezisková organizace zaměřuje na určitou konkrétní pomoc, zatímco např. doprovázející organizace či pracovník na úřadě zajišťuje základní poradenství. Adresnost je tak menší a samotná činnost konkrétních organizací může být velmi účinná, pakliže dochází ke specializaci na úzce vymezenou oblast. Celkově se však lze domnívat, že se pěstounům dostává v základní rovině potřebné pomoci, neboť 64,3 % respondentů nebylo schopno uvést, jaká služba jim chybí či jakou konkrétní pomoc by uvítali. Dílčí odpovědi týkající se konkrétní absence služeb či dalších okolností spojených s pěstounskou péčí, se týkaly vysoké míry byrokracie, nejčastěji pěstouni uváděli, že by si přáli více společenského uplatnění.

Lze tedy shrnout, že respondenti jsou relativně spokojeni se službami, které jsou jim poskytovány, pěstouni, kteří spokojeni nejsou, jsou schopni vyhledat potřebnou pomoc.

Na základě zjištěných výsledků lze také formulovat doporučení pro praxi, uvedená v další podkapitole.

¹⁰⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. Rozhovory s náhradními rodiči. In BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 105. ISBN 978-80-97455-25-8.

4.6 Doporučení pro praxi

Primárně lze doporučit **aktivní přístup pěstounů** k procesu přípravy i samotného plnění pěstounské péče. Je vhodné nespoléhat pouze na informace podávané pouze organizací, s níž pěstoun uzavře smlouvu – jak v procesu příprav, tak i během výkonu pěstounské péče je vhodné sledovat případné změny v legislativě, využívat kontaktů s jinými pěstouny, v případě potřeby lze změnit i organizaci, s níž má pěstoun smlouvu uzavřenou.

V procesu příprav je žádoucí upozornit pěstouny na význam informací, které jim budou předávány. Tyto přípravy by měly být koncipovány co nejvíce jako workshopy, podporovány by měly být diskusní skupiny, s cílem probrat možné problematické aspekty pěstounské péče, rizikové situace apod. V rámci příprav by měli pěstouni získat užitečné kontakty jak na pomáhající organizace či organizace specializující se na pěstounskou péči, tak i na pěstouny, které tuto roli vykonávají již dlouhodobě a kteří svolí k určitému mentorství či průvodcovství procesem pěstounství. Žádoucí by bylo vytvořit např. po vzoru Velké Británie databázi pěstounů, kteří jsou ochotni poskytovat začínajícím pěstounům alespoň rámcové poradenství, pochopitelně za úhradu. Ideálně by měl být pěstounům k dispozici např. na krajském úřadě koordinátor, který by dokázal pěstouny v případě potřeby nasměřovat na konkrétní pomoc. Budoucí pěstouni by měli být též informováni o tom, že je zapotřebí při převzetí dítěte důsledně požadovat všechny dostupné informace o dítěti, včetně informací o jeho zdravotním stavu. Lze také doporučit koncipování přípravy jako dvoufázové, tj. zajištění základních informací, od nichž by se již dále odvíjely informace specializované na předpokládanou situaci v rodině. Navazujícím výzkumem by bylo vhodné zmapovat, jaké potřeby v rámci odborné přípravy mají různé skupiny pěstounů (příbuzenští, nepříbuzenští, neodmítající svěřeni do péče dítě s handicapem, dítě jiného etnika apod.), dle toho nastavit základní témata a ta pak již cíleně předkládat daným skupinám respondentů, byť pochopitelně s dovětkem, že se jedná o základní penzum informací, které lze rozšířit v konkrétních organizacích, studiem konkrétních materiálů, které by byly pěstounům poskytnuty apod.

Důležité je též **posílit informování pěstounů o jejich právech a povinnostech**. V některých případech pěstouni disponovali nesprávnými informacemi, které mohou vést i k nedostatečnému výkonu pěstounské péče. Kontaktní osoba z organizace, s níž pěstoun uzavře smlouvu, by mohla pěstounům předat stručný přehled (včetně uvedení konkrétních

situací) toho, co pěstoun musí, může, nemusí a nemůže. Opět je ovšem nutné, aby pěstouni byli aktivní a v případě nejistoty nebo neznalosti požadovali od těchto kontaktních osob potřebné údaje.

Nezbytné je **podporovat pěstouny ve využívání služeb**, které jsou jim v této roli k dispozici. Není chybou, naopak mnohdy se jedná o nutnost, využít hlídání dětí, neboť pěstounství je náročné po fyzické i psychické stránce a využití respitní péče může pěstounům pomoci načerpat potřebné síly. Celkově je zapotřebí seznámit pěstouny s tím, že využití odborné pomoci není slabostí či dokladem o jejich selhávání v pěstounské roli. Výchova dětí v pěstounské péči bývá náročná, je zcela odlišná od běžné výchovy, kdy děti nezažily trauma, není u nich deficit v attachmentu. Včasné využití odborné pomoci může být i prevencí proti budoucím obtížím ve výchově. Odbornou pomoc respondenti využívají v omezené míře. Osoby, které pěstouny pěstounstvím provázejí (kontaktní osoby z organizací, s níž mají pěstouni uzavřenou smlouvu, vzdělavatelé apod.), mohou při detekci možných obtíží pěstouny nasměřovat na vhodné odborníky, preventivně se lze také v rámci společných setkávání zabývat detailněji výchovou a vzděláváním svěřených dětí. S ohledem na vytíženost pěstounů by bylo vhodné koncipovat některé formy vzdělávání také distančně, (e-learning, skypové konzultace, webináře apod.), základním požadavkem, který nebývá vždy naplňován, je koncipování vzdělávání pěstounů jako co nejvíce praktické a využitelné v konkrétních situacích, do nichž pěstouni se svěřenými dětmi vstupují.

5 Závěr

Diplomová práce se zabývala problematikou pěstounské péče. Jedná se o téma, kterému je v posledních letech věnováno stále více pozornosti odbornou i laickou veřejností. Pěstounská péče je v České republice v posledních letech výrazněji realizována, což je dáno jak změnou přístupu k ústavní péči, tak i změnou v legislativě, která na změnu v koncepci péče o děti reagovala. Stát se pěstounem ovšem není snadné a být jím je ještě složitější. Pěstouni mají určitá práva, ale i povinnosti, přičemž jen neznalému jedinci se může jevit pěstounství jako výhodná forma finančního zlepšení situace rodiny, jak je nezřídka laickou veřejností pěstounství hodnoceno.

Cílem diplomové práce bylo vymezení současné praxe pěstounské péče v České republice a identifikace případných nedostatků v pěstounské péči, s nimiž se potýkají pěstouni. Za dílčí cíle práce byl určen popis stávající platné legislativy, podání přehledu forem pěstounské péče, včetně uvedení dílčích výhod a nevýhod, a též srovnání pěstounské péče v České republice a institutu pěstounské péče ve Velké Británii. Plánovaným výstupem práce bylo navržení vhodných postupů eliminujících zjištěné nedostatky ve stávající praxi pěstounské péče v České republice.

V teoretické části práce byly představeny hlavní pojmy a témata. Blíže byla charakterizována legislativa týkající se pěstounské péče, základní atributy pěstounské péče, její jednotlivé formy, vysvětleny byly rozdíly mezi pěstounskou péčí v České republice a v zahraničí, zejména tedy ve Velké Británii. Detailně byly uvedena práva a povinnosti pěstounů, ale i potřeby dětí v pěstounské péči.

Na teoretická východiska bylo navázáno realizací kvantitativního výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, jak respondenti hodnotí nabídku služeb pro pěstouny a jaký je jejich postoj k roli pěstouna, s ohledem na jeho práva a povinnosti. Dílčím cílem bylo určit, v jakých oblastech pomoci ze strany státu spatřují respondenti nedostatky a jakým způsobem je možné tyto nedostatky zmírnit. Výzkum byl proveden na vzorku 140 pěstounů, z nichž většina má svěřené dítě v tzv. příbuzenské pěstounské péči. Výzkumný soubor nebyl reprezentativní, tedy zjištěné výsledky nelze generalizovat, nicméně i přesto lze považovat získané závěry za velmi cenné, zejména s ohledem na praxi pěstounské péče.

Z výzkumu vyplynulo, že pěstouni jsou relativně spokojeni s právy a povinnostmi, která mají, s nabídkou služeb jsou spokojeni méně, nicméně jedná se především o záležitost individuální, neboť pěstouny nelze považovat za homogenní skupinu. Rozdíly panují nejen např. ve formě pěstounské péče, ale i v tom, jaké dítě je pěstounům svěřeno, jakou přípravu pěstouni absolvovali, jak k ní přistupovali apod. Výzkumem bylo zjištěno, že pěstouni nevyužívají kontaktů s ostatními pěstouny, byť tuto možnost mají např. v rámci povinného vzdělávání. Celkově bylo doporučeno, aby byli pěstouni v celém procesu, tedy jak v rámci příprav, tak i samotného pěstounství, více aktivní. Je zapotřebí získávat potřebné informace, dotazovat se kontaktních osob z doprovázejících organizací na to, co je pěstounům nejasné, v případě nespokojenosti lze i doprovázející organizaci změnit.

Samotnou přípravu na pěstounství hodnotila většina respondentů opět kladně, nicméně ověřením hypotézy H1 bylo zjištěno, že s touto přípravou jsou častěji nespokojeni pěstouni, kteří mají v péči svěřené dítě s handicapem (další dvě hypotézy nebyly potvrzeny, tj. nebyl potvrzen předpoklad, že nepříbuzenší pěstouni se domnívají častěji než příbuzenší pěstouni, že je potřebné, aby pěstoun absolvoval povinné vzdělávání v rozsahu 24 hodin během 12 kalendářních měsíců jdoucích po sobě a dále že mladší pěstouni mají častěji povědomí o realizaci pěstounské péče v zahraničí než starší pěstouni). To dokládá tvrzení, že na každou pěstounskou rodinu je zapotřebí nahlížet individuálně, tedy i podpora a pomoc by měla být individuální.

Co se týče konkrétních služeb a nabídek pomoci, jako je např. využívání hlídání, respitní péče apod., ta respondenty příliš využívána není, což je ovšem pravděpodobně dáno tím, že se jednalo o specifický vzorek, v němž převažovali příbuzenší pěstouni. Doporučeno však bylo intenzivnější využívání odborné pomoci, možno i v rámci prevence.

Diplomová práce přiblížila současný stav pěstounské péče v České republice. I když výsledky nelze generalizovat, je zřejmé, že stávající systém se vyznačuje nedostatky, které se týkají zejména konkrétní, individuální, adresné pomoci pěstounům. Doprovázející organizace ne vždy naplňují potřeby pěstounů, což se může stát, nicméně pěstoun by měl disponovat dostatečným množstvím informací včetně toho, na koho se obrátit v případě potřeby. Pěstouni by měli být vedeni již od počátku procesu stávání se pěstouny k co největší aktivitě, neboť jedině v takovém případě může být pěstounská péče funkční, tedy taková, aby z ní především profitovalo dítě, které je do pěstounské péče svěřeno.

6 Seznam použitých zdrojů

BRANDEJSOVÁ, Veronika. Psychomotorický vývoj dítěte. In *Pěstounství je profese*. Praha: MPSV, 2015, s. 4-5. ISBN 978-80-7421-115-7.

BUBLEOVÁ, Věduna a Jiří KOVAŘÍK. Organizace náhradní rodinné péče. In MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 31-42. ISBN 80-7178-304-8.

BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014a. 261 s. ISBN 978-80-97455-25-8.

BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014b. 48 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

CAIRNS, Kate. *Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem*. Praha: Portál, 2013. 184 s. ISBN 978-80-262-0370-4.

CAW, Jeannette and Judy SEBBA. *Team Parenting in Foster Care: A Model for Integrated and Therapeutic Care*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2014. 288 p. ISBN 978-184905-445-4.

CICHÁ, Helena. *Vzdělávání pěstounů. Analýza vzdělávacích potřeb pěstounů a zjišťování preferencí metod vzdělávání*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. 48 s. Filosofická fakulta. Vedoucí práce Vít Dočekal.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. 255 s. ISBN 80-7178-367-6.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Portál, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana a Jana HYKLOVÁ. *Zákon o rodině: s komentářem, judikaturu a předpisy souvisejícími*. Praha: Linde, 2011. 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7.

- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: C. H. Beck, 2015. 328 s. ISBN 978-80-7400-552-7.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2016. 254 s. ISBN 978-80-247-5326-3.
- JURAJDOVÁ, Hana. Dítě se specifickými potřebami. In *Pěstounství je profese*. Praha: MPSV, 2015, s. 6-7. ISBN 978-80-7421-115-7.
- KOLUCHOVÁ, Jarmila a Irena SOBOTKOVÁ. Význam uspokojování psychických potřeb dětí v pěstounské péči. *Pediatric pro praxi*. 2014, číslo 1, 13-15. ISSN 1213-0494.
- LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4, dopl. Praha: Karolinum, 2011. 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5.
- MALCHIODI, Cathy and David A. CRENSHAW (Eds.). *Creative Arts and Play Therapy for Attachment Problems*. New York, NY: The Guilford Press, 2014. 303 p. ISBN 978-1-4625-1270-6.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ. *Průvodce pro zájemce o náhradní rodinnou péči a osvojení (v souvislosti s účinností nového občanského zákoníku)*. Ostrava: Moravskoslezský kraj, 2014. 17 s. ISBN 978-80-87503-65-2.
- NOVOTNÁ, Věra, BURDOVÁ, Eva a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2016. 807 s. ISBN 978-80-7554-022-5.
- PALEČEK, Jan. Dánsko: Systém náhradní péče o děti v Dánsku. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 32-52. ISBN 978-80-87455-15-9.
- PAZLAROVÁ, Hana (Ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. 256 s. ISBN 978-80-262-1020-7.
- PURVIS, Karyn B., CROSS, David R., SUNSHINE, W. L. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. 252 s. ISBN 978-80-247-4535-0.

- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- SYCHROVÁ, Adriana. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. 239 s. ISBN 978-80-7395-955-5.
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠMÍDOVÁ-MATOUŠOVÁ, Olga. Systém náhradní péče o děti ve Velké Británii – Anglii a Walesu. In NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 64-96. ISBN 978-80-87455-15-9.
- TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 151 s. ISBN 978-80-7552-864-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. Rozhovory s náhradními rodiči. In BUBLEOVÁ, Věduna a kol. *Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014, s. 73-168. ISBN 978-80-97455-25-8.
- VYMĚTAL, Jan. *Speciální psychoterapie. 2., přeprac. a dopl. vyd.* Praha: Grada, 2007. 396 s. ISBN 978-80-247-1315-1.
- ZUMAN, Jakub a Filip VYSKOČIL. Právní úprava náhradní rodinné péče ve Velké Británii. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014a, s. 97-110. ISBN 978-80-87455-15-9.
- ZUMAN, Jakub a Filip VYSKOČIL. Právní úprava náhradní rodinné péče na Slovensku. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014b, s. 151-162. ISBN 978-80-87455-15-9.
- ZUMAN, Jakub a Filip VYSKOČIL. Právní úprava systému náhradní rodinné péče v Dánsku. NOVÁK, Ondřej a kol. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014c, s. 53-63. ISBN 978-80-87455-15-9.

Internetové zdroje:

Almathea. *Pro zájemce o pěstounskou péči*. [online] Pardubice: Studio Press, 2012 [cit. 2017-09-01]. Dostupné z:

http://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/nove%20formy%20pestounske%20pece_web.pdf.

BURGETOVÁ, Hana. Dilemata pěstounské péče u dětí se závažnými problémy pohledem psychologa. In *Dilemata pěstounské péče u dětí se závažnými problémy. Sborník příspěvků z II. Visegrádské konference pěstounské péče*. [online] Brno: Sdružení pěstounských rodin, 2016, s. 41-44 [cit. 2019-06-17]. Dostupné z: http://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/04/Visegradska_konference_sbornik_A4_jedna_strana.pdf

COLEMAN, Jeffrey. *Systém pěstounské péče ve Velké Británii – historické souvislosti a současné tendence včetně různých druhů pěstounské péče*. [online] Konference „Dítě v pěstounské péče, 1. – 2. června 2010 [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9722/Jeffrey_Coleman.pdf

Zákon č. 401/2012 ze dne 5. září 2012, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. [cit. 2017-09-02]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25247>.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [online]. [cit. 2017-09-02]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

DOBRÁ RODINA. *Vzdělávání na klíč*. [online] 2019 [cit. 2019-06-30]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/vzdelavani/vzdelavani-na-klic>

FIALOVÁ, Simona. *Pěstounská péče*. [online] Praha: NICM, 2018 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/pestounska-pece>

GOV.UK. *Foster carers*. [online] Gov.UK, ©2017 [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/foster-carers/help-with-the-cost-of-fostering>

HRADILEK, Ludvík. *Foto: Sen skončil, děti mizí. Jak se žije v SOS vesničkách*. [online] Aktualne.cz, 15.8.2014 [cit. 2017-09-01]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/jak-se-zije-v-sos-vesnickach/r~e5e245801ed111e480e50025900fea04/>

CHCEME BÝT PĚSTOUNY. *Jak postupovat při zamítnutí žádosti o pěstounskou péči a jak se odvolat.* [online] Náhradní rodiny Ústeckého kraje, Boženina, 4. 2. 2016 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://hcemebytpestouny.cz/content/jak-postupovat-pri-zamitnuti-zadosti-o-pestounskou-peci-jak-se-odvolat>

Institut projektového řízení. *Analýza situace příbuzenské pěstounské péče.* [online] 2017 [cit. 2019-06-17]. Dostupné z: [http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-situace-pribuzenske-pestounske-pece/.](http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-situace-pribuzenske-pestounske-pece/)

KUBÍČKOVÁ, Marcela. *Školní řád* [online] Měřetice, 2018 [cit. 2019-06-17]. Dostupné z: http://www.zsmiretice.cz/e_download.php?file=data/editor/550cs_4.docx&original=%C5%A0KOLN%C3%8D%20%C5%98%C3%81D%202018.docx.

KUCHAŘOVÁ, Věra a kol. *Zpráva o rodině.* [online] MPSV, 2017 [cit. 2017-09-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/30514/Zprava_o_rodine_2017.pdf

Středisko sociální prevence Olomouc. *Proplácení výdajů.* [online] Olomouc: Středisko sociální prevence Olomouc, © 2018 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://ssp-ol.cz/socialne-pravni-ochrana-deti/dohody-o-vykonu-pestounske-pece/proplaceni-vydaju/>

LUMOS. *Seminář na téma Náhradní rodinná péče v praxi.* [online] Lumos, 9.11.2014 [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: <http://czech.wearelumos.org/news/semin%C3%A1%C5%99-na-t%C3%A9ma-n%C3%A1hradn%C3%AD-rodinn%C3%A1-p%C3%A9%C4%8De-v-praxi>

MALIŇÁK, Cyril. *Zajímá vás: jaký je rozdíl mezi předpěstounskou a pěstounskou péčí.* [online] Vesnička, březen 2017 [cit. 2017-09-01]. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/res/archive/131/014667.pdf?seek=1488959931>.

MIKULAJOVÁ, Kateřina. *Několik úvah k příbuzenské pěstounské péči.* [online] Praha: Právní prostor, 20. 4 2015 [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: MIKULAJOVÁ, Kateřina. *Několik úvah k příbuzenské pěstounské péči.*

MPSV. *Statistiky.* [online] MPSV, 2017 [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

Nadace Sirius. *Právní úprava náhradní rodinné péče ve Velké Británii*. [online] Nadace Sirius, n.d. [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: <http://nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-vychovy-velka-britanie.doc>.

NADAČNÍ FOND J&T. *Právní a finanční aspekty doprovázení pěstounských rodin*. [online] Karlovy Vary: Centrum pro dítě a rodinu Valika, n.d. [cit. 2018-04-23]. Dostupné z: <http://valika.cz/wp-content/uploads/2014/05/pravni-a-financni-aspekty-doprovazeni.pdf>

NFPA. *Becoming a foster parent*. [online] 2016 [cit. 2017-09-03]. Dostupné z: <http://nfpaonline.org/foster>

POKORNÝ, Pavel a Martin BUŠINA. *Specifika pěstounské péče v SOS vesničkách*. [online] SOS dětské vesničky, 23.11.2009 [cit. 2017-09-01]. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/projekty/vice-deti-do-rodin/vzdelavani-pro-pestouny/metodicke-materialy/vychova-ditete-v-nahradni-rodinne-peci/specifika-pestounske-pece-v-sos-detskych-vesnickach/>

POPELA, Libor. *Pěstounská péče je tvrdá práce*. [online] Rodina.cz, 28.5.2007 [cit. 2017-09-01]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek5703.htm>

PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY. *Příspěvek při ukončení pěstounské péče*. [online] Praha, 2017 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/obcan/zivotni-situace/rodina/nahradni-rodinna-vychova/prispevek-pri-ukonceni-pestounske-pece.html>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Manuál klíčového pracovníka – 2013* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: http://nahradnirodina.cz/sites/default/files/manual_klicoveho_pracovnika_dpd.pdf

Středisko náhradní rodinné péče. *Formy náhradní rodinné péče* [online] Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, © 2016 [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/formy_nahradni_rodinne_pece

VANČÁKOVÁ, Martina. *Romské dítě v náhradní rodině*. [online] Praha: Rozum a cit, 2008 [cit. 2017-09-04]. Dostupné z: [http://mail.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publikace/Romske_dite_v_nahradni_rodine\(2008\).pdf](http://mail.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publikace/Romske_dite_v_nahradni_rodine(2008).pdf)

7 Přílohy

a. Příloha č. 1 – Seznam obrázků

Graf 1 Věk respondentů.....	44
Graf 2 Typ pěstounské péče.....	45
Graf 3 Motivace k pěstounství.....	46
Graf 4 Hodnocení připravenosti respondentů v rámci odborné přípravy	47
Graf 5 Hodnocení množství předaných informací o dítěti	48
Graf 6 Možnosti změny v procesu stávání se pěstounem.....	49
Graf 7 Proces rozhodování při uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče	50
Graf 8 Vztah dítěte v pěstounské péči s biologickými rodiči	51
Graf 9 Spokojenost s právy pěstounů	52
Graf 10 Názor pěstounů na povinné vzdělávání	53
Graf 11 Čerpání informací o službách a možnostech pro pěstouny	54
Graf 12 Hodnocení finančních příspěvků pro pěstouny	55
Graf 13 Hodnocení kvality nabízených služeb	56
Graf 14 Hodnocení kvantity nabízených služeb	57
Graf 15 Zkušenost s pomocí ze strany státu	57
Graf 16 Hodnocení pomoci ze strany neziskových organizací.....	58
Graf 17 Jaké služby respondentům chybí	59

b. Příloha č. 2 – Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled počtu pěstounů a dětí v PP v ČR v letech 2006-2016	15
Tabulka 2 Ověření hypotéza H1	60
Tabulka 3 Ověření hypotézy H2	61
Tabulka 4 Ověření hypotézy H3	62

c. Příloha č. 3 – Dotazník

DOTAZNÍK

Dobrý den,

obracím se na Vás se žádostí o pomoc s výzkumem, který bude součástí diplomové práce na téma pěstounské péče. Zajímá mne, jaká je Vaše zkušenost s realizací pěstounské péče, s ohledem na její zajišťování státem, neziskovými organizacemi a legislativním vymezením. Prosím o vyplnění předloženého dotazníku. Zpracování dat bude anonymní.

Instrukce k vyplnění dotazníku: pokud není uvedeno jinak, prosím u každé otázky vyznačte vždy jen jednu odpověď. Pokud jste vyzváni k doplnění odpovědi, budu ráda, když této možnosti využijete a napíšete svůj názor, zkušenosti.

Velmi děkuji za Váš čas a ochotu pomoci mi.

1. Jaké je Vaše pohlaví:

- a) Žena
- b) Muž

2. Jaký je Váš věk?

- a) 18-34 let
- b) 35-49 let
- c) 50 a více let

3. V jakém typu pěstounské péče máte svěřené dítě?

- a) Předpěstounská péče
- b) Pěstounská péče na přechodnou dobu
- c) Pěstounská péče – nepříbuzenská
- d) Pěstounská péče – příbuzenská

4. Má dítě, o které se staráte v rámci pěstounské péče, nějaký handicap?

- a) Ano – uveďte prosím jaký.....
- b) Ne

5. Z jakého důvodu jste se stal/a pěstounem?

- a) Chtěl/a jsem pomoci dětem, které nemají možnost vyrůstat ve své rodině
- b) Finanční důvody (dávky a příspěvky, které pěstoun dostává, nejsou zanedbatelné)
- c) Nemám vlastní děti

d) Vlivem okolností – dítě v mém blízkém okolí potřebovalo náhradního rodiče

e) Jiné (uveďte prosím).....

6. Jaké pro Vás bylo získat k pěstounské péči potřebné informace, abyste se mohl/a rozhodnout, zda se o pěstounství ucházet:

a) Snadné – uveďte prosím, v čem tato snadnost spočívala.....

.....

b) Obtížné – uveďte prosím, proč tuto fázi hodnotíte jako obtížnou.....

.....

.....

7. V rámci odborné přípravy (než jsem se stal/a pěstounem) jsem byl/a dostatečně připraven/a na roli pěstouna

c) Zcela souhlasím

d) Spíše souhlasím

e) Spíše nesouhlasím

f) Zcela nesouhlasím

Zde můžete svoji odpověď vysvětlit, doplnit.....

.....

.....

8. Dostalo se mi dostatek informací o dítěti, které mi bylo svěřeno do pěstounské péče:

a) Určitě ano

b) Spíše ano

c) Spíše ne

d) Určitě ne

Zde můžete svoji odpověď vysvětlit, doplnit.....

.....

.....

9. Celý proces „stávání se pěstounem“ (od podání žádosti po schválení a zápis do evidence pěstounů) byl z mého pohledu:

a) Příliš dlouhý

b) Dlouhý tak akorát

c) Krátký

10. Na procesu „stávání se pěstounem“ (od podání žádosti až po její schválení a zápis do evidence pěstounů):

- a) Bych nic zásadního neměnil/a – uveďte prosím proč:
-
- b) Bych změnil/a jen některé dílčí aspekty – uveďte prosím jaké.....
-
- c) Bych změnil/a mnohé – uveďte prosím, co by mělo být podle Vás jinak.....
-

11. Na jakém základě jste se rozhodoval/a, s kým uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče?

- a) Dostal/a jsem doporučení z OSPOD uzavřít dohodu s nimi, nabídky jsem využil/a, další možnosti jsem nehledal/a
- b) Dal/a jsem na doporučení jiných pěstounů
- c) Získal/a jsem potřebné informace a pak se rozhodl/a

12. Změnil/a jste během svého výkonu pěstounské péče instituci (organizaci), s níž jste měl/a uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče?

- a) Ano – uveďte prosím proč.....
- b) Ne – uveďte prosím proč.....

13. V následující tabulce uveďte prosím u každé položky, jak často danou službu využíváte:

Služby	Vždy, když je to možné	Výjimečně	Nikdy
Zajištění krátkodobé péče (v nemoci apod.)			
Pomoc s celodenní péčí u dítěte staršího 2 let			
Zprostředkování odborné pomoci			

14. Co si myslíte o požadavku udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztah svěřeného dítěte se svými biologickými rodiči:

- a) Je to potřebné
- b) Nelze to aplikovat vždy, v některých případech to není vhodné
- c) Není to vhodné, činí to obtíže ve vztahu pěstoun-svěřené dítě
- d) Jiné (uveďte prosím)

15. Jsem spokojen/a s tím, jaká má pěstoun práva vůči dítěti při zajišťování potřebných úkonů, zastupování dítěte apod.

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

Zde můžete svoji odpověď doplnit, vysvětlit.....

.....
.....

16. Co si myslíte o povinnosti vzdělávat se každý rok v rozsahu 24 hodin?

- a) Je to potřebné, pěstoun z toho může vždy profitovat
- b) Je to zbytečné, pěstoun vše potřebné ví
- c) Je to individuální, záleží na pěstounovi – nemělo by to být povinné, ale když má o tuto službu pěstoun zájem, mělo by mu být umožněno vzdělávat se

17. Jaké pro Vás je zorientovat se v nabídce služeb pro pěstouny (které nabízejí např. různé neziskové organizace apod.)

- a) Snadné
- b) Obtížné

Zde můžete svoji odpověď doplnit, vysvětlit.....

.....
.....

18. Odkud nejčastěji čerpáte informace o službách a možnostech (ale i právech), které jako pěstoun/ka máte?

- a) Od sociální pracovnice, která nás má na starosti
- b) Od organizace/instituce, s níž mám uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče
- c) Od jiných pěstounů
- d) Informace si vyhledávám sám/sama
- e) Jiné (uveďte prosím)

19. Finanční prostředky, které pěstouni v souvislosti s výkonem pěstounské péče od státu dostávají, hodnotím jako:

- a) Zcela dostatečné
- b) Spíše dostatečné
- c) Spíše nedostatečné
- d) Zcela nedostatečné

Zde můžete svoji odpověď doplnit, vysvětlit.....
.....
.....

20. Jak hodnotíte pomoc ze strany odborníků a institucí v udržování a rozvíjení vztahu svěřeného dítěte se svými biologickými rodiči:

- a) Jsem spokojen/a – uveďte prosím proč.....
.....
.....
- b) Nejsem spokojen/a – uveďte prosím proč.....
.....
.....

21. Jak hodnotíte kvalitu nabízených služeb?

- a) Zcela spokojen/a
- b) Spíše spokojen/a
- c) Spíše nespokojen/a
- d) Zcela nespokojen/a

Zde můžete svoji odpověď doplnit, vysvětlit.....

.....
.....

22. Jak hodnotíte kvantitu nabízených služeb (tj. rozsah nabídky)?

- a) Zcela spokojen/a
- b) Spíše spokojen/a
- c) Spíše nespokojen/a
- d) Zcela nespokojen/a

Zde můžete svoji odpověď doplnit, vysvětlit.....
.....

23. Jakou máte zkušenost s tím, když jste potřeboval/a pomoc od státu (sociální pracovníce, úředníky) při výkonu pěstounské péče?

- a) Velmi dobrou
- b) Dobrou
- c) Špatnou
- d) Velmi špatnou
- e) Žádnou takovou pomoc jsem nepotřeboval/a

Zde můžete svoji odpověď doplnit, vysvětlit.....
.....
.....

24. Jakou máte zkušenost s tím, když jste potřeboval/a pomoc od neziskových organizací při výkonu pěstounské péče?

- a) Velmi dobrou
- b) Dobrou
- c) Špatnou
- d) Velmi špatnou
- e) Žádnou takovou pomoc jsem nepotřeboval/a

Zde můžete svoji odpověď doplnit, vysvětlit.....
.....
.....

25. Jaké služby ze strany státu (organizací, institucí) Vám jako pěstounovi/pěstounce chybí, jaké byste uvítal/a?

.....
.....
.....
.....

26. Co byste změnil/a v současné koncepci pěstounské péče?

.....
.....
.....
.....

27. Máte povědomí o tom, jak je pěstounská péče realizována v zahraničí?

- a) Ano
- b) Ne

Pokud jste odpověděl/a ano, uveďte prosím, jaké zahraniční koncepty pěstounské péče znáte a jaké prvky z nich byste případně uvítal/a i v českém konceptu pěstounské péče:

.....
.....
.....
.....